

ምስጋና

በዚህ ጥናት ውስጥ በልዩ ልዩ መልኩ የበኩላቸውን ድጋፍ እና ትብብር ላደረጉልኝ ሰዎች ለስራዬ መሳካት የነበራቸው ተሳትፎ የጎላ ነበር ። ከነዚህ ውስጥ ከፍተኛውን ድርሻ የተወጣው አማካሪዬ ዶ/ር ማንያለው አባተ እና መ/ር ሀብታሙ እንግዳ ላደረጉልኝ የእውቀት ምክር እንዲሁም በየትኛውም ጊዜ እና በታያለመሰልቸት የቅርብ ሙያዊ እገዛ ስላልተለየኝ ከልብ የመነጨ ምስጋናዬን አቀርባለው።

ከውድ ግዜያቸው ላይ ከፍለው ፣ግዜ በማይሰጥ ሃላፊነት ሆነው ጥናቱን በተደጋጋሚ በማረምና በማስተካከል ፣የጎበጡትን አቃንቶ ፣የጎደለውን አሟልተው የረሳሁትን አስታውሰው ከፍ ያለ ድጋፍ ላደረጉልኝ ለዶ/ር ማንያለው አባተ ከፍ ያለ ምስጋናዬ ከልብ ነው።

የደረጃ ማበልጸጊያ ፍታኔ ሆነው መተው በፈታኝነት መንፈስ ሳይሆን እንደ አማካሪ ሆነው ከፊደል ለቀማ አንስቶ እስከ ጽንሰ ሃሳብ እና ንድፈ ሀሳብ ሙሉራን አስተያየት ስለሰጡኝ እጅግ አድርጌ ዶ/ር ለማንጋቱ ከልቤ አመሰግናለው ።እናቴ! የስኬቴ ምንም ሁሉ አንቺው ነሽ። ከዲፕሎማ ወደ ዲግሪ ከመጀመሪያ ዲግሪ ወደ ሁለተኛ ዲግሪ አይዘሽ በርቺ ፤በማለት የምታበረታታችኝ ብቻሽን ልጆቸሽን እክለዘመድ አሳድገሽ፤ አስተምረሽ፤ለቁም ነገር አድርሰሽ ዛሬ ከልጆሽ ጎን አቅም ባይኖርሽም ባሳብ በመረጃ አይዟችሁ በማለት ዘውትር የምታበረታታችን እናቴ ለስኬቴ ሁሉ በር ሆነሽ ሁሌ የምትረጅን እናቴ ምስጋናዬን ይሄ ነው ልላው የማልችለው ባለውለታዬ እናቴ እንደዚህም ሆነሽ ሁሌ እግዚያብሔር ያኑርልኝ እወድሻለው ሁሌ እናቴ አመሰግናለሁ።

ይህ ጥናት ከጅምር እስከ ፍጻሜ አቅጣጫዬን ለማሳየት በማረም ይህን ቅርጽ ይዞ እስኪወጣ ድረስ ከፍተኛ እገዛ በማድረግ የረዱኝ ዘመዶቼ እህትና ወንድሞቼ በተለይ ጌታነህ ደጀን ከልብ የመነጨ ምስጋናዬን አቀርባለሁ።

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በጅም አሮሞ ተረቶች ሀብትና ድህነት ይዘት ትንተና ላይ ትኩረት ያደረገ ነው። ነገርግን በተረቶች ላይ በተለያዩ አጥኝዎች መጠናታቸው ይታወቃል ። ስለዚህ ይህ ጥናት ይዘት የተነሳው በጅም አሮሞ በተረቶች ሀብትና ድህነት እንዴት እንደተገለጸ ማሳየት ነው ። ጥናቱ አይነታዊ ምርምር ሲሆን መዋቅራዊ ንድፈ-ሀሳቦችን የተከተለ ነው ለጥናቱ ያገለገሉ መረጃዎች ከመስክ ከጅም ዞን በማና ወረዳ በቃለ መጠይቅ እንዲሁም ከስነዶች ፍተሻ ተሰብስበዋል። እነዚህ መረጃ በዚህ መሰረት በተረቶች ውስጥ ሀብትና ድህነት በማህበረሰብ ዞንድ እንዴት እንደተገለጸ በስፋት ተዳስሷል። ጥናቱ በዋናነት በቃለ መጠይቅ፣ በሰነድ ፍተሻ እንደ አስፈላጊነቱ በመዋቅራዊ ንድፈ- ሀሳብ ላይ የተመሰረተ ነው። የጥናቱ አቀራረብ በገላጭ የምርምር ዘዴ እና ይዘት ትንተና ላይ ተመስርቷል። ለጥናቱ ግባት የሚሆኑ መረጃዎች በቃለመጠይቅ ስነድ ፍተሻ ዘዴዎች የተሰበሰቡ ሲሆኑ እንደ አስፈላጊታቸው እና እንደ መረጃ ሰጪዎች ፍላጎት በቪዲዮ ካሜራ ፣ በፎቶግራፍ፣ በመቅረጻ ድምጽና በማስታወሻ ደብተር ተሰንደዋል። ተረቶቹ በይዘታቸው በተለያዩ ዋና ዋና ምድቦች የተከፋፈሉ ሲሆኑ እሱም በውርስ የሚገኝ ሀብት፣ የንጉስ ቤት ፣ ሀብታምና ድሃ ፣ ድሃውና ሃብታሙ፣ ሀብታምና ድሃ ወንድማማቾች፣ ድሃ ሰውና የወርቅ ቀለበት እና ሰውና እድሉ ብዙ ተረቶች ስነ-ምግባራዊ እና ማህበራዊ ህይወትን ለመምራት የሚበጁ የህይወት ፍልስፍናዎች የሚያስተምሩ ናቸው። ሌሎች ደግሞ የብሔረሰቡ አባላት ለሚያነሷቸው ፍልስፍና የሆኑ ጥያቄዎችን ምላሽ የሚሰጥባቸው መሆናቸው ጥናቱ አመልክቷል ።

ምስጋና..... I

አጠቃሎ..... II

ምዕራፍ አንድ 1

መግቢያ..... 1

 1.1. የጥናቱ አደረጃጀቶች..... 1

 1.2 የጥናቱ ዳራ 1

 1.3.የጥናቱ አነሳሽ ምክኒያት 4

 1.4. የጥናቱ መሪ ጥያቄዎች..... 4

 1.5.የጥናቱ ዋና አላማ 4

 1.6. የጥናቱ ዝርዝር አላማ 5

 1.7.የጥናቱ አስፈላጊነት 5

 1.8. የጥናቱ ወሰን..... 5

 1.8.1.የጥናቱ ወሰን ከቦታ አኳያ 5

 1.8.2.የጥናቱ ወሰን ከይዘቱ አኳያ..... 5

ምዕራፍ ሁለት..... 7

ክለሳ ድርሳናት..... 7

 2.1 ጽንሰ ሀሳባዊ ዳሰሳ 7

 2.2 የሀብት ምንነት..... 10

 2.3. የድህነት ምንነት..... 11

 2.4 የቀደምት ጥናት ቅኝት..... 14

ምዕራፍ ሶስት.....20

3.1 ጥናቱ የተካሄደበት አካባቢዊ ዳራ.....20

 3.1.1 የማና ወረዳ መሬት አቀማመጥ 2020

 3.1. 2 የህዝብ ብዛት..... 21

 3.1.3 ማህበራዊ ተቋማት..... 22

 3.1.4 .አድሞ ብሔረሰብ የዘር ሀረግ አሰፋፈር 25

ምዕራፍ አራት..... 29

የአጠናን ዘዴና አካሄድ..... 29

 4.1 የጥናቱ ዘዴ 29

 4.2. የናሙና አመራረጥ ዘዴ 29

 4.3 የጥናቱ ንድፈሃሳብ እና የመተንተኛ ስልት..... 30

 4.4 የመስክ ስራ ተሞክሮ 32

 4.4.1. ከመስክ በፊት..... 32

 4.4.2. በመስክ ላይ 32

 4.5. በጥናቱ ወቅት ያጋጠሙ ችግሮችና የተወሰደ መፍትሄዎች..... 33

4.5.1. ያጋጠመው ችግር.....	33
4.5.2. የተወሰዱ መፍትሄዎች.....	33
ምዕራፍ አምስት.....	34
በተረቶች ሃብትና ድህነት እሳቤ ይዘት ትንተና.....	34
5.1. ብልሃትነትና ሞኝነት የአባት ውርስ.....	34
5.2. ባለፀጋና ድሃ.....	36
5.3. ሃብታምና ድሃ.....	38
5.4. ከድህነት ወደ ሀብት.....	40
5.5. ሀብታምና ድሃ ወንድማማቾች.....	42
5.6. ድሃ ሰውና እድሉ.....	43
5.7. ንጉስና ለማጅ ሴት.....	45
5.8 ብልህ ሴት.....	48
5.9. የአባትየው አስተምሮት.....	50
ምዕራፍ ስድስት.....	52
ማጠቃለያና አስተያየት.....	52
6.1 ማጠቃለያ.....	52
6.2 አስተያየት.....	53
ዋቢ ጽሑፎች.....	54
የመረጃ አቀባዮች ስም ዝርዝር.....	57
አባሪ አንድ. ከአሮምኛ ቋንቋ ወደ አማርኛ የተተረጎሙ ተረቶች.....	58
አባሪ ሁለት : ለቃል አቀባይ የቀረቡ ጥያቄዎች.....	98
አባሪ ሶስት. የመረጃ አቀባዮች ፎቶግራፍች.....	99

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

1.1. የጥናቱ አደረጃጀቶች

ጥናቱ ስድስት ምዕራፎች አሉት። ምዕራፍ አንድ የጥናቱ መግቢያ፣ የጥናቱ ዳራ፣ የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት፣ የጥናቱ ዋና አላማ፣ የጥናቱ ዝርዝር አላማ፣ የጥናቱ ጥያቄዎች፣ የጥናቱ ወሰን፣ የጥናቱ ጠቀሜታ ምዕራፍ ሁለት ጽንሰ ሀሳባዊ እና የተዛማጅ ጽሁፍ ቅኝት ቀርቦታል። ምዕራፍ ሦስት ጥናቱ የተካሄደበት ቦታ አጠቃላይ ገፅታው፣ የማህበረሰቡ የአኗኗር ሁኔታ፣ ህይወቱ፣ ቋንቋው፣ አመጋገቡ፣ አለባበሱ፣ በአጠቃላይ የእለት ተዕለት ውሎ ተካቶበታል። ምዕራፍ አራት የመረጃ አሰባሰብ ዘዴ፣ የጥናቱ ዘዴ የናሙና አመራረጥ፣ የጋጠመው ችግር፣ የተወሰዱ መፍትሄዎች እንዲሁም ከመስክ በፊትና ከመስክ በኋላ ዝግጅትና ተግባር ቀርቦታል። ምዕራፍ አምስት ከመስክ የተሰበሰቡትን ተረቶች እና የያዙትን መልዕክት ይዘታቸውን የተነተነ ሲሆን ምዕራፍ ስድስት የጥናቱ ማጠቃለያ የአስተያየት ሀሳቦች፣ ዋቢ ፅሁፎች እና ዐባሪዎች የጥናቱ መጨረሻ ላይ ቀርቦታል።

1.2 የጥናቱ ዳራ

ስነ-ቃል ከፎክሎር ዘውግ ውስጥ አንዱ ነው። ስነ ቃል ለረጅም ዘመናት በሰዎች አእምሮ ያለውን ሃሳብ በማስታወስ ለሌሎች ሰዎች በመናገር፣ በመተረት ወይም በመዜም የሚተላለፍ ጥበብ ነው። ጥበቡም የማህበረሰብ ፍልስፍና ባህል፣ ኑሮ፣ ርዕዮተ አለም፣ ወግ፣ ልማድ፣ ታሪክ፣ የህይወት ገጠመኝ ወዘተ... ማስተላለፊያ ፣ ማሳወቂያ እና መግለጫ ጥበብ ነው። ይህ ጥበብ ማህበረሰቦች በረጅም ዘመን ታሪካቸው ያጠራቀሙትና ወደፊትም የሚያደርጓቸው እንቅስቃሴዎችን ምክንያት የሚከሰት ከአካባቢውና ከተፈጥሮ ጋር ካላቸው መስተጋብራዊ ትግል የሚፈጠሩ የአያሌ ተሞክሮዎች ገጠመኞችና ልማዶች ማንፀባረቂያ ነው።

ሰለሞን ተሾመ (2007) በተረት ታሪክ ውስጥ የሚቀርቡ ድርጊቶች የተከሰቱበትን ቦታና ጊዜ በግል የሚያሳዩ እና ምናባዊ ፈጠራዎች ናቸው። በመሆኑም ተረቶች እንደ እውነተኛ ታሪክ የምንወስዳቸው ሳይሆኑ የመዝናናትና ምናባዊ ፈንጠዝያ የመፍጠር ሚና ያላቸው ናቸው። ዊልያም ባስኮም (1965:4) ማርቪት (1973:95) እና ቤን አምሰ (1992:102) ሰለሞን ጠቅሶ እንደገለጸው።

ተረት ከስነ-ቃል ቅርፆች በዝርዝር ከሚቀርቡት መካከል የሚመደብ ሲሆን በውስጡም በመዝናኖት ከሚቀርቡ ድራማዊ ባህሪው ተረቶች እስከ ልዕላ ተፈጥሮአዊ ክስተቶች የሚስተናገዱበት ውስብስብ ሚቶሎጂዎች ጉዳይ የሚጠቃለል ነው። (Fischer,1963:263) ተረት በተለያዩ አጋጣሚዎች ሊተረት ይችላል ወላጆች ልጆቻቸውን ለማስተማርና ለማዝናኖት የተጣሉትን ለማስታረቅ ሀዘንተኞችን ለማጽናኖት ወዘተ... እንደየ አውዱ አመቺነት ይተርካል።

ተረቶች የሰው ልጅ የሚኖርበትን አለም የራሱን ምንነትና የሚያዋቅራቸውን ማህበራዊ ተቋማት ለመረዳትና በዚያውም ማህበሩን ስርአት ለማስያዝ የሚፈጥሯቸው ከትውልድ ትውልድ የሚተላለፍ ሀገረሰባዊ ትረካዎች ናቸው። በነዚህ ሀገረሰባዊ ትረካዎች ላይ የስነ-ሰብና የፎክሎር ባለሙያዎች የተለያዩ አንጻሮችን (Approaches) በመከተል ምርምሮችን ሲያካሄዱ ኖረዋል። ለማ (2008)

ተረት የስነ-ቃል ዘርፍ ሆኖ በረጃጅም ትረካ መልክ ብዙውን ጊዜ በዝሩው የሚቀርብ ነው። አቀራረቡም በቃል ሆኖ በሰዎች ለሰዎች ከአፍ ወደ ጆሮ የሚተላለፍ ነው። Dawking (1951:417)Abram(1999:101) ቃላዊ ተረኮች የአንድን ማህበረሰብ ተፈጥሮአዊ አካባቢ፣ማህበራዊ ግንኙነት፣ አለማዊ አመለካከት፣ ስርአት፣ ማህበራዊ ደንብና መመሪያ እንዲሁም ትውልዱን በእውቀት ሁኔታ፣ በክህሎት፣ በስነ-ምግባር ተኮችኩቶ የሚያድግበትን ሁኔታ ያካትታል። የሰው ልጅ እምነቱን፣ እሴቱን፣ደንቡን ለሌላውና ለቀጣዩ ትውልድ በቃላዊ ተረኮች ያስተላልፋል።

ሌላው Abrahm (2007) በአፍሪካ የባህል ጥናት ጆርናል ላይ ለህትመት ያበቁትን በጅማ አሮሞ ተረቶች ላይ የሰሩትን ጥናት እናገኛለን። የጥናቱ አበይት አላማ ቃላዊ ተረኮች ሴቶችን ለመጨቆን እንዴት እንደ ርዕዮተ አላማዊ መሳሪያ እንዳገለገሉ ማሳየት ነው። ጥናቱ ሁለት ዋና ዋና ክፍሎች አሉት። የመጀመሪያው የጥናቱን ማህበራዊ፣ ባህላዊ ዳራ መግለጽ ሲሆን በዚህም የጅማ አሮሞ ሴቶች በማህበረሰባቸው ውስጥ ያላቸው ደረጃ እና ሚና የተገለጸበት ነው።

Abrahm(2007:58) በጥናታቸው የጅማ አሮሞ ወንዶች ብዙ ሚስቶችን ማግባት ከመቻላቸውም በላይ በማንኛውም አጋጣሚ የበላይነቱን እንደሚይዙ፣ሴቶች ግን እንደተንቀሳቃሽ እቃ ተቆጥረው ለወንዶች ታዘዥ የመሆን ግዴታ እንዳለባቸው የወንዶች ጥገኛ እንደሆኑ አቅርበዋል። ሆኖም ከመድረክ በስተጀርባ ሴቶች በፖለቲካውም በኢኮኖሚውም መድረክ ተጽዕኖ እንደሚያሳድሩ Junes(1981:1520)ን ጠቅሰው ከላይ በተገለጸው ገጽ አስፍረዋል።

Abraham በቀረቡት ጥናት ውስጥ በሁለቱ የተረቱ አይነቶች(seenaa እና oduu durii)ሴቶች ተስለው የሚታዩት የወንድ የበታች፣ ጨካኝ፣ የማሰብ ችሎታ የሌላቸው እና ተጠያቂነት በውስጣቸው የሌለ ምን ጊዜም የወንድ እርዳታ የሚያስፈልጋቸው የመምራት ብቃት የሌላቸው ደካማ ፍጡሮች ተደርገው ነው። ይሁን እና ሴቶች ከወንዶች ተሸለው የሚገኙባቸውን አጋጣሚዎች የሚያሳዩ ታሪኮችን አልተመለከቱም። ጅም አሮሞ ተረት ውስጥ ይህ የለም ለማለትም አያስደፍርም። ሁለተኛም የJones እና የAbraham ማጠቃለያ የተለየ ነው። Jones የገለጹት ሀሳብ ሴቶች በፖለቲካውና በኢኮኖሚው መድረክ ተጽዕኖ እንደሚያሳድሩ ሲሆን በAbraham ጥናት ግን በተቃራኒው ተስለዋል። ይህንን የሀሳብ ልዩነት Abreham በሰበሰቧቸው ተረቶች ለማረጋገጥ ሙከራ አላደረጉም። የዚህ ጥናት አቅራቢ ግን ከመስክ በሰበሰባቸው እና በአነበባቸው ተረቶች ውስጥ የሴቶችን ብልህነት እና ከወንድ መሻላቸውን የሚያመለክቱ ሆኖ አግኝቷል። Abreham ምናልባት የጥናታቸው ወርድ እና ቁመት ገደቧቸው ከአንድ አቅጣጫ (ሴቶችን ለመጨቆን በሚል ተነጣጥረው በተነገሩ ላይ ብቻ እንጂ መልዕክቱን አድርጓቸው ሊሆን ይችላል። በመሆኑም ይህ ጥናት ደግሞ በጅም አሮሞ ተረቶች ውስጥ ሀብትና ድህነት ምን እንደሚመስል ማሳየት ሲሆን የጥናቶቹ የተመረጡት የስነ-ቃል አይነቶች እና የተሰበሰቡት አካባቢ ሆነ ብሄረሰብ ተመሳሳይ ሲሆን ይዘውት የተነሱት ይዘት አተናተን ግን ይለያያል።

ሌላው የAhemd(2010) ጥናት ነው። Ahemd በጥናታቸው ያሳዩት የአርሲ ሴቶች ከተረቶች፣ በባህላዊ ዘፈን፣ ግጥሞች እና በምሳሌያዊ አነጋጮች ውስጥ የተሰጣቸውን ገጽታ ነው። የሴቶች በአዎንታ የተሰጡባቸው አጋጣሚዎች በብልሃተኛነታቸው በተለይም በድንገተኛ ክስተቶችና ችግሮች ፈጣን መልስ በማበጀትና ለአብራኮቻቸው ክፋዪቻቸው ባላቸው ፍቅር ነው። በተቃራኒው ግን የማህበረሰቡን ደንብ የሚጥሱ ሀፍረተ ሴቶችን፣ ለባሎቻቸው የማይታመኑና ዝሙተኞች በቀላሉ የሚታሉ ፍጡሮች በእንጀራ ልጆቻቸው ላይ ግፍ የሚፈጽሙ ጨካኞች፣ እራስ ወዳድነት፣ ምቀኞች፣ የወንድ ብሎም የመሃበረሰቡ የስቃይና የመከራ ምንጮች፣ ሰይጣናዊነት የተጠናወታቸው ወዘተ...ናቸው። ተብለው በመሀበረሰቡ መታመኑን ትንተናው ያሳያል።

Ahemd በጥናቶች የገለጹት ሴቶች በአውንታም ሆነ በአሉታ ሲገልጹ የሁሉም አለም ሴቶችን በወንዶች ስር የማድረግ ፣ የመቆጣጠርና የመምራት ፍላጎት መኖሩ ነው። ሆኖም ጥናቱ በተረቶች ውስጥ የተንጸባረቁት የማህበረሰቡ ፍላጎቶች ላይ ያሳደሩትን ተጽእኖ እና በተነገሩት ውስጥ ያልተነገሩትን የሴቶችን ጥቃት ለማሳየት ነው። ይህ ጥናት በአሮሞ ተረቶች ትኩረት በማድረግ ከዚህ ጥናት ጋር አንድ አድርገውታል፡ ፡

ነገር ግን የዚህ ጥናት ዋና አላማ አድርጋ የተነሳችው በጅማ አሮሞ በተረቶች ሀብትና ድህነት ይዘት ትንተና ለይቶ አሳይቷል።

1.3. የጥናቱ አነሳሽ ምክኒያት

በጅማ አሮሞ ብሄረሰብ በተረቶች ሀብትና ድህነት የሚለው ርዕስ ላይ እንዳጠና ያነሳሱኝ ምክኒያቶች የፎክሎር ኮርሶች በምግባርበት ወቅት የኮርሱ ማሟያ ወረቀትን ለመስራት የተለያዩ የኤም.ኤ እና የቢ.ኤ መመረቂያ ጥናቶችን ቅኝት አድረጌ ነበር። ከዚህም በመነሳት ወደዚህ ጥናት እንዳዘነብል አድርጎኛል።

በተጨማሪም በምግባርበት ወቅት በአሮሞ ብሄረሰብ ዘንድ የተለያዩ ባህል ያለው በመሆኑ ከባህሉ ውስጥ በተለይ የስነቃል ዘርፍ የሆኑ ተረቶች ሲናገሩ ሁሉ ወይም ከልጅነቱ ጀምሮ ተረትን መስማትም ሆነ የተነገረኝን መናገር እወድ እንደነበርና በተለይ በተረት ውስጥ ሀብት ና ድህነት እንዴት ሲገልጽ እንደ ነበረ፤ በተረት ውስጥ አገባቡን ሳይ ከልጅነቱ ጀምሮ አትኩሬ የምሰማው የተረት አይነት ነበር። በመሆኑም ይህ ከልጅነቱ ጀምሮ ትኩረት ያደረኩበት ነገር ይህንን ኮርስ ስማር በዚህ ርዕስ ላይ እንድሰራ አነሳስቶኛል። በዚህ ርዕስ ላይ ትኩረት ያደረጉ ተረቶችን በመሰብሰብ የይዘት ትንተና ለመሰጠት ተነሳሳው።

1.4. የጥናቱ መሪ ጥያቄዎች

ይህ ጥናት የተነሳበትን ዓላማ በሚያሳካበት ሂደት ውስጥ የሚመልሰው የምርምር ጥያቄዎች የሚከተሉት ናቸው።

- በጅማ አሮሞ ተረቶች ሀብትና ድህነት እንዴት ተገልጧል?
- በጅማ አሮሞ ተረቶች በሀብትና ድህነት ምን አይነት አመለካከት አላቸው?
- በጅማ አሮሞ ሀብትና ድህነት የሚመለከቱ የተረት አይነቶች የትኞቹ ናቸው?
- በጅማ አሮሞ ተረቶች ውስጥ ሀብትና ድህነት በተመለከተ ያለውን ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ፖለቲካዊ ስነ-ልቦና ምን ይመስላል ?

1.5. የጥናቱ ዋና አላማ

- የዚህ ጥናት ዋና አላማው በጅማ አሮሞ ብሔረሰብ ተረቶች ውስጥ ሀብትና ድህነት ይዘት ላይ ትንታኔ መስጠት ነው።

1.6. የጥናቱ ዝርዝር አላማ

- በጅማ ኦሮሞ በተረቶች ሀብትና ድህነት እንዴት እንደተገለጠ ለይቶ ማሳየት፤
- በጅማ ኦሮሞ ተረቶች ሀብትና ድህነት ላይ ምን ዓይነት አመለካከት እንዳለው መመርመር፤
- በጅማ ኦሮሞ ሀብትና ድህነት የሚመለከቱ የተረት አይነቶችን በመለየት መተንተን፤
- በጅማ ኦሮሞ ተረቶች ውስጥ ሀብትና ድህነት በተመለከተ ያለውን ማህበራዊ፣ኢኮኖሚያዊ ፖለቲካዊ እና ስነ-ልቦናዊ ችግሮችን መሰረት በማድረግ ማሳየት፤

1.7. የጥናቱ አስፈላጊነት

- የዚህ ጥናት አስፈላጊነት የማህበረሰቡ አሻራ የሆኑ ተረቶች ለቀጣይ ትውልድ ቀርጾና ሰንዶ ለማስቀመጥ ነው።
- ከማህበረሰብ ጥናት ማህበራዊ ስነ-ልቦና፣ ማህበራዊ ስነ-ልቦና እንዲሁም ስነ-ጽሁፍ የመሳሰሉት መስኮች ለጥናታቸው የመነሻ ፍንጭ ይሰጣል።
- እንዲሁም ጥናቱ በቃል እየተወራረሱ የመጡ ተረቶችን በጽሁፍ ይዘቱን ሳይቀይር በሰነድነት ያገለግላል።

1.8. የጥናቱ ወሰን

በዚህ ጥናት ውስጥ ከግዜና ከገንዘብ እጥረት የተነሳ ጥናቱ የሚካሄድበት አካባቢና ርዕስ ጉዳይ መወሰን የግድ ይሆናል በመሆኑም የጥናቱ ቦታና ርዕስ ወሰን እንደሚከተለው ቀርቧል ።

1.8.1. የጥናቱ ወሰን ከቦታ አኳያ

በጅማ ዞን በአሁኑ ወቅት ሃያ አንድ ወረዳዎች አሉት ስለዚህ ሃያ አንድ ወረዳዎችን አዳርሶ በመጨረስ ስለማይቻል በወረዳዎቹ ሁሉ ውስጥ በአብዛኛው የኦሮሞ ህዝብ የሚገኝበት በመሆኑ አንፃር ለመሰብሰብ የታሰበው የስነ-ቃል አይነቶች ተመሳሳይነታቸው የጎላ ነው። በመሆኑም በማና ወረዳ ላይ ብቻ ትኩረት ለማድረግ ጥናቱ ተካሂዷል።

1.8.2. የጥናቱ ወሰን ከይዘቱ አኳያ

የጥናቱ ይዘት በሚመለከት የፎክሎር ጥናት መስክ የሚዳስሰላቸው ልዩ ልዩ ክፍሎች እንዳሉት የመስኩ ምሁራን ፍቃድ (1991)Dorson (1972) ይገልጹታል። በዚህ መሰረት ፎክሎር በአራት ዋና ዋና ክፍሎች ይመደባሉ። እነዚህም ቁሳዊ ባህል፣ ሀገራዊ ጥበብ ፣አገር ልማድና ስነ-ቃል ናቸው በዚህ ጥናት ትኩረቱ ስነ-

ቃል ላይ ብቻ ሆኖ ጥናቱ በሚካሄድበት ማህበረሰብ፣ አካባቢ የሚነገሩበትና የሚከወንበትን ይመለከታል።
ነገር ግን የስነቃል አይነቶች ብዙ ስለሆኑ ሁሉንም ማጥናት ከጊዜና ከገንዘብ እጥረት የተነሳ በተረቶች ላይ
ብቻ ትኩረት በማድረግ ለማጥናት ተችሏል።

ምዕራፍ ሁለት

ክለሳ ድርሳናት

ይህ ምዕራፍ የጥናቱ ፅንሰ ሀሳባዊና ተዛማጅ ጥናቶች የሚመለከቱ ጉዳዮች የተቃኙበት ነው። እነዚህም በአንድም በሌላም መንገድ ከዚህ ጥናታዊ ምርምር ጋር ዝምድና ያላቸው ጥናታዊ ጽሁፎች የተዳሰሰበት ነው። የፅንሰ ሀሳብ ዳሰሳን አስመልክቶ ስለ “ተረት” ምንነት በዝርዝር የቀረበበት ነው። ንድፈ ሀሳብ ዳሰሳን በሚመለከት ደግሞ ከጥናቱ ርዕሰ ጉዳይ ጋር ያላቸው በማህበረሰቡ ውስጥ ሀብትና ድህነት ማለት ምን ማለት እንደሆነ አንድ ሰው ሀብታም ለመሆን ድሃ እንደሚያስፈልግ ድሃ ደግሞ በህይወት ለመኖር የሀብታም መኖር ጠቃሚ እንደሆነ በዝርዝር የተገለፀበት ሲሆን የተዛማጅ ጥናት ቅኝት በተመለከተ በተረቶች ላይ የተሰሩ ጥናቶችን በመቃኘት ከተሰራው ስራ ጋር ዝምድና ያላቸው በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ግንኙነት ያላቸው ጥናታዊ ጽሁፎች የተዳሰሱበት ነው።

2.1 ጽንሰ ሀሳባዊ ዳሰሳ

የዘርፉ ምሁራን ከጻፏቸው ውስጥ ለዚህ ጥናት አስፈላጊ የሆኑ ዋና ዋና ጽንሰ ሀሳቦች ምንነት ጠቀሜታ ላይ ያተኮሩ ናቸው። ይህ ንዑስ ርዕስ ሁለት ጉዳዮች አለው። የመጀመሪያው የጥናቱ ጽንሰ ሀሳብ ማዕቀፍ ዳሰሳ የተደረገበት ሲሆን ከዚህ አንፃር ስለ ተረት ምንነት ምሁራን ያቀረቧቸው ማብራሪያዎች የጥናቱ ጽንሰ ሀሳባዊ ማዕቀፎች ናቸው። ተረቶች የሰውን ልጅ መሰረታዊ ጥያቄ ይዘው የሚቀናበሩ በመሆናቸው የሁሉ አቀፍነት(universal)ባህሪ አሏቸው። Dawkins(1951:429)ይህንን ሲያስረዱ “the generalized and simplified nature of folktare makes them suitable to each the commn feelings of man king, after all the fundamental situation of menkind, after all the fundamental situation of human life are all ways much the same”ይላሉ። ተረቶች በይዘታቸው ከባህል በህል፣ ከቋንቋ ቋንቋ፣ ከሃገር ሃገር የመለያየት እድላቸው ዝቅተኛ ነው። ምክንያቱም በአለም ላይ ያለው የሰው ልጅ መሰረታዊ ጥያቄ ያን ያህል ልዩነት አያሳይም። የቋንቋ አጠቃቀሙ በየጊዜው ለውጥ እየተደረገበት ያለመቋረጥ ይቀጥላል። በይዘቱ ላይ የሚታየው ለውጥ ግን አናሳ ነው። እንደ Olrick(1992:65-69)አገላለጽ። በራሱ በተረቱ ውስጥ የሚስተዋል፡-በሴራው ውስጥ የሚታየውን ግለጽ ያልሆነ ነጥብ ለማብራራት፣ጠቃሚ የሆኑ ክስተቶችን ለማፍታታት አብይ ገጸ-ባህሪያቱን ከሴራውና ከተቀናቃኞቻቸው ጋር ያላቸውን ግንኙነት ምክንያታዊ ለማድረግ እንዲሁም ትረካውን ለማበልጸግና ተጠየቃዊ እንዲሆን ለማድረግ፤ ተረቶችን እርስ በራሳቸው

በሚደራረጉት ተጽዕኖ መክንያት ተራቹ አንዱን ተረት ከሌላኛው ተረት ታሪክ ጋር እያወራረሱ ሲያወራ የሚፈጠር፣ ተራኪው ያለበት ዘመን አስተሳሰቡ በቀደመው ተረት አቀራረብ ወይም ጭብጥ ላይ መጠነኛ ለውጥ እንዲያደርግ ሲያስገድደው ናቸው።

በእኛ ሀገር ቀደም ባለው ተረቶችን አሰባስበው ለህትመት ያበቁት ሃዲስ (1948) እና ማህተመ ስላሴ (1950) ከላይ ከተጠቀሱት ምሁራን ያልተለየ ሀሳብ ሰንዘረዋል። ታሪኮች ከወቅታዊ ማህበረሰባዊ ሁኔታዎች ጋር ጥብቅ ቁርኝት አላቸው። በቦታና በጊዜ የማይወሰኑ ስለመኖራቸው የየረሳቸውን ሀሳብ በመግቢያቸው ላይ አስፍረዋል። ከዚህ በተጨማሪ ስላለው ብሎም ስለወደፊቱ እንደሚኖሩም አሰረድቷል።

ተረት አእምሮ እድገትን የሚያጎናጽፍ፣ የሰውን ልጅ ማህበራዊ ሂሳብና ገጠመኞች የሚገልጽ፣ ማህበራዊ ኑሮ ምሳሌ የሚሆን ብዙ ጠቃሚ ምክርና ምሳሌ የሚገኝበት ፣ ሞራላዊ ጽንሰ ሀሳቦች የሚሰብኩበት አለማቀፋዊ ክስተት መሆን ነው። Bkiggs (1985:388)

ተረት በውስጡ የሚካተቱትን በመዘርዘር ስለሙያው እና ባህሪው በመተንተን ለመግለጽ መሞከር የተሻለ ይመስላል። በዘርፉ ጥናት ያደረጉ ምሁራን ይህንን ነው ያደረጉት Thompson (1946) እና Fischer (1963) ተረት ላይ ጥናት ካደረጉ ምሁራን በቀዳማዊነት ስሙ የሚነሳው (Thomson) እንደሚከተለው ይበይነዋል። ምንም እንኳ ተረት ሲባል ዝም ብሎ ተራ ነገር ወይም ተጨባጭ ያልሆነ ነገር አደረጎ ማሰብ ሁኔታ ቢኖርም በፎክሎር ጥናት ውስጥ የአጠቃቀም አድማሱን በማስፋት በዝሩው መልክ የሚቀርቡ ሁሉንም ሀገረሰባዊ ትረካዎች ጥቅል መጠሪያ ተደርጎ የወሰዳል። በውስጡም ለተዝናኖት ከሚተረቱ ተረታተረቶች እስከ እውነት ናቸው ተብለው የሚታሙኑ ታሪኮች ትረካዎች እና ምቶችን ያካትታል።

የተለያዩ ባለሙያዎች ተረቶችን አስመልክተው ከራሳቸው ሙያ አንጻር የየበኩላቸው ብለዋል። የሥነ-ሀሳብ ተመራማሪዎች እንደሚሉት ተረቶች በቃል የሚነገርላትና ከሚጻፍላት በላይ ስለማህበረሰቡና ባህሉ ከነልማዱና ከነባህሪው ተጠያቂዎች በሆነ መንገድ የሚያዩት ናቸው። በመሆኑም ስልታዊ በሆነ መንገድ በባለሙያ ቢጠኑ ጥልቅ የሆነ አንዳች አይነት አኗኗር ባህል እንደነበራቸውና እንዳላቸው ያሳያሉ Olarinwoy (2013:38) ይኸው ጸሀፊ Boas (1914) ን ጠቅሰው ሲያስረዱ ተረቶች የአንድ ማህበረሰብ ቁሳዊ ባህሉና፣ ምጣኔ ሃብቱን፣ መህበራዊ መዋቅሩን፣ ሀይመኖታዊ ምግባሩን፣ ሥነ-ምግባራዊ ጽንሰ-ሀሳቦቹን፣ የሰዎችን የህይወት ኡደት እና የማህበረሰቦችን ሌሎች ምስጢራዊ ተግባራት አቀናጅተው ይገልጻሉ። በዚህ የተነሳ ተረት የአንድ ጎሳ ወይም ማህበረሰብ የህይወት ታሪክ ነው ሲሉ ያስረዳሉ።

ተረቶች በማህበረሰቡ ተቀባይነትን ያገኙ ባህሎች፣ ሥነ-ምግባሮች ልዩልዩ እሴቶች ፣አስፈላጊነትንና ተገቢነትን በማረጋገጥ የማህበሩ አባላትም የህይወታቸውን የኑሯቸው መርህ መግለጫ አድርገው እንዲቀበሉባቸው በማድረግ ሂደት ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያደርጋሉ። በአጠቃላይ የአንድን ማህበረሰብ ህይወት ገጠመኙ፣ እምነቱ፣ ባህሉ የስነ-ምግባራዊ እሴቱ፣ ፍልስፍናው፣ ለተፈጠሮ ለአለም ያለው አመለካከት እንዲሁም የአኗኗር ዘይቤው የሚዘከርበት፣ ያለፈውን መጥፎም ይሁን በጎ ነገር ወደ ኋላ ዘር ብሎ የሚታይበት አንደኛው መነጽር ተረት ነው።

ተረቶች የሰው ልጅ የሚኖርበትን አለም የራሱን ምንነትና የሚያዋቅራቸውን መህበራዊ ተቋማት ለመርዳትና በዚያውም ማህበሩን ስርዓት ለማስያዝ የሚፈጥራቸው ከትውልድ ትውልድ የሚተላለፍ ሀገረሰባዊ ትረካዎች ናቸው። ከነዚህ ሀገረሰባዊ ትረካዎች ላይ የስነ-ሰብና የፎክሎር ባለሙያዎች የተለያዩ አንጻሮችን (Approaches) በመከተል ምርምሮችን ሲያካሄዱ ኖረዋል አሁንም በማካሄድ ላይ ይገኛሉ። ለማንጋቱ(2008) ዓ.ም.

ተረቶች በሳይንሳዊ መንገድ ሊረጋገጡ የማይችሉ እና በሰዎች አእምሮ ውስጥ ተአማኒነት የሌላቸው ፈጠራዊ ድርጊቶች ቅድመ ተከተላዊ ፍልሰታቸውን ጠብቀው የሚቀርቡበት የታሪክ አይነት ነው። ተረት በሴራ ያልተወሰነ ልማድና ቀጥተኛ የሆኑ ታሪኮችን፣ አለም አቀፋዊ ባህሪ ያላቸው ታሪኮች የሚገልጽና በውስጡም የሚገኙትን ገጸ ባህሪያት፣ አጋጣሚዎች፣ ዋናዋና ፍሬ ሀሳቦችና የድርጊቱ ገፅታዎች እንደ ዋና መሰረታዊ ጭብጥ የሚወስድ ነው።

ከዚህ ጋር በተያያዙ Baascom (1965:6) ተረቶች ብዙን ግዜ የራሳቸውን አቀራረብ ሥርዓቶች እንዳሏቸውና በሚተገበሩበት ጊዜም በተረቱ መጀመሪያና መጨረሻም ላይ መመርያዎችን በማምጣት አድማጭም ተረቶቹ ተጀምረው እስኪ ጨርሱ ድረስ ሥርዓት ባለው መልኩ እንደሚከታተል ያስረዳሉ እንደ ባሳኩም አገላለጽ የተረቶች በአንድ መደብ መመደብ ይዘትን መሰረት ያደረገ ነው።

በተረቶች ላይ አጀማመርና አጨራረስ መኖር ካነሳን ፈቃደ (1999፣63) የተረቶች ዋና ዋና ውጫዊ ቅርጾች ብሎ ያነሳቸውን ነጥቦች ጠቁሜ ልለፍ።

የተረት መግቢያ፣ የተረት አጀማመር፣ የተረት አጨራረስ፣ የተረት መዝጊያ እና የተረት ክዋኔ ይጠቅሳሉ። ተረት በሚተረቱበት ወቅት ታሪክ ውስጥ የሚቀርቡ ድርጊቶች የተከሰቱበትን ጊዜ እና ቦታ በግልጽ የሚያሳዩ በሞራል የምንፈጥራቸው ናቸው። ስለሆነም ተረቶች እንደ እውነተኛ ታሪክ ከመውሰድ ይልቅ በሚፈጥሩት ደስታ የምንዝናባቸው ናቸው በማለት marvate (973:95) እና Benemos፣(1992:102)ይገልጻሉ።

2.2 የሀብት ምንነት

ሀብት ማለት ስኬታማ መሆን ሲሆን ችግርን እየፈታን በየጊዜው የሚበለፀግ አስደሳች ህይወት እንደሆነ ለይቶ ማወቅ ያስፈልጋል። ከትክክለኛ አስተሳሰብ ሚሊዮን ትክክለኛ ሀሳቦች የሚመነጩበት ከዚያም ጋር ሚሊዮን ውጤታማ እቅዶችና ስራዎች በተጨማሪም እየተከናወኑ ስኬቶች እውን ይሆናሉ። ፡ አእምሮን በመጠቀም ህይወትን ማሻሻል እነዚህ ሁሉ ከትክክለኛ አስተሳሰብ የሚመነጩ ናቸው። ለራስ የሚከፋፈልበትና የሚረከብበት ክብር ስብዕና የደስታና የፍቅር ጣፋጭ ህይወት በአጠቃላይ ምሉእ የስኬት ስብዕና የደስታና የፍቅር ጣፋጭ ህይወት በአጠቃላይ ምሉእ የስኬት ስብዕና ከንቱ ወሬ ሳይሆን ተጨባጭ እውነታ ነው። ስኬት ላወቀበት ሰው ወለል ብሎ የተከፈተ የህይወት በር ነው። ትልቁ ሀብት አንደኛ ከተሞክሮና በምርምር ስህተታቸውን እየታረመ አስተዋይነትና እውቀት እያደገ ከመጣ ሌላው ደግሞ ለራስ በመትጋ የሙያ ልምድ ማዳበር ፣የእውቀት የአላማና የሙያ ፍቅር በውስጣቸው እየለመለመ ፅናትና በራስ የመተማመን መንፈስን ይቀዳጃሉ ብቃታቸው ሲጨምር ይበልጥ ምርታማ እየሆኑ ምርታማነትም ብቃትን እያሳደገ፣ የስኬት ምህምር ፈጥረዋል ኤርሲዶ ላንዳቦ(2004:17)

2.2.1. በኢትዮጵያ የሀብት ምንነት

ሰው ሀብትና ንብረት አፍርቶ በተድላና በደስታ መኖር የሚችሉ ስንፍናን ከእሱ ዘንድ ማራቅ ሲቻል ነው። ንዲሁ በአንድ ሀገር የሚኖሩ ህዝቦችም እንደ ችሎታቸውና እንደየ አቅማቸው በተሰማሩበት የስራ መስክ ደክመው ሀብትና ንብረት አፍርተው በሰላምና በፍቅር መኖር የሚችሉት ስንፍና ከሀገራቸው ሲያርቁ ነው። ሰነፍ የሆነ ህዝብ ተፈጥሮ ፀጋ በሞላበት ምድር እንኳን በድርቅና በረሀብ ይሞታል እንግዲህ በእነዚህ ምድር በህይወት ስንኖር ቁሳዊውን በረከት ማፍራት የሚቻልን ስንፍናን በእኛ ዘንድ ማራቅ ስንችል ነው። ይህ ከሆነ ደግሞ ስንፍናን ከሰዎች ዘንድ ሊያርቅልን የሚችለው መንፈስ በረከት ነው።

በተመሳሳይ ሁኔታ በአንድ ሀገር የሚኖሩ ሰዎች በሀገራችን በሀብትና በንብረት ሊያበለጹጉ የሚችሉት በመካከላቸው ህብረትና አንድነት ሲኖር ነው። ህብረትና አንድነት የሌለው ህዝብ ምንም ያህል አብሮ የሚኖር ነው ቢባልም ግላዊነት ጎልቶ የሚታይበት ይሆናል። የአንድ ሀገር ህዝቦችን ህብረትና አንድነትን የሚያመጣው ይኸው በረከት ነው።

2.3. የድህነት ምንነት

ድህነት ምንድነው፣ ድህነት ዕጦት ብቻ ሳይሆን ያለን መጠቀም ያለመቻል ነው። ለድህነት ትናንትም ምክንያት ዛሬም ምክንያት መስጠት አያስፈልግም። በድህነታችን ላይ ባለመግባባታችን የገጠመን ችግር ድህነትን ማሻገር አለመቻል ብቻ ሳይሆን ከቀን ወደ ቀን ሁሉም የራሱን ምክንያት ማስቀመጡ ነው።

ትላንትና ለድህነታችን መሠረት የጣልነው የራሳችንን መበተዎችን ነው ዛሬ የምንኖረው የሰው ስለሆነ የራሳችን የሆነን ምንም ነገር ማድረግ ባለመቻላችን ያቃተን ከድህነት መውጣት ብቻ ሳይሆን፣ ድህነት ተምታታብን። ድህነቱ ውስጥ መኖርና መለማመዳችን ሳያንሰን ሀብት የሆነውንም ተፈጥሮም አስከፊ ድህነት ለሕይወት አስረነው በአስከፊ ድህነት ውስጥ መኖር ሲባል በቂ ምግብ፣ውሃና ማገዶ አለማግኘት አልፎ ተርፎም በቂ መጠለያ የጤና አገልግሎትና የትምህርት ዕድል ማጣት ማለት ነው በአንድነት ሀያሉ (2010)

2.3.1 በኢትዮጵያ የድህነት ምንነት

ሐረሪ ድሬደዋና አዲስ አበባ ከአገሪቱ ዝቅተኛ የድህነት መጠን የታየባቸው ሆነዋል። በ2008 ዓ.ም በአገሪቱ የነበረው አጠቃላይ የድህነት በጠን 23.5 በመቶ ከ94 ሚሊዮን ሕዝብ ውስጥ በድህነት ውስጥ የሚገኝ እንደ ነበር በማሳየት ከአምስት አመት በፊት ከነበረው የ29.6 በመቶ ይልቅ የስድስት በመቶ ይልቅ የስድስት በመቶ ቅናሽ አሳይቷል ። ሆኖም ግን በሀብታምና በድሃው ብቻ ሳይሆን በድሆች መካከልም የኑሮ የገቢ ልዩነቱ እየከፋ መምጣቱ ጥናቱ ይፋ አድረጓል።

የምግብ ድህነትን በተመለከተ በአጠቃላይ ከ33.6 በመቶ ወደ 24.8 በመቶ መቀነሱ ይፋ ተደረገ ብሔራዊ ፕላን ኮምፒን ከማህከላዊ አስታስተክስ ኤጀንሲ ጋር በመተባበር የተሰራ አምስተኛ የድህነት ትንተና ጥናት የቀደመ ማጠናቀቂያ ሪፖርት መስከረም 30 ቀን 2010ዓ.ም ይፋ በተደረገበት ወቅት አንደተገለጸው ጥናቱ 30ሺህ 255 የቤተሰብ አባወራዎችንና እማወራዎችን ያካተተ ነው የብሔራዊ ፕላን ጌታቸው (ዶ/ር) እንዳስታወቁት፣ የድህነት ትንተና ጥናት ማካሄድ የስፈለገው ከደርግ መንግስት መውደቅ በኋላ የተወሰዱ የኢኮኖሚ ማሻሻያ እርምጃዎች የህዝቡን

በተለይም የድሃውን ክፍል ምን ያህል ጉዳት ሊያሰከትሉ እደሚችሉ በመረዳትና ተገቢውን ፖሊሲ ማስተካከያ ለማድረግ እንደሆነ ነው።

በመሆኑ የመጀመሪያው ጥናት 1987 ዓ.ም ከተደረገ ጀምሮ በየአምስት አመቱ አካሄድ የቆየው ይህ ጥናት፣ ባለፈው አመትም በአገሪቱ ክፍሎች ሁሉንም ሕዝብ ሊወክሉ የሚችሉ የቤተሰብ ናሙናዎች መካተታቸውን አስረድተውናል። የትንተና ጥናቱን በአማካሪነት የመሩትና ትንተናውን የሰሩት የኢኮኖሚ ባለሙያና በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ መምህር የሆኑት አቶ ጣሰው ወልደሃና (ፕሮፌሰር) እንዳስታወቁት፣ በአገሪቱ የታየው የድህነት ቅነሳ በምግብና የምግብ ነክ ባልሆኑ የፍጆታ ወጪዎች ላይ ተመስርቶ በተደረገ ጥናት የተረጋገጠ ነው።

በመሆኑም በገጠር የታየው አጠቃላይ የድህነት መጠን ከአምስት አመት ወደ 25.6 በመቶ ዝቅ ማለቱን ጥናቱ አመልክቷል። በገጠር የተመዘገበው የምግብ ድህነት መጠንም ከ34.7 በመቶ ወደ 27 በመቶ መቀነሱን ጠቅሷል። በከተሞች የተመዘገበው አጠቃላይ ድህነትን ወደ 14 በመቶ ዝቅ ብሎዋል። ከምስት አመት በፊት በተደረገው ጥናት መሰረት ይህ አጠቃላይ ድህነት መጠን 26 በመቶ ገደማ እንደነበረ ጥናቱ አስታውቋል። ከተማ ነዋሪዎች አጠቃላይ የተመዘገበው የምግብ ድህነትም ወደ 15 በመቶ ስንቀበከአምስት አመት በፊት ግን 28 በመቶ እንደነበረ ታውቋል። የድህነት ትንተናው ውጤት በጥቅሉ የሚያሳው ባለፉት አምስት አመታት ውስጥ 5.3 ሚሊዮን ሰዎች ከድህነት መውጣታቸውን እንደሆነ ምክትል ኮምሽነር ጌታቸው ገልጸዋል።

የቤተሰብ የገቢና የፍጆታ ወጪ ላይ ያጠነጠነውን የናሙና ጥናት በመተንተን ያብራሩት አቶ ጣሰው በፍጆታ ላይ የተመሰረተው የድህነት ትንተና ጥናት በኑሮ ደረጃ ወይም በነፍስ ወከፍ በፍጆታ አለመጣጣም ረገድ ከአምስት አመታት ወዲህ ወደ 33 በመቶ ከፍ ማለቱን አሳይቷል። ከአምስት ዓመት በፊት የነበረው የነፍስ ወከፍ የፍጆታ ወጪ የልዩነት ምጣኔ 30 በመቶ እንደ ነበረም አስታውቋል። የኢኮኖሚ ዕድገት ሲጨምር የኑሮ ልዩነት እንዲጨምር ኢኮኖሚ ሙያ ዘርፍ የሚጠቅሰውን ኩዝኔት የተሰኘውን የትንታኔ ቀመር በማታቀስ፣ በኢትዮጵያ እየታየ የመጣው የኑሮ

ልዩነት በከተማና በገጠር አካባቢዎች በመሆኑ በተለይ በገጠር ለሚኖረው ህዝብ አማራጭ የገቢ ምንጮችን በመፍጠር የድህነት መጠኑን መቀነስ እንደሚገባ መክረዋል።

1997 ዓ.ም ወዲህ በከተማ የሚታየው የድህነት መጠን እየቀነሰ መምጣቱ ተጠቃሽ የተደረገው መንግስት የበጀት ልማት ፕሮግራሞችን ጨምሮ ፣ መሰረታዊ የምግብ ሸቀጦች ላይ ድጎማ ማድረግ፣ በከተማው ክፍል የታየው ልዩ ልዩ መሰረተ ልማት ግንባታ ያሳየው ዕድገት የፈጠራቸው ዕድሎችን ያብራሩት አቶ ጣሰው፣ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ደግሞ የከተማ ሴፍትኔት ፕሮግራም መጀመሩም ለከተማ የድህነት መቀነስ አሰተዋጽኦ እንዳደረጉ አብራርተዋል።

በገጠር ደረጃም ቢሆን የተከናወኑ ድሃ ተኮር የልማት ፕሮግራሞች በድርቅ ወቅት የሚደረጉ አስቸኳይ የምግብ ድጋፎች የምግብ ለስራ ፕሮግራሞችና ሌሎችም የድህነት ቅነሳ ያገዙ የመንግስት እንቅስቃሴዎች እንደሆኑ ተጠቅሷል። ምክትል ኮሚሽነር ጌታቸው በበኩላቸው፣ በአገሪቱ የታየው የኑሮ ልዩነት በድሀ ቤተሰቦችና በኢኮኖሚ ደረጃቸው ደህና ከሚባሉት ህዝቦች አኳያ የኢኮኖሚ ዕድገት ያስገኘቸውን ጥቅሞች በእኩል የመጋራት ድረሻውን አነስተኛ አድርጎታል ብለዋል።

ስለሆነም በአገሪቱ የታየው የኑሮ ልዩነት በጊዜ ሒደት እየተባባሰ ከመምጣቱ በፊት፣ እንዲሁም የአገሪቱን የኢኮኖሚያዊ ዕድገትና ልማት ወደኋላ ከመጎተቱ በፊት ትኩረት ሊደረግበት እደሚገባ አሳስበዋል ይህም ሆኖ የአገሪቱ የነፍስ ወከፍ ገቢ(አጠቃላይ የአገር ውስጥ ምርት ለጠቅላላው ሕዝብ ሲከፈል የሚገኘው አኅዝ) በ2008 ዓ.ም የተመዘገበው መጠን 793 ዶላር እንደነበረና በ2009 አ.ም ግን ከ890 ዶላር በላይ መድረሱን ምክትል ኮሚሽነሩ ጠቅሰው ይህ ሕዝብ ከሰባት አመት በፊት የነበረው የነፍስ ወከፍ ገቢ መጠን 377 ዶላር እንደነበረም አስታውሰዋል።

ይህ በእንዲህ እንደለም በአገሪቱ ከሚገኙ ክፍሎችና ከተሞች ውስጥ ዝቅተኛ የድህነት መጠን ያስመዘገቡት የሀገር ክልል የድሬደዋ እና የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደሮች መሆናቸውን ፕሮፌሰር ጣሰው ባቀረቡት የቀድሞ ማጠናቀቂያ የጥናት ሪፖርት አመልክቷል። በ2008 አ.ም ከተመዘገበው አጠቃላይ የድህነት መጠን ውስጥ የሐረሪ ክፍል ያስመዘገበው የድህነት መጠን በማስመዝገብ ሐረሬን ክልል ይከተላሉ።

ከዚህ አንጻር ከፍተኛ የድህነት መጠን ከታየባቸው መካከል የትግራይ ክልል የ27.0 መቶ በአጠቃላይ ድህነት መጠን በማስመዝገብ ቀዳሚ ሆኖዋል። የቤንሻንጉል ጉምዝ ክልል 26.5 በመቶ ስያዝመአግብ አማራ የ26.1 በመቶ ሲያስመዘገብ አሮሚያ ደግሞ የ23.9 በመቶ አፋር የ23.6 በመቶ ፣ ጋምቤላ የ23 በመቶ ሶማሌ 22.4 በመቶ እንዲሁም ደቡብ ሕዝቦች ክልል 20.7 በመቶ በአጠቃላይ የድህነት መጠን አስመዝግበዋል።

በምግብ ድህነት ረገድም ሐረሪና ድሬደዋ በቅደም ተከተላቸው መሰረት 6.3 በመቶና የ12.2 ዝቅተኛውን የምግብ ድህነት መጠን እንደመዘገቡ ሲታይ ጋምቤላ የ17.2 በመቶ አዲስ አበባ የ19.1 በመቶ አጠቃላይ የምግብ ድህነት ውጤት አስመዝግበዋል። ያአማራ ክልል ከፍተኛውን የምግብ ድህነት መጠን በማስመዝገብ 33 በመቶ ቀዳሚ ሆኖዋል ።

ሀምሌ 2007 ዓ.ም እስከ 2008 ዓ.ም ባሉት 12 ወራት ውስጥ በተሰበሰበ መረጃ መሰረት የተጠናከረው ዋናው የጥናቱ ትንተና ውጤት በሰነድ ወር ይፋ እንደሚደረግ በአሁኑ ወቅት ይፋ የተደረገው የጥናት ውጤት ግን ቅድመ ማጠናቀቂያ ሪፖርት የቀረበበት እንደሆነ አቶ ጣሰው አስታውቀዋል። W.W.W Ethiopian Reporter .Com

2.4 የቀደምት ጥናት ቅኝት

ተረትን በተመለከተ በመጀመሪያና በሁለተኛ ዲግሪ የተሰሩ በርካታ ጥናቶች አሉ። በዚህ ጥናት ሁሉንም ማካተት ባይቻልም። የተወሰኑትን ይበልጥ የርዕስ ነገርና የይዘት ቅርጸት አላቸው በተባሉበት ላይ ብቻ ትኩረት ተደርጓል። ቀደም ካሉት የመጀመሪያ ዲግሪ እጥኚዎች ውስጥ ድሃ (1974) ያዕቆብ (1974) ፣ ተስፋዬ (1993) ሙሉነህ (1993) ጥላሁን (1980) ሙሉጌታ(1976) አወቀ (1975) ተመሳሳይነት ያላቸውን ጥናቶች አድርገዋል። የጥናቶቹ ዋና አካል አድረገው የወሰዱት ተረቶችን ከቅርጽና ከይዘታቸው አንጻር መድቦ ማጥናት ላይ ነው። የሁሉም አጥኚዎች አካሄድ ተመሳሳይ ሲሆን ለይዘትነት የመረጧቸው ርዕስ የነገሮችም ተመሳሳይነት ይታይባቸዋል። ባብዛኛው ስለ ብልጠት ተንኮል፣ ምቀኝነት ፣ ደግነት፣ ብቀላ፣ ስርቆት ወዘተ የሚተነትኑ ናቸው። በመሆኑም በጥናቶቻቸው በጥቅሉ ሲታይ ተረት መነሻ አደርጎ ይሰሩ እንጂ በይዘቱ ረገድ ስለ ሃብትና ድህነት አላነሱም።

ሱሩር(1992) ጥሩነህ(1982) እንግዳ(1994) አበበ(1982) በርካታ የይዘት ትንተና ርዕሶቻቸው ውስጥ ስለ እንጀራ እናት ጨካኝነት አንስተዋል። በዚህ በተወሰነ መልኩ ሴቶች በተረት ውስጥ ምን ዓይነት አሉታዊ ገጽታ እንደተሰጣቸው ያሳያሉ። ሰውነት (1984) ስለሴቶች በአወንታዊ መልኩ የሚያወሱ ተረቶችን መርጠው ለመተንተን ጥረዋል። በአጠቃላይ ሲታይ ከዚህ ጥናት ጋር አብሮ የሚሄድ ባይሆንም ሁሉም በተረት ላይ መስራታቸው ብቻ አንድ ያደርጋቸዋል።

በሁለተኛ ዲግሪ ደረጃም እንዲሁ የተሰሩ በርካታ ጥናቶች አሉ። እነዚህን ተራ በተራ እንመልከት።

ይሄንው(1996) በምዕራብ ጎጃም በአማርኛ በሚነገሩ ቃላዊ ታሪኮች ላይ ትኩረታቸውን አድረገው አጥንተዋል። የጥናታቸው ዋና አላማ ለተረቶች ምደባ ማድረግ ሲሆን አስቀድሞ ለተረቶች አለማቀፋዊ ሁሉንም የሚያስማማ የተረት መመደቢያ መስፈርት እንደሌለ ገልጸው ነገር ግን በተረቶች ክንዋኔ፣ የተረቶችን ዓላማ፣ የተረቶችን ጭብጥ፣ የአተራረክ ዘዴ፣ እንዲሁም የገጸባህሪያትን አሳሳል በመመርመር የራሳቸውን ምደባ አድረገዋል በዚህም መሰረት ተረት ፣ አፈታሪክ እና ዘር ቆጠራ በሚል በሶስት ከፈሏቸዋል። በእየአንዳንዱ ክፍፍል ስር ሌሎች ክፍፍሎችን እያደራጁ ጭብጦቻቸውን፣ አወቃቀሮቻቸውን፣ የአፈታሪክ ስልቶቻቸውንና ገጸባህሪዎቻቸውን በጥሩ ሁኔታ ማሳየት ሞክረዋል። ይሁንና በተረቶቹ ውስጥ ሃብትና ድህነት በሚል እንዲዳስሱ አያደረጋቸውም ና አልተመለከቱባቸውም ።

የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የተሰሩት ጥናቶችን ስንመለከት ደግሞ Abdulkader (1982) እና Melakineh (1990) ጭብጣዊ ትንተና፣ Yihewnew (1996) እና Sahilu(2002)ንጽጽራዊና አውዳዊ ትንተና Abreham(2007) የትረታው አላማ በተለይ ማህበራዊ ፋይዳዎች ላይ አትኩረዋል። Sahilu(2002)፣ Abreham(2007)እና Yihewnew(1996) በተረቶች ውስጥ ወንዶችና ሴቶች እንደምን እንደተሳሉ ለማሳየት ጥረት አላደረጉም ከነሱ በተሻለ Abdulkader (1982) በተለይ የሴቶችን ከወንዶች ጋር እኩል አለመሆን በሚያሳዩት ተረቶች ላይ አትኩረው አጥንተዋል። ከእነሱ በተለየ መንገድ ደግሞ ለማ (1999) እና Ahmed (2010) ወንዶችንም ሴቶችን አካትተዋል ።

አብዛኛዎቹ ጥናቶች በሰበሰቡባቸው ተረቶች ላይ አካባቢዊ ምደባ ካደረጉ በኋላ የይዘት ትንተና ሰጥተዋል። ከዚህ በተጨማሪ ለትንተናቸው የሚያገለግሉባቸውን ተረቶች ያገኙባቸው ለጥናት በመረጧቸው አካባቢዎች በመሄድ አንዳንዶቹ በቃለ መጠይቅ ብቻ ፣አንዳንዶቹ ደግሞ በቃለ

መጠይቅና «አውዱ ላይ በመገኘት » በምልክታ ነው። በሁሉም አጥኚዎች ስራ ውስጥ የታየው ያገኛቸውን ተረቶች ሁሉ በይዘታቸው በመከፋፈል ትንተና ማድረግ ነው። አንድ ርዕስ ጉዳይ ላይቶ ሰፊ ጥናት ለማድረግ ከ ለማ(1999)ከ Ahmed (2010) እና ከ Abreham(2007) በስተቀር ሌላው ቀደም ብለው በተለያዩ ተረቶች ሰብሰባዊዎች ተሰብስበው ለህትመት የበቁትን ተረቶች አሁን እየተነገሩ ካሉት ጋር አጣምሮ ለማጥናት የሞከረም አጥኚ አልተገኘም። የቀደሙት ጥናቶች ይህ ጥናት የራሱን ፋር እንዲይዝ አመለካከት ሀሳቦች ተገኝቶባቸዋል የቀድሞ ጥናት ይህን ክፍተት በማየት እስከ አሁን ድረስ በዚህ ርዕስ ዙሪያ አለመሰራቱን በማረጋገጥ ወደዚህ ርዕስ ተገብቷል።

ሞላ ጀንበሬ «በአሳይታ ወረዳ የአፋር ብሄረሰብ ተረቶች ምደባ እና ይዘት ትንተና» በሚል ርዕስ በ2002 ዓ.ም ጥናት አድርጓል። የጥናቱ ዋና አላማ በአፋር ክልል በአሳይታ ወረዳ የሚተረቱ ተረቶችን ሰብስቦ በማደራጀት በዓይነት እና በይዘት መመደብ እንዲሁም የይዘት ትንተና ማድረግ ነው። ሞላ ቃለመጠይቅን ተጠቅሞ 82 ተረቶችን የሰበሰበ ሲሆን ከነዚህ የተረትነትን ባህሪ የሚያሟሉ ያላቸውን 61 ተረቶች በአይነት እና በይዘት መደብ ትንተና አካሂዷል።

የአፋር ብሄረሰብ ተረቶች የትኩረት አቅጣጫ አብዛኞቹ ብሄረሰቦች አሉኝ ብሎ የሚመካባቸው እሴቶችን ወይም ምግባራትን ማሞገሻ እና ማጠናከሪያ፣ ከማህበረሰቡ ባህል እና ፍላጎት የሚያፈነግጡትን ደግሞ የሚያወግዙባቸው እና የሚቀጡባቸው ባጠቃላይ ተረቶቹ የስነ-ምግባር ስብከቶች መሆናቸውን በጥናቱ ግኝት አሳይቷል። ተረቶችን ሲመድብ ለአከባቢያዊ ምደባ ቅድሚያ መሰጠቱን ገልጸዋል። በዚህ መሰረትም ተረቶቹ «ተረሃ ተረሃ» እና «ተርሃ ተርሃ» በመባል የሚታወቁት ተረቶች እውነት ናቸው ተብሎ የሚታመኑባቸው እና ስለ ብሄረሰቡ የተለያዩ ባህላዊ እምነቶች፣ ስለብሔረሰቡ አመጣጥ ብሔረሰቡ ስላካሄደው ጦርነት ወዘተ የሚተርኩ መሆናቸውን ገልጸዋል። «ሃየየኑ» የሚባሉት ደግሞ የፈጣሪ እንደሆኑ የሚታመንባቸውና እምነትን ከማስረገጥ እና ከማፅናት ይልቅ ማህበራዊ አውነታን ማፅደቅ፣ ስነ-ምግባርን ማስተማር ላይ ትኩረት ያደረጉ መሆናቸውን ማስተማር ላይ ትኩረት ያደረጉ መሆናቸውን አሳይተዋል። ሙያዊ ምደባ የሚል ንዑስ ርዕስ ደግሞ የዓፋር ተረቶች የአፈታሪክ፣ ገላጭና ፋቡላ በማለት በሦስት መመደብ እንደሚቻል አሳይቷል።

ተረቶቹ የሚተርጉባቸውን አጋጣሚ በተመለከተ «ተርኔተርኔ» ብዙ ጊዜ ቀን ላይ ሽማግሌዎች በሚገናኙባቸው ማህበራዊ አጋጣሚዎች በአደባባይ ሲሆን አልፎ አልፎ ማታ ማታ አባቶች ልጆቻቸውን ታሪክ ለማስተማር ሊተርኩዋቸው እንደሚችሉ ገልጸዋል።

ለማንኛውም «በየም ብሔረሰብ ፆታ ተኮር ተረቶች በወንድና የሴት ምስል ትንተና» በሚል ርዕስ በ1999 ዓ.ም ጥናት አቅርቧል። የጥናቱ ዓላማ በየም ብሔረሰብ የሚተረኩ የፆታ ተኮር ተረቶችን ሰብስቦ በተረቶቹ ወንዶችና ሴቶች እንዴት እንደተሳሉ መተንተን ነው። ተረቶችን በዘር መመደብ፣ ተረቶችን በፆታዊ ምስልን የሚያንጸባርቁባቸው መንገዶች መለየት እና ፆታ ተኮር ተረቶችን ከነ አውዳቸው አደራጅቶ መውሰድ የሚሉ ዝርዝር ዓላማዎች አሉት እነዚህ አላማዎችን ለማሳካት ምልክታ እና ቃለ-መጠይቅ ዘዴዎችን ተጠቅሞ ከ 23 የብሔረሰቡ አባላት 104 ተረቶችን እንደ ሰበሰቡ በመግለፅ ፣ ከነዚህ ውስጥ ምን ያህል ምስል ጎልቶ ይታይባቸዋል ያላቸውን 66 ተረቶች መርጦ ትንተና አካሂዷል። በጥናቱ ግኝትም ተረቶቹ በብሔረሰቡ አጠራር «ቶቶ» እና «ኤካ» ተብለው እንደሚጠሩ ገልጸዋል። ተረቶችን በአካባቢያዊ አመዳደብ ባሻገር አፈታሪክ ፣ ምታዊ አፈታሪክ እና ገላጭ ተረቶች በማለት ሊመደቡ እንደሚችሉ ገልጸዋል። የለማ ጥናት በአላማው ላይ ፆታ ተኮር ተረቶችን ከነአውዳቸው በስርዓት አደራጅቶ እንደሚያሳይ ቢገልፅም ተረቱን በየትኛው አውድ እንደሰበሰባቸው አልጠቆመም። እንዲሁም መረጃዎችን ለመሰብሰብ ቅንብር ተፈጥሮአዊ መቼት እና አርተፊሻል መቼት ተጠቅሞ እንደሰበሰቡ ቢገልጽም አፈጻጸሙ ምን እንደሚመስል አልጠቆመም።

የለማ ጥናት በግኝቱ እደሚያሳየው በአፈታሪክ እና በገላጭ ተረቶች ላይ ወንዶች በአውንታዊ መንገድ ማለትም ንጹህ እና የበላይ፣ ሴቶች ደግሞ በአሉታዊ መንገድ ማለትም የጎደፈ እና የበታች ሆነው እንደተሳሉ ነው።

ማንያለው አባተ (1999) «የቤንች ቃላዊ ዝርው ትረካ ዘርፎች እና ማህበራዊ ፋይዳቸው» በሚል ርዕስ ያቀረበው ጥናት በተረት ላይ ከተሰሩ ጥናቶች ተጠቃሽ ነው። የጥናቱ ዓላማ የቤንች ቃላዊ ዝርው ታሪኮችን ሰብስቦ ማህበራዊ ፋይዳቸው በተመለከተ ትንተና ማድረግ እና በብሔረሰቡ ዘንድ ተለይተው የሚታወቁ ታሪኮችን በመለየት ባህሪያቸውን ማሳየት ነው።

ማንያለው የጥናቱን ዓላማ ከግብ ለማድረስ መረጃ ለመሰብሰብ የተጠቀመባቸው ዘዴዎች ምልክታና ቃለ መጠይቅ መሆናቸውን ገልጸዋል። እነዚህን ዘዴዎች ተጠቅሞ 97 ዝርው ታሪኮችን ሰብስቧል።

የተሰበሰቡትን ታሪኮች ምደባ የተደረገባቸው ሲሆን፣ በአካባቢያዊ ምደባ «ቶስ እና ኤሽ» ተብለው እንደሚከፈሉ ገልጸዋል። «ቶስ» በመባል የሚታወቁት እውነት ናቸው ተብለው የሚታመንባቸው ሲሆኑ «ኤሽ» የሚባሉት ደግሞ የፈጠራ እንደሆኑ ገልጸዋል። የማንያለው ጥናት የቤንች ዝርው ተረቶች የማዝናናት እና የማስተማር፣ የብሔረሰቡን አመጣጥ ማሳየት፣ አንድ ግለሰብ ከአካባቢው ነዋሪ ጋር አስማምቶ እንዴት መኖር እንዳለበት የማሳየት ፋይዳ እንዳላቸው አሳይቷል።

Abrahm (2007) በአፍሪካ የባህል ጥናት ጆርናል ላይ ለህትመት ያበቁትን በጅማ አሮሞ ተረቶች ላይ የሰፍትን ጥናት እናገኛለን። የጥናቱ አበይት አላማ ቃላዊ ተረኮች ሴቶችን ለመጨቆን እንዴት እንደ ርዕዮተ አላማዊ መሳሪያ እንዳገለገሉ ማሳየት ነው። ጥናቱ ሁለት ዋና ዋና ክፍሎች አሉት። የመጀመሪያው የጥናቱን ማህበራዊ፣ ባህላዊ ዳራ መግለጽ ሲሆን በዚህም የጅማ አሮሞ ሴቶች በማህበረሰባቸው ውስጥ ያላቸው ደረጃ እና ሚና የተገለጸበት ነው።

Abrahm(2007:58) በጥናታቸው የጅማ አሮሞ ወንዶች ብዙ ሚስቶችን ማግባት ከመቻላቸውም በላይ በማንኛውም አጋጣሚ የበላይነቱን እንደሚይዙ፣ ሴቶች ግን እንደተንቀሳቃሽ እቃ ተቆጥረው ለወንዶች ታዘዥ የመሆን ግዴታ እንዳለባቸው የወንዶች ጥገኛ እንደሆኑ አቅርበዋል። ሆኖም ከመድረክ በስተጀርባ ሴቶች በፖለቲካውም በኢኮኖሚውም መድረክ ተጽዕኖ እንደሚያሳድሩ Junes(1981:1520)ን ጠቅሰው ከላይ በተገለጸው ገጽ አስፍረዋል።

Abraham በቀረቡት ጥናት ውስጥ በሁለቱ የተረቱ አይነቶች(seenaa እና oduu durii)ሴቶች ተስለው የሚታዩት የወንድ የበታች፣ ጨካኝ፣ የማሰብ ችሎታ የሌላቸው እና ተጠያቂነት በውስጣቸው የሌለ ምን ጊዜም የወንድ እርዳታ የሚያስፈልጋቸው የመምራት ብቃት የሌላቸው ደካማ ፍጡሮች ተደርገው ነው። ይሁን እና ሴቶች ከወንዶች ተሽለው የሚገኙባቸውን አጋጣሚዎች የሚያሳዩ ታሪኮችን አልተመለከቱም። ጅማ አሮሞ ተረት ውስጥ ይህ የለም ለማለትም አያስደፍርም። ሁለተኛም የJones እና የAbraham ማጠቃለያ የተለየ ነው። Jones የገለጹት ሀሳብ ሴቶች በፖለቲካውና በኢኮኖሚው መድረክ ተጽዕኖ እንደሚያሳድሩ ሲሆን በAbraham ጥናት ግን በተቃራኒው ተስለዋል። ይህንን የሀሳብ ልዩነት Abreham በሰበሰቧቸው ተረቶች ለማረጋገጥ ሙከራ አላደረጉም። የዚህ ጥናት አቅራቢ ግን ከመስክ በሰበሰባቸው እና በአነበባቸው ተረቶች ውስጥ የሴቶችን ብልህነት እና ከወንድ መሻላቸውን የሚያመለክቱ ሆኖ አግኝቷል። Abreham ምናልባት የጥናታቸው ወርድ እና ቁመት ገድቧቸው ከአንድ አቅጣጫ (ሴቶችን ለመጨቆን

በሚል ተነጣጥረው በተነገሩ ላይ ብቻ) እንጂ መልዕክቱን አድርጓቸው ሊሆን ይችላል። በመሆኑም ይህ ጥናት ደግሞ በጅማ አሮሞ ተረቶች ውስጥ ሀብትና ድህነት ምን እንደሚመስል ማሳየት ሲሆን የጥናቶቹ የተመረጡት የስነ-ቃል አይነቶች እና የተሰበሰቡት አካባቢ ሆነ ብሄረሰብ ተመሳሳይ ሲሆን ይዘውት የተነሱት ይዘት አተናተን ግን ይለያያል።

በእነዚህ ጥናቶች የታዩትን ጠንካራ ጎኖች ለጥናቴ እንደመነሻ በማድረግ በጥናቶቹ የሚታዩ ክፍተቶችን ለመሙላት በተረቶች ሀብትና ድህነት ይዘት ትንተና የሚለው ርዕስ ላይ ጥናቴን አድርጌያለሁ። በአጠቃላይ የእኔ ጥናት ከላይ የተዘረዘሩት በተረት ላይ ትኩረት በማድረጋቸው ዝምድናቸው የእኔ ጥናትም ሆነ የእነሱ ተረትን ከመስክ በመሰብሰብ የይዘት ትንተና በማድረግ ላይ የተመሰረቱ መሆናቸው ነው።

ምዕራፍ ሶስት

3.1 ጥናቱ የተካሄደበት አካባቢያዊ ዳራ

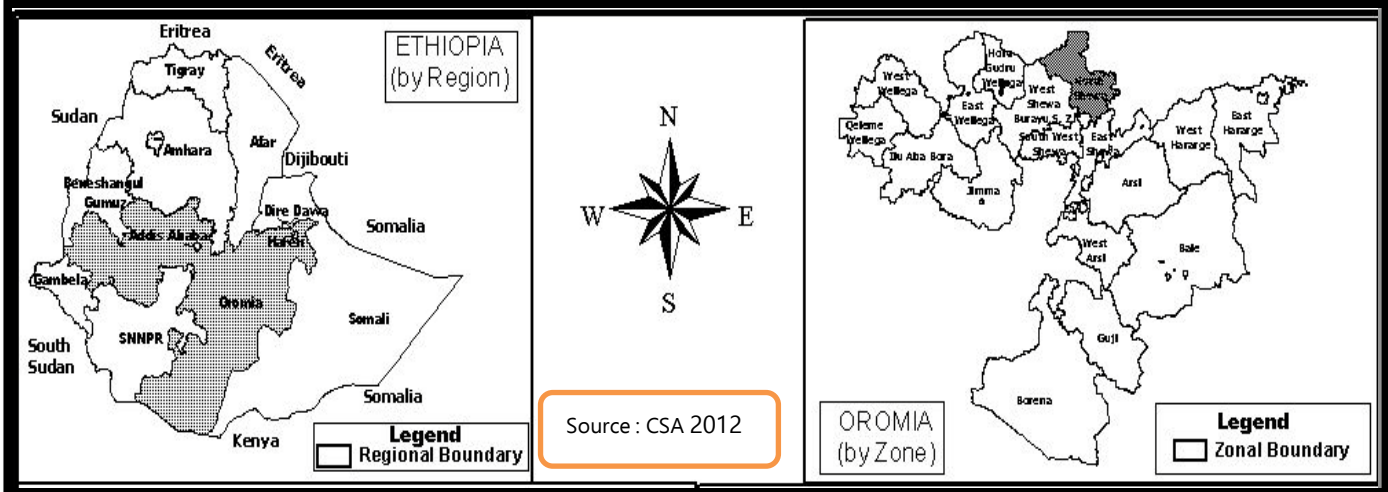
ይህ ምዕራፍ የጅም አሮሞ ዘር ሀረግና የጥናቱ ማህበረሰብ የኑሮ መሰረት እና ባህላዊ ዳራ የሚመለከቱ መረጃዎች የቀረበበት ነው። በመሆኑም ምዕራፉ ከመረጃ አቀራረብ አኳያ የጥናቱን ክፍል ያካተተ ነው። ርዕሰ ጉዳዩ ራሱን በቻለ ምዕራፍ እንዲቀርብ የተፈለገበትን ምክኒያት አንድ በኢትዮግራፍ ጥናት በሚደረግበት ወቅት አጥኚው በቦታው በመገኘት መረጃዎችን ለማሰባሰብ ማህበረሰቡ የሰፈረበትን አካባቢና ባህላዊ ዳራን ማወቅ አስፈላጊ ነው። በመሆኑም በዚህ ምዕራፍ ውስጥ ማህበረሰቡ ሥነ-ቃሉን የሚናገርባቸውንና የሚከወንባቸው አጋጣሚዎች ከጥናቱ ጋር ተያያዥነት ያላቸው በመሆናቸው ልዩ ልዩ ዘዴዎችን በመጠቀም መረጃዎች ተሰብስበዋል። የማና ወረዳ አጠቃላይ ገፅታ፣ የዘር ሃረግና ባህላዊ ዳራዎች የመሬት አቀማመጥ፣ የህዝብ ብዛት፣ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ተቋማት የሚመለከቱ መረጃዎች ዝርዝር ቀርቦታዎች የጅም አሮሞ የዘር ሀረግ ሥር ልዩ ልዩ ጎሳዎች፣ እና ሃይማኖትን የሚመለከቱ ጉዳዮች ተዘርዝረዋል።

3.1.1 የማና ወረዳ መሬት አቀማመጥ

በጅም ዞን ከ21 ወረዳዎች አንዷ ናት። የማና ወረዳ ወደ አጋሮ መሄጃ መንገድ በስተ ሰሜን አቅጣጫ ትገኛለች የወረዳውም ርዕስ ከተማ የቡ ሲሆን ከጅም ከተማ 20ኪ.ሜትር ትርቃለች። በሰሜን አጋሮ ወረዳ ፣ በደቡብ ጅም ከተማ፣ በምራብ ሊሙ ኮሳ ወረዳና ሰርቦ ወረዳ፣ በምስራቅ ሰቃ ወረዳ የሚያዋስናት መሆኗን ከማና ወረዳ ከባህልና ቱሪዝም ቢሮ የተገኘ መረጃ ያመለክታል (ግንቦት 2012 ዓ.ም)።

ወረዳዋ በወረዳው አስተዳደር የምትመራ ስትሆን 16 የገጠር ቀበሌ አስተዳደርና በ1ከተማ አስተዳደር ተዋቅራለች። ምንም እንኳን የማና ወረዳ አስተዳደራዊ መዋቅሩ ከላይ በተገለጸው አኳኋን ብትከፋፈልም የሕዝቡ አኗኗር እና ባህላዊ ሁኔታዎች ተመሳሳይ በመሆናቸው ጥናቱ ጋር በተያያዘ መልኩ የተሰበሰቡት መረጃዎች ከወረዳው እና ከከተማው በመሆኑ መረጃዎቹ ገጠሩንና ከተማውን ቀበሌዎች ያካተተ የማና ወረዳ ካርታ እደሚከተለው ቀርቧል።

ስዕል31.የኢትዮጵያ፡ አሮሚያ ክልል እና ማና ወረዳ የሚያሳይ ካርታ

ምንጭ: የጫና ወረዳ ባህልና ቱሪዝም ቢሮ

3.1.2 የህዝብ ብዛት

የኢትዮጵያ ማዕከላዊ እስታቲስቲክስ እጄንስ እ.ኤ.አ. 1999 የጫና ሕዝብ ቁጥር ጥናቱ ባካሄደበት ጊዜ የኢትዮጵያ ሕዝብና ቤት ቆጠራ በተገኘው መረጃ ወንድ 76218 ሴት 73437 ሲሆን አጠቃላይ ድምር 149655 መሆኑ ተገልጿል። ከዚያን ዘመን ጀምሮ እስከ አሁን ድረስ የኢትዮጵያ ህዝብና ቤት ቆጠራ በተለያዩ ምክንያቶች ሊቆጠሩ አልቻሉም። ነገር ግን ወረዳው በተለያዩ የሙያ ዘርፎች ፣ በጤና፣ በግብርና፣ በትምህርት ዘርፎች የወረዳውን ህዝብ በየአመቱ የመቁጠር ስራን ይሰራል። በጠራ ሁኔታ ይህ ነው ብሎ በደንብ መቁጠር ባይቻልም የተቻለውን ያህል ሁሉም በየአይነቱ መቁጠራቸውን የወረዳው ጤና ጥበቃ አስተዳደርና፣ ግብርና ቢሮ ገልጸውልኛል ። እናም 2011 እስከ 2012 ድረስ የጫና ወረዳ ሕዝብ ብዛት በገጠር የወንድ 9611 ሴት 9309 አጠቃላይ ድምር 189፣620 ሲሆን በከተማ ደግሞ ወንድ 3454 ሴት 3429 ጠቅላላ ድምር 6883

ሲሆን አጠቃላይ የከተማና የገጠር ህዝብ ብዛት ወንድ 10065 ሴት 96438 አጠቃላይ ድምር 200153 መሆኑን የወረዳው አስተዳደር (ሻባ አባዲልቢ 2012 ዓ.ም) ገልጸዋል ።

በማና ወረዳ አስተዳደር በኩል የተጠናከረ መረጃ ለማግኘት ባይቻልም በማና ወረዳ በገጠርም ሆነ በከተማ ያለውን የብሔር ብሔረሰብ ስብጥር ስንመለከት አሮሞ፣ አማራ፣ ጉራጌ፣ ትግሬ፣ ስልጤ፣ የም፣ ዳውሮ፣ ከፋ፣ ሀድያ፣ ወላይታ፣ ከንባታ እና ሌሎች በውስጡ መገኘታቸውን እንጂ ወረዳው በ% ከፋፍሎ ያስቀመጠው መረጃ የለውም። ነገር ግን የአሮሞ ሕዝብ ከፍተኛ ቦታው እንዲያዝ አመልክቷል። የሕዝብ ደህንነት ቢሮ (እስማኤል አ/ዋሪ2012 ዓ.ም) በተመሳሳይ ሁኔታ በከተማውም ሆነ በገጠሩ የሀይማኖት ስብጥር ስናይ ደግሞ እስልምና፣ ኦርቶዶክስ፣ ፕሮቴስታንት እና ሌሎች እንዳሉ ሲገለጽ እሱንም በእምነት በመቶኛ ያስቀመጧቸው ነገሮች የሉም። ነገር ግን በአብዛኛ የእስልምና ተከታይና በመቀጠል የኦርቶዶክስ፣ በሦስተኛ ደረጃ ላይ የፕሮቴስታንት ተከታይ መኖሩን ያመለክታል። በሚል ሕዝብ ደህንነት ቢሮ (እስማኤል አ/ዋሪ 2012 ዓ.ም) ገልጸውታል።

3.1.3 ማህበራዊ ተቋማት

በማና ወረዳ ውስጥ ለህዝቡ በልዩ ልዩ መልኩ ማህበራዊ ፖለቲካና ኢኮኖሚያዊ አገልግሎት የሚሰጡ በርካታ መንግስታዊና መንግስታዊ ያልሆኑ ተቋማት አሉ። ከእነዚህ ውስጥ ከዚህ ጥናት ጋር ተያያዥነት ባላቸው አንዳንድ ተቋማት ላይ መረጃዎች ተሰብስበዋል። በዚህም መሰረት በትምህርትና በጤና ተቋማት ያሉትን ሁኔታዎች እንደሚከተለው እናያለን ፣

3.1.3.1 የትምህርት ተቋማት

ትምህርት ለአንድ ሀገር እድገት ከፍተኛ አስተዋጽኦ (CDR.1999) አለው በተለይም ለአንድ አገር እድገት መሠረት ነው። በዚህ ላይ የማህበረሰቡን ባህላዊ እሴቶች ለትውልድ ለማስተላለፍ የተማረ ሀይል ወሳኝ ነው። ፡ ከዚህ አንጻር የማና ወረዳ ያሉት ትምህርት ተቋማት1 የመሰናዶ ትምህርት ቤት (11-12 ክፍል) 6 የሁለተኛ ድረጃ ት/ቤቶች (9ኛ _10ኛ ክፍል) 65 (ከ 5ኛ-8ኛ) አንደኛ ደረጃ 2ኛ ሳይክል ት/ቤቶች እና 8 አንደኛ ደረጃ 1ኛ ሳይክል ት/ቤቶች (ከ1ኛ- 4ኛ ክፍል)እንዲሁም አንድ ቴክኒክና ሙያ ተቋማት አሉ።

ሰንጠረዥ 31.በ2013ዓም በማና ወረዳ የሚገኙ የተማሪዎች ብዛት

	ወንድ	ሴት	አጠቃላይ
1ኛ- 4ኛ	1503	1312	2815
5ኛ- 8ኛ	8594	8130	16714
9ኛ- 10ኛ	2487	10278	12775
11ኛ-12ኛ	952	814	1766
በአጠቃላይ ድምር	13.536	20.53	34.070

እነዚህ በተለያዩ ትምህርት ደረጃ ላይ የሚገኙ ተማሪዎች ለሚማሩት ትምህርት ጋር የአካባቢያቸውን ባህል በማንጸባረቅ ረገድ እያደረጉ ያሉት አስተዋጽኦ ከፍተኛ ነው። ከዚህ አንጻር ይህ ተቋም ለዚህ ጥናት የመጠይቅ መረጃዎችን በማቅረብ ረገድ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ነበረው። ነገር ግን በኮረና ቫይረስ ምክንያት ይህን ጥናት በትምህርት ቤት ውስጥ ለማካሄድ ግን አልተቻለም ። በመሆኑም ለዚህ ርዕስ የሚያገለግሉ ወይም ለዚህ ጥናት ውጤት ያስገኛሉ የተባሉትን ከተማሪ መጻሕፍት ውስጥ ስነ-ቃሎች ተሰብስበዋል።

3.1.3.2 የጤና ተቋም

ለሰው ልጅ ህይወት ከሚያስፈልጉት ነገሮች ውስጥ ጤንነት ዋናው ጉዳይ ነው። በዚህ መሰረት በማና ወረዳ ያሉትን የጤና ተቋማት የሚመለከት ለሕዝቡ የጤና ተቋማት የሚመለከት ለሕዝቡ የጤና አገልግሎት የሚሰጡ መንግስታዊ እና መንግስታዊ ያልሆኑ 6 ጤና ጣቢያዎች 26 ጤና ኬላዎችና 9 ክሊኒኮች አሉ እነዚህ ተቋማት የሕዝቡን ጤንነት ለመጠበቅ አስፈላጊውን አገልግሎት ላይ እንደሚገኙ ከወረዳው እና ከተማ ጤና ጥበቃ ጽሕፈት ቤቶች የተገኙ መረጃዎች ይጠቁማሉ። (የዜድ አ/ጊሰ 2012ዓ.ም) ገልጸታል።

3.1.3.3 ኢኮኖሚ ተቋም

በዚህ ንዑስ ርዕስ ስር ከጥናቱ ርዕስ ጉዳይ ጋር ባላቸው ግንኙነት ግብርናን ፣የንግድና የገበያ ልማት እና ባህልና ቱሪዝም እንመለከታለን የማና ወረዳ ዙሪያ የሚገኙ የገጠር ቦታዎች ከፍተኛ ቦታ ይዞ የሚገኘው ቡና ሲሆን በውስጡም የተለያዩ የደን እንጨቶች ከፍተኛ ገቢን ያስገኛሉ። በማና ወረዳ የሚገኙ ተፈጥሮአዊ እና ባህላዊ እሴቶች በቱሪዝም መስህብ በኩል የማና ወረዳ ከሌሎቹ ወረዳዎች ለየት ያደርጓል።

ከእነዚህ ከኦሮሚያ ተቋማት ውስጥ በርካታ የሚነገሩ እና የሚከወኑ የስነ-ቃል አይነቶች አሉ። በመሆኑም እነዚህ ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች እና የስነ-ቃል ዓይነቶች የመከወኛ አጋጣሚዎች ከዚህ እንደሚከተለው እናያለን።

ግብርና፦ የማና ወረዳ አጠቃላይ የመሬት ስፋት 201,118 ሄክታር ነው። ከዚህ ጠቅላላ የመሬት ይዘት ውስጥ ለጥ ያለ ሜዳ ፣ ወጣገባ መሬት እና ተራራማ መሬት አሉት ። የመሬቱን አገልግሎት በተመለከተ ለእርሻ አገልግሎት የሚውሉ ምቹ መሬትን በመምረጥ ያርሳሉ። የአፈር አይነቱ በብዛት ቀይ ሲሆን ማንኛውንም የእህል ዘር የማብቀል አቅም አለው። ሌላው መልኩ ክረምት ከባጋ ዓመቱን ሙሉ ሳያቋርጡ የሚፈሱ በወረዳው ታዋቂ የሆኑ 3 ወንዞች አሉ። መኖራቸውን (አቶ በድሩ አ/ጊዲ 2012 ዓ.ም) አስገንዝበዋል።

ሰንጠረዥ 3.2 የማና ወረዳ የአየር ሁኔታና የሙቀት መጠን የሚያሳይ

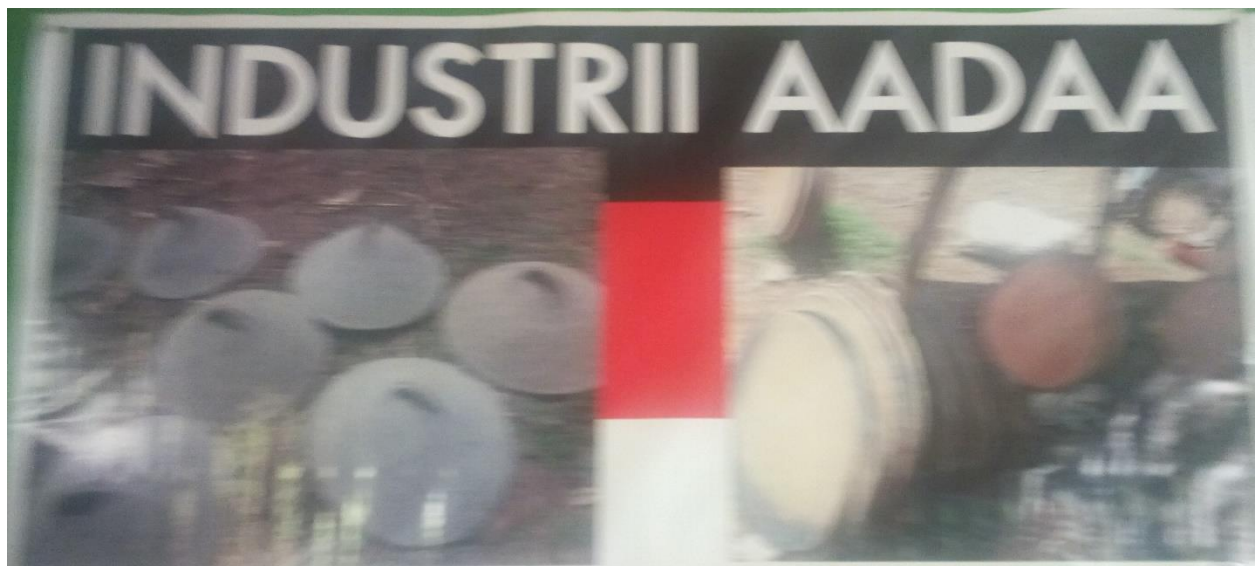
የአየር ሁኔታ	ፐርሰንት	የሙቀት መጠን	ዲግሪ ሴንቲ ግሬድ
ወይና ደጋ	95%	ከፍተኛ	20.5 °C
ደጋ	2.9%	መካከለኛ	16.02 °C
ቆላ	2.1%	ዝቅተኛ	3.4 °C

ንግድ የገበያ ልማት፦ ገበያዎች የሚሰጡት አሮሚያዊ አገልግሎቶች ባሻገር ህብረተሰቡን እርስ በርስ እንዲገናኙ በማድረግ የጎላ አስተዋጽኦ አላቸው። ከእነዚህ አንጻር የማና ወረዳ የንግድ እንቅስቃሴዎች ኢኮኖሚያዊ ግልጋሎት የሚሰጡ የገበያ ቦታዎች አሉ። የገበያ ቀኖችም ቅዳሜ ሀሮ፣ ማክሰኞ ቢሊዳ፣ ሀሙስ የቡ በመዋል የንግድ እንቅስቃሴ ይደረጋል። ከእነዚህ ገበያ አካባቢዎች ህብረተሰብና የጅም ከተማ ሕዝብ እንዲሁም ከተለያዩ አካባቢዎች የሚመጡ ነጋዴዎች ይገበያዩበታል። ከእነዚህም ውስጥ ዋና ዋናዎቹ ሆቴል ቤቶች ፣ ምግብና መጠጥ በቶች፣ ጠላና አረቄ ቤቶች ጠጅ ቤቶች ወፍጫ ቤቶች፣ ልዩልዩ ሱቆች (የሸቀጥ፣ የልብስ) ወዘተ የንግድ ተቋማት ለአካባቢው ማህበረሰብ እላታዊ አገልግሎት በመስጠት ይገኛሉ። በመሆኑም የማና ወረዳ የሚገኙ የገበያ ቀናት የንግድ እንቅስቃሴዎች ብቻ ሳይሆኑ ባህላዊ እና ማህበራዊ ግንኙነቶችም የሚከናወኑባቸው ናቸው።

3.1.3.4 ባህልና ቱሪዝም

የማና ወረዳ ባህላዊ እሴቶችን ከቱሪስት መስብ እና ከኢኮኖሚ ጠቀሜታ አኳያ ስንመለከት የማና ወረዳ የቱሪስት መስህብ የሆኑ ቦታዎች አሏት። እነሱም ሆርሳ አ/ፋሮ ጉባጉቤ ቦሰቃ፣ ቦሩ ባንባ ግ/ከሚሴ ወራቤ፣ ቦሰና ቧንቧ ገ/ጉቤ ቦሰቃ፣ እነዚህ የቱሪስት መስህብ አስተዋጽኦ የሚያበረክቱ ናቸው። ይህንን መረጃ የወረዳው ባህልና ቱሪዝም ሀላፊ (ወ/ሮ መካ አ/ጊዲ 2012 ዓ.ም) ገልጸውታል።

ስዕል 3.2 የማና ወረዳ ባህላዊ እሴቶችና ቱሪስት መስተዳድር የሚያሳይ (ማና ወረዳ 2012ዓ.ም)

3.1.4 ኦሮሞ ብሔረሰብ የዘር ሀረግ አሰፋፈር

3.1.4.1 የመጫ ዘር ሀረግ

ኦሮሞ ከስር መሰረቱ አፈጣጠሩ አንድ ከነበረው ምንጭ ፈልቆ በዘመናት ሂደት እየተራባ በማደግ ዛሬ በሚገኝበት የብሔር ደረጃ ሊደርስ ችሏል። በዚህ ሂደት ካፈራቸው አብይ ቅርንጫፎች መካከል አንዱ መጫ ደባላል።

የመጫ አዛውንቶች የዘር ሀረጎቻቸውን ወደ ኋላ ሲቆጥሩ «ራያ» በመባል ቀደምት ይገለጻል ይኸውም «ራያን ሳጴራ» በማለት ይጠሩበታል ከዚያም ባሻገር የራያ አባት ሲርባ እንደሚባል የሚናገሩ ሲርባ የራያ አባት መሆኑን በሚከተለው ዘር ሀረግ ቆጠራ ያመለክታል።

ዲጎ ⇒ ጃርሶ ⇒ ኮሎ ⇒ ቢሎ ⇒ ዋዬ ⇒ ሐረሮ ⇒ ጂማ ⇒ አካኮ ⇒ ጂዳ ⇒ መጫ ⇒ ራያ ⇒ ሰርባ
 ⇒ ገቦጣ ⇒ ቦካ ⇒ ቦረንቱ ⇒ ጦቦ ⇒ ሆፋ ⇒ አባዬ

በማለት በኦሮሞ የዘር ሀረግ የፈለቀበትን ያሳያሉ። የኦሮሞ ባህልና ቱሪዝም ቢሮ ፊንፊኔ (1996)

3.1.4.2 ቋንቋ

የኦሮሞ ሕዝብ የሚግባባበት አንድ የጋራ ቋንቋ ያለው ሲሆን እሱም አፋን ኦሮሞ ይባላል። አፋን ኦሮሞ ከኩሽ የቋንቋ ቤተሰብ የሚመደብ ሲሆን በአፍሪካ ውስጥ በስፋት የሚነገሩ ከአርበኛና ሀውሳ ቋንቋዎች ቀጥለው በ3ኛ ደረጃ ላይ የሚገኝ መሆኑን Ga'daa Mebaa(1988:9) Mahd: Hamid(1995:x) እና Dirribii Daamusee (2009:14)ይገልጻሉ። ይህ ቋንቋ በሸዋ ፣ በአርሲ፣ በሀረርጌ፣ በባሌ፣ በወለጋ፣ በኢሉባቦር፣ በጅማ እና በወሎ የአፍ መፍቻ ሆኖ የሚያገለግል ሲሆን በአፍሪካ ውስጥ በኬንያ፣ በኢትዮጵያ ውስጥ ደግሞ በደቡብ ህዝቦች ክልል እና በአማራ ክልል እንደ ሁለተኛ ቋንቋ ይነገራል።

አፋን ኦሮሞ የኦሮሚያ ክልላዊ መንግስት የስራ ቋንቋ በሬድዮ እና በቴሌቪዥን የሕዝብ ግንኙነት ቋንቋ፣ የስነ- ጽሑፍ የቋንቋ እና የፍርድ ቤት ቋንቋ በመሆን አገልግሎት እየሰጠ ከመሆኑም በላይ በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ትምህርት እየተሰጠበት ይገኛል። በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች እና በዩኒቨርሲቲም ደረጃ እስከ ፒ.ኤች.ዲ ድረስ እንደ አንድ የትምህርት ዘርፍ የጥናትና ምርምር ቋንቋ ሆኖ በማገልገል ላይ ይገኛል።

ከዚህ የምንገነዘበው ቋንቋ የኦሮሞን ሕዝብ ማንነት እና ባህል በማንጸባረቁ ረገድ በአሁኑ ዘመን ከፍተኛ አገልግሎት እየሰጠ የሚገኝ መሆኑን ነው። ይህንኑ መሰረት በማድረግ በአዲስ አበባ በዙሪያው የሚገኝ የጅማ ኦሮሞ ቋንቋውን በልዩ ልዩ መልክ እየተጠቀመበት ይገኛል። በመሆኑም ቋንቋው አሁን ያለበት ደረጃ ላይ እንዲርስ እና ባህሉንም ጠብቆ በማቆየትና ከትውልድ ወደ ትውልድ በማስተላለፍ ረገድ የጎላ ሚና ተጫውተዋል።

3.1.4.3 ሃይማኖት

ሃይማኖት የሰው ልጅ አለምን የሚገነዘብበት እና ስለ ሕይወት አመጣጥ የሚረዳበት መንፈሳዊ እውቀት ነው። ከዚህ አኳያ ኦሮሞ አለምን የሚገነዘብበት የራሱ የሆነ እምነት ያለው ሲሆን ይህንንም በፈጣሪ እና

በተፈጥሮ ይገልጻል። ይህንንም አስመልክቶ የኦሮሞ አመለካከት ilaalcha Oromoo(1996) በሚል መጽሐፍ ውስጥ እደሚከተለው ተገልጿል።

ይህ ሲተረጎም አያቶቻችን በራሳቸው የአስተዳደር ስረዓት በገዳ ይተዳደሩ ነበር ። ፈጣሪና ተፈጥሮን የሚመለከቱት ሜቶሎጂ የራሳቸው የሆነ የዋቅፈና እምነት ነበራቸው። በተመሳሳይ ሁኔታ ይህንኑ ሃሳብ የሚያጠናክርና የኦሮሞ ሕዝብ በፈጣሪ እና በተፈጥሮ መካከል መኖሩን እና ይህንንም በእምነቱ እንደሚገልጽ በመጥቀስ የኦሮሞን አለም አመለካከት ማሞ ሄቦ እንደሚከተለው ይገልጻል።

በኦሮሞ የአለም አመለካከት ከፈጣሪና ከተፈጥሮ ጋር የተገናኙ ናቸው። እነዚህ ግንኙነቶች በበረካታ እምነታዊ አውዶች ውስጥ ይገልጻሉ። ለምሳሌ በአብዛኛው የአሩሲ ኦሮሞ ሃይማኖት ወይም ባህላዊ ክብረ በዓል ላይ እግዚአብሔርና መሬት አንድነት ይገልጻሉ። በአሩሲ ኦሮሞ እምነት የሰው ልጅ በእግዚአብሔር እና በመሬት መካከል ይኖራል። ይህ ማለት የሰው ልጅ በእግዚአብሔር ስር በመሬት ላይ ይኖራል። ይህም እግዚአብሔር ከላይ ያያል መሬት ደግሞ ከስር ትሰማለች። የለሁሉም ሰው ተግባር እግዚአብሔርን አና ከመሬት አንጻር የሚገለጽ ነው። ከዚህ የምንገነዘበው በኦሮሞ እምነት መሰረት የሰው ልጅ በእግዚአብሔር (ፈጣሪ) ስራ እና መጠጫ (ተፈጥሮ) ላይ የሚኖር መሆኑን ነው። እምነቱንም የሚገልጸው እግዚአብሔር ከላይ አይቶ መሬት ከታች ሰምቶ መሆኑን መረዳት ነው። ይህን የሚያሳዩን ኦሮሞ ዓለምን የሚገነዘብበት የራሱ ምት አመለካከት (myth) ያለው መሆኑ ነው።

ኦሮሞ በፈጣሪ እና በተፈጥሮ ላይ ያለውን እምነት በስነ-ቃል ውስጥ በአባባል ይገለጻል። ለዚህም ማረጋገጫው ይህን ጥናት ባደረጉበት አካባቢ ያህገር ሽማግሌዎችን ጠይቋቸው ያገኘውት መረጃ የኦሮሞ ሽማግሌዎች የተጣሉትን ሰዎች ሲያስታርቁአቸው Waaqaaf Lafaa jedhaa araaramaa ይህ ማለት ለእግዚአብሔር እና ለመሬት ስትሉ ታረቁ፣ ይላሉ። ከዚህ ከእርቅ ጋር በተያያዘ መልኩ አንድ የተደበደበ ሰው በእርቁ ሂደት እውነት ካልተገኘበት ጉዳዩን ለመተው ከፈለገ (waaqaafi lafatti Kenethe.) ማለትም ለእግዚአብሔርና ለመሬት (ለምድር) ሰጥቻለው ይላል። እነዚህ ከጽሁፍ እና ከጥናቱ ተሳታፊዎች የተገኙትን መረጃዎች በየትኛውም አካባቢ የሚገኝ ኦሮሞ አለምን የሚመለከት በተመሳሳይ መልኩ መሆኑን የሚያሳዩ ናቸው።

በሌላ መልኩ ኦሮሞ የክርስትና እና የእስልምና ሃይማኖቶችን ከተቀበለም በኋላም ቢሆን አብዛኛው ኦሮሞ ነባር እምነቱን አልተወም። ይህን የሚመለከት (የገዳ አባል-oromia) ኦሮሚያ (ኦሮሞን ሕዝብ ታሪክ) በሚል መጽሐፍ በጎሮ ቢያንሳ (1985:36)በተረጎመው ውስጥ የBartles (1983)ሥራ በመጥቀስ እንዲህ

ሰው እምነቱን ይገልጻል። ክርስቲያን አሮሞችም ሆኑ እስልም አሮሞዎች ስለ መለኮት ያላቸው ባህላዊ ልማድ በሁለቱ ሃይማኖቶች መንፈሳዊ ካባ የተደረገ ቢሆንም መለኮታዊ አከባባራቸው ሳይቃወስ እየታሰበ ነው። አያሌ አሮሞዎች እስከቅርብ ጊዜ ድረስ ወደ «ግልጫ» እየሄዱ የሚፈልጓቸውን ከበሬታ ለጎሳቸው «ቃሉ» ሲገልጹ ነበር ይኸውም ሁኔታ ከአብሲኒያ ኦርቶዶክስ ክርስቲያን እምነት በሚያካሄድባቸው ስፍራዎች ሁሉ ይበልጥ ተረጋግጦ የሚስተዋል ነው ።

የገዳ ስርዓት ባህላዊ እንቅስቃሴዎች እንዲቀጥሉ በተደረገው ጥረት ውስጥ ምንም እንኳን በርካታ አሮሞዎች ቢሞቱም የገዳ ስርዓቱ በተወሰኑ የአሮሞ ጎሳዎች ተግባራዊ ከመሆን አልተቆጠበም ለዚህም የአሮሞ ሥነ-ቃል ዓይነቶች ዘፈኖች ፣ ምሳሌያዊ ንግግሮች ተረቶች ወዘተ... የነበራቸው ሚና የጎላ ነው። ከዚህ አንጻር የጅማ አሮሞ በአብዛኛው የእስልምና እምነት ተከታይ ቢሆንም ጥናታዊ እምነቱን ከአዲሱ ሃይማኖቱ ጋር በማዋሃድ ባህላዊ እሴቱን ጠብቆ ይኖራል።

ምዕራፍ አራት

የአጠናን ዘዴና አካሄድ

ጥናቱ ትኩረት ያደረገበት የመረጃ አይነት፣ መረጃዎቹ የተገኙባቸው መቼቶች እና መረጃዎቹን ለመሠብሰብ ስራ ላይ የዋሉ የመረጃ ማሰባሰቢያ መሳሪያዎች የቀረበበት ነው። በዚህ መሠረት የሥነቃል መረጃዎች ከመስክ የተሰበሰቡበት ስልት እና የዘዴዎቹ አፈጻጸም ሁኔታዎችን በዝርዝር የሚመለከት ነው። ከዚህ አንጻር መረጃዎቹ የተሰበሰቡበት መቼቶች፣ ሥነዘዴዎችና የመረጃ ማሰባሰቢያ መሳሪያዎች በቅደም ተከተል ቀርቦታል።

4.1 የጥናቱ ዘዴ

ገላጭ የምርምር ዘዴን እና ተግባራዊ ንድፈ ሀሳብ በመጠቀም መረጃዎችን ተንትኗል። ክፍት ቃለ መጠይቅን ተጠቅሟል። ይህም የሆነበት ምክንያት መረጃ ሰጪዎቹ ያለ አንዳች ፍረሃት በነጻነት ሰሜት እዲሰጡኝ ለማድረግ አስቤ ነው።

በዚህም መንገድ የተሰበሰቡት መረጃዎች ወደ ጽሁፍ ሲቀየሩ በተቻለ መጠን የተናጋሪውን የዓረፍተ ነገር አሰካክ እንዳለ ለማቅረብ ተሞክሯል። አንደኛውም ተቻለ መጠን ይህንን እዲመለክቱ ያስችል አንድ ቀበልኛ ይዘት ያላቸውን ቃላት በተቀራረቡ ፊደላት እና ቃላት ለመተካት ሞክሮታል። በቃለመጠይቅ የተሰበሰቡት መረጃዎች መካከል አንዳንድ ድግግሞሽና ከርዕሰ ጉዳይ ጋር ግንኙነት የሌላቸው ወደ ጽሁፍ ሳይቀየር ቀርቷል።

4.2. የናሙና አመራረጥ ዘዴ

ይህ ጥናት ዓላማ ተኮር የናሙና አመራረጥ ዘዴን የተከተለ ነው። አላማ ናሙና የተመረጠበት ምክንያት በጥናቱ ውስጥ እደተገለጸው በተጠቀሱ ቦታዎች በቂ መረጃ ሰጪዎች ማግኘት ስለምችል ነው። ጥናቶች ውስጥ በተለይም በባህላዊ ጉዳዮች በትክክል የሚያውቁ ሰዎችን በመረጃ አቀባይነት በመጠቀም የግድ ይላል። በመሆኑም በአላማ ናሙና አጥኚዎች አንዳንድ ግለሰቦች በጥናቱ ቢከተቱ የተሻለ መረጃ ለማግኘት ያስችል ብሎ ሲገምት ስራ ላይ የሚውል ሲሆን በናሙና ውስጥ የሚገቡ ሰዎች ሆን ተብለው በአጥኚዎች የሚመረጡ ግለሰቦች ናቸው። ከዚህ አኳያ ጥናቱ ውስጥ በጅም አሮሞ ተረቶች እና ታሪካዊ አመጣጡን የሚናገሩና የስነ-ቃል አይነቶችን ጠንቅቀው የሚያውቁትን ዘጠኝ (9) ሰዎች በመምረጥ ተሰርቷል ። ከነዚህም ውስጥ 7 ወንዶችና 2 ሴቶች ሲሆኑ እድሜያቸውም ከ42 እስከ 67 ዓመት ነው።

4.3 የጥናቱ ንድፈሃሳብ እና የመተንተኛ ስልት

ይህ ጥናት ዓይነታዊ ምርምርን (Qualitative research) የተከተለ ሆኖ በዋናነት ንድፈሃሳቦችን (Theories) አቀናጅቶ ተጠቅማለች። እነዚህም መዋቅራዊ ግልጋሎታዊ (Structural functional) ንድፈሃሳቦች ናቸው። ይህ ሲባል ግን ሌሎች ንድፈሃሳቦች በዚህ ጥናት ውስጥ ፈጽሞ የሉም ማለት አይደለም። ለምሳሌ መዋቅራዊ ንድፈሃሳብ ባለሙያዎችም እንደሚመክሩት የተለያዩ ንድፈሃሳቦችንና ሥነዘዴዎችን አቀናጅቶ መጠቀም ውጤታማ ያደርጋል። ሆኖም ግን ሁሉንም በእኩል ደረጃ መጠቀም አስቸጋሪ ስለሚሆን ለተወሰኑት ቅድሚያ ሰጥቶ foreground አድርጎ ሌሎችን በማጠናከሪያነት መጠቀም ተገቢ ነው። ከዚህ አንጻር የዚህ ጥናት አቅራቢ በዓቢይነት መዋቅራዊ ንድፈሃሳቦችን በመጠቀም ላይ ተወስኗል።

አጥኚዋ እዚህን ንድፈሃሳቦች ለምን እንደመረጣቸው ፎክሎር የአንድን ማኅበረሰብ አኳኋን የሚያንጸባርቅ ነው። ዓለምን ስንመለከታት ደግሞ በመዋቅር የተሰራች ናት። የተሰራችበትን መዋቅር ተከትሎ ለሁሉም ነገር የራሱ ምደባ ተደርጎለታል። ዓለም መልክ የያዘችው በዚህ መንገድ ነው። ይህ መዋቅር ጸንቶ ይኖር ዘንድ በጠቅላላው ፎክሎር በተለይ ቃላዊ ተረክ ዓይነተኛ ሚና መጫወቱ ግልጽ ነው።

ቃላዊ ተረኮች በማህበረሰቡ ውስጥ ያለውን መዋቅር በማሳየታቸው የተነሳ በርካታ የፎክሎር ተመራማሪዎች ከመዋቅራዊ ንድፈሃሳብ አንጻር ጥናታቸውን አድርገዋል። ብዙዎቹ የፎክሎር ተመራማሪዎች መዋቅራዊ ንድፈሃሳብን ባብዛኛው የተጠቀሙት ቃላዊ የሆኑትን የፎክሎር መልኮች ለመተንተን ነው (Sims and Stephens 2005:183፣ Finnegan 2005:31)።

በዚህ ጥናት መዋቅራዊ ንድፈሃሳብ ጥቅም ላይ እንዲውል ሲደረግ የሚከተሉትን ምክንያቶች በመያዝ ነው። የሰው ልጅ በየትኛውም ዓለም ፎክሎርን የፈጠረው ለራሱ ነው። ሰው የራሱ ነገር ያስጨንቀዋል። ስለአኗኗሩና ስለተፈጥሮ የራሱን ቅርጽና መልክ አበጅቷል። ታግሎ ሊያሸንፋቸው ለማይችላቸው እንግዳ ገጠመኞቹ የራሱን መላ ዘይዶላቸዋል። ለምሳሌ ለሞት ትንሳዔን፣ ለአፈጣጠሩ እንቅስቃሴ አምላክን፣ ለክፋት ደግነትን፣ ለንፍገት ቸርነትን፣ ለዲያብሎስ እግዚአብሔርን፣ ወዘተ. ለሁሉም በየመልኩ የሚገባውን አበጅቷል። እነዚህ ክስተቶች የሰው ልጅ ሁሉ የጋራ ገጠመኞች ናቸውና ዓለም አቀፍ ይዘት አላቸው። እንዲህ ከሆነ ደግሞ የሰው ልጅ ላለው

ተመሳሳይ ችግር የሚሰጠው ምላሽ በተለያዩ አገላለጽ ይሁን እንጂ መልሱ ዘሮ ዘሮ ተመሳሳይ መሆኑ አይቀርም፤

የሰው ልጅ ይሆናል የሚለውን ግምቱን ሲያሻው ሃይማኖት ፈጥሮ፣ ሲያሻው በሚት አዋቅሮ፣ አለምም በቅርብ የሚያውቃቸውን ተጋዳሪዎች (Heros) ገድል በመነሻነት በመያዝ የራሱን ፈጠራ ጨምሮ፣ ወይም ፍጹም ፈጠራዊ የሆኑ ተረቶችን በመጠቀም እየተጠያየቀ፣ እየከወነ ታሪክ እየነገረና እያስነገረ እምነቱን፣ ፍላጎቱን፣ ይበጃል ያለውን ዘዴ አዋቅሮ በማቆየት ለዓለም አንጻራዊ ሰላምና መረጋጋት ፈጥሯል። እውነትን ከእምነት ጋር ተጠየቃዊ በሆነ መንገድ አቀናጅቶ፣ ለእያንዳንዱ ነገር የራሱን መዋቅር ሰርቶ፣ በየዓይነቱ መድቦ፣ እውቀትና ክህሎቱን ለተከታይ ትውልድ ሲያስተላልፍ ቆይቷል።

ከላይ በተጠቀሰው መልክ የተሰሩትን ሥነቃሎች ዛሬ ለመተንተን አሁን ያሉበትን ሁኔታና (situational context) አካዋወናቸውን (performance) ይዘን ወደኋላ ተመልሰን ከተነገሩበት ማኅበረሰብ አደረጃጀት ጋር እያስተያየን መፈከር የተረቶችን አንድምታና ግልጋሎት እንድናገኝ ያደርገናል።

በተረት ውስጥ የምናገኛቸው ውክልናዎችና ተምሳሌቶች በጊዜ ብዛት ቀዳሚው ትርጉማቸው ሊሸሸግ፣ በክዋኔ ወቅት ህልው ከመሆናቸው አልፎ ለምን እንደሚደረጉ ምስጢራቸው ሊሰወር ይችላል። ሌሎች የፎክሎር ዘርፎችንም ቢሆን ትዕምርታዊነታቸውን ከክዋኔ ወይም ከሚከወኑበት አውድ ብቻ በቀጥታ ማግኘት ሊያዳግት ይችላል። በዚህ የተነሳ ለአንድ አጥኚ የትዕምርታዊነታቸውን ፍቺ መተንተን ሊያስቸግረው ይችላል። እንዲህ ዓይነት ችግር በሚያጋጥመን ጊዜ መፍታት የሚቻለው መዋቅሩን በመተንተን ይሆናል። የሚተነተነው ሥነልሰናዊ መዋቅሩ (Linguistic structure) ወይም ማኅበራዊ መዋቅሩ (Social structure) ሊሆን ይችላል፤ ወይም ሁለቱንም አስተባብሮ፣ አናብቦ በመፈከር ይሆናል።

ቋንቋ ባህል ንክር ነውና በተግባቦት ሂደት ወቅት ያለ የቋንቋ አጠቃቀም በማኅበረሰቡ ውስጥ ያለውን የሰዎች የደረጃ ልዩነት በግልጽ ያሳያል። በመሆኑም በቋንቋ ላይ የሚደረግ ሥነመዋቅራዊ ጥናት የማኅበረሰቡን አወቃቀር እግረ መንገዱን ያሳያል።

4.4 የመስክ ስራ ተሞክሮ

4.4.1. ከመስክ በፊት

ተቀባይነት ገገኛ ርዕስ ላይ መስክ ከመውጣቱ በፊት በቤተ-መጽሀፍ ውስጥ ከኔ የጥናት ርዕስ ጋር ተዛማጅነት ያለው ያላቸውን የመረጃ ምንጮች አንብቤ መረጃ ይዣለሁ።ከመስክ ተገኝቼ ለጥናቴ ግብዓት የሚሆኑ መረጃዎችን ተረቶች እንዴትና በምን ሁኔታ እደምሰበስብ እቅድ አወጣሁ። ለጥናቴ አላማ ግብ ያስመቱኛል ያልኳቸውን ጥያቄዎች በቅድሚያ አዘጋጀሁ።ከመስክ የተገኙ መረጃዎችን ለመሰብሰብ የሚያስፈልጉኝን የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎችን አዘጋጃለሁ። የመረጃ መሰብሰቢያ እንደ ሺዲዬ ካሜራ፣ መቅረጻ ድምጽና ማስታወሻ ደብተር እንዲሁን የመሳሰሉትን አዘጋጅቼ የመስክ ቦታውን በተመለከተ ከዚህ በፊት ባውቀውም የጥናቴን ሁኔታ በተመለከተ የተወሰነ ግንዛቤ ያለውን የአካባቢው ተወላጅ እነማን እንደሆኑ ለይቼ ለማወቅ ስለሚያቅተኝ ያንን አካባቢ ጠንቅቆ የሚያውቅ የዚያን አካባቢ ተወላጅ የሆነ ስለጥናቴ ጥሩ አውቀት ይኖራቸዋል የተባሉትን ሰዎች የሚያሳዩኝ ወይም የሚጠቁሙኝን ሰው በመምረጥ ወይም በማዘጋጀት ቀጠሮ በመያዝ ተሰርቷል።

4.4.2. በመስክ ላይ

በመጀመሪያ የጥናቴ ቦታ ይሆነኛል የምለው ቦታ ከመሄዴ በፊት የማና ወረዳ ባህልና ቱሪዝም ቢሮ ድረስ በመሄድ አላማዬን አስረድቼ በዚያውም የኦሮሞ ህዝብ አመጣጥ፣ የብሔረሰቡ ባህል፣ የአኗኗር ዘይቤ እና ያለባበስ ሁኔታ እንዲሁን የመሳሰሉትን የተሰራ ነገር ይኖር እንደሆነ በመጠየቅ የኦሮሞ ብሄረሰብ ባህል ላይ መስራት የምፈልግ መሆኑን የሰሙት የቢሮ ሰራተኞች በደስታ ነበር የተቀበሉኝ። እነሱ በበኩላቸው ያንን አካባቢ በስርአት የሚያውቅ ሰው አብሮኝ እንዲሄድ በማድረግ ማንም ሰው ለሌላ ጉዳይ መጣች እንዳይሉኝ የትብብር ደብዳቤ ጽፈው ወደ ስራዬ እንድገባ ተባብሩኝ ከዚያም ሁለት ሰዎች ከእኔ ጋር በመሆን ግንቦት 04/2012 ዓ.ም እስከ 8/2012 ዓ.ም ድረስ በተከታታይ ቀን በድምጽ፣ በምስል እና በማስተዋወሻ ደብተር ለጥናቴ የሚጠቅሙኝን መረጃዎች ከሰበሰበኩ በኋላ ቀን የሰበሰበኩትን ማታ ማታ በማድረጃት ካቀናጀው በኋላ ለሌላ ጊዜ ቀጠሮ በመያዝ ወደ ቦታዬ ተመልሼ የሰጡኝን መረጃዎች ትንታኔ ሰበቃ የቀሩኝን አንደገና መጨመር ያለብኝን ነገር ለመጨመር በቀጠሮ መሰረት ግንቦት 20/2012 ተመልሼ በመሄድ በ10ቀናት ውስጥ የተወሰኑ ተረቶች ሰበሰብኩኝ።

በአጠቃላይ ሁለት ዙር የተደረገው ከመስክ መረጃ የመሰብሰብ ስራ ጥናቴ ለማካዴድ በተመረጡ ቀበሌዎች በመዘዋወር መረጃ አቀባዪችን በሰጡኝ ቀጠሮ መሰረት እየተገናኘው ተጨማሪ ጥቆማዎችን እየተቀበልኩ 9 የኦሮሞ ብሄረሰብ ተወላጆችን በማነጋገር 30 ተረቶች ለመሰብሰብ ችያለሁ። በመጨረሻም በመስክ የሰበሰብኩትን መረጃ የቋንቋው ተናጋሪ ከሆኑ ሰዎች ጋር በመሆን ወደ አማርኛ ቋንቋ በመተርጎም ቁልፍ መረጃ አቀባዪቹ በጽሁፍ ያሰፈሩኩትን እንዲያርምልኝ አድርጌ የመስክ ቆይታዬን ጨርሼ 29/2012 ዓ.ም ወደ ጅማ ከተማ ተመለስኩ።

4.5. በጥናቱ ወቅት ያጋጠሙ ችግሮችና የተወሰደ መፍትሄዎች

4.5.1. ያጋጠመው ችግር

ይህን ጥናት ከግብ ለማድረስ ከመስክ ተገኝቼ ተረቶችና የተለያዩ መረጃዎችን ለመሰብሰብ በየቀበሌዎቹ በመዘዋወር ለመስራት በረከታ ችግሮች ገጥመውኛል። ያጋጠሙኝን ችግሮች ሁሉ ከዚህ ማስፈረጃ ባልችልም ዋና ዋናዎቹ ፤ የወቅቱ ትልቁ ችግር የኮረና ቫይረስ (COVID19) በሽታ ዳታውን ከመሰብሰብ በፊት በመከሰቱ በዚህ ሰብብ መንገዶች ተዘግተው ማንም ሰው መገናኘት እንዳይቻል መንግስት ባወጣው አዋጅ መሰረት ተንቀሳቅሼ በሰዓቱ መረጃን ለመሰብሰብ አልቻልኩም። ከዚህ ጋር በተያያዘ ለጥናቱ ይሁኑኛል ያልኳቸውን ሰዎች በቀጠሮ ቀን ስኬድ በቦታው አለመገኘት ሁኔታዎች ያሉሲሆን አንዳንድ መረጃ አቀባዮች በፎቶ ግራፍ፣ በቪዲዮ ካሜራ፣ በመሳሰሉት የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች እንድጠቀም ፍቃደኛ አልነበሩም

4.5.2. የተወሰዱ መፍትሄዎች

ከላይ የተገለጹ ችግሮች የሚከተሉት መፍትሄዎች ወስጃለሁ። በወቅቱ የተዘገቱ መንገዶች ሲከፈቱ የተወሰኑ ዳታዎችን በቂ ባይሆኑም ለመሰብሰብ ችያለሁ። መንግስት ባወጣው አዋጅ በአንድ ወንበር ላይ አንድ ሰው ይቀመጥ ስለተባለ ሹፊሮቹ የአንድ ወንበር ዋጋ ለምሳሌ ዱሮ ሦስት ሰው ስለሚቀመጥ የሦስት ሰው ዋጋ ነበር የሚያስከፍሉን ቢሆንም ይህንን እየከፈልኩ የተወሰኑ ዳታዎችን ለመሰብሰብ ችያለሁ። ለጥናቱ ይሁኑኛል ያልኳቸውን ሰዎች ማግኘት ባልችልም ከሌሎች ሰዎች ልሰበስብ ችያለሁ። በቀጠሮ ቀን መገኘት ባይችሉም ሌላ ቀጠሮ በመያዝ ተመልሼ ለመሰብሰብ ችያለሁ። ከከተማ የመጣውን ሰው የሚፈሩ ቢኖሩም ስለ በሽታው ግንዛቤ በመስጠት ልሰበስብ ችያለሁ። የሰበስብኩትን መረጃዎች በሚተረጎምበት ጊዜ በደንብ ሁለቱንም ቋንቋ የሚያውቅ ሰው በመፈለግ ለመስራት ችያለሁ።

ምዕራፍ አምስት

በተረቶች ሃብትና ድህነት እሳቤ ይዘት ትንተና

በተረቶች ውስጥ በስፋት የሚታዩ ገጸ ባህሪያት ሰዎች ፣ እንስሳ፣ሰው እና እንስሳ የመሳሰሉትን የሚገልጽበት ነው። ሆኖም ግን የዚህ ጥናት ዋና ገጸባህሪ ሆኖ የሚገኘውን ሰው ብቻ ነው። ጥናቱ ሁሉም ይህን አለም አንድ መልክ ኖሮት ከመዋቅሩ ዝንፍ ሳይል ቀድሞ በተሰራው መንገድ በሰላም እንዲሄድ ማድረግ ነው። ተረቱ ሁሉ መጥፎም ይሁን በጎ ባህላዊና ማህበራዊ አሴቶች እዳይናግ ማድረግ ነው።

በተረት ውስጥ የምናገኘው ገጸ ባህሪያት ባብዛኛው ሁለት ሆነው የተሰጣቸው ባህሪ የደካማና የብርቱ፣ የባለጸጋና የድሃ የንጉስና የድሃ፣ የብልጥና የሞኝ ፣ የሊጋስና የንፋግ ፣ የታማኝና የከሃዲ የመሳሰሉትን የሚያጠቃልል ነው። ተረቶችም የሚያሳዩት በጎ የሆኑ ባህሪያት፣ ጨካኝ ባህሪያት፣ ሊጋስ በሃሪን አሳዛኝና ርህራሄ ባህሪያትን በውስጡ ያሳያል። እነዚህንና መሳሪያ ይዘቶች አንድ በአንድ ቀጥሎ እንመለከታለን።

5.1. ብልሃትነትና ሞኝነት የአባት ውርስ

ብልሃት እውቀት፣ ጥበብ ዘዴ በሚል ይተረጎማል (1993:244)ይህን መዝገበ-ቃል በተመሳሳይ ገጽ የዚሁ (ብልሃት) ባለቤት የሆነውን ሰው ጥበብኛ ዘዴኛ ፣ አዋቂ ፣ አስተዋይ ሲል ይፈታዋል። በሌላ በኩል የዚህን ቃል ተቃራኒ የሆነውን « ሞኝ » ይሄው መዝገበ-ቃል (ገጽ 86) የዋህ፣ ገር በቀላሉ የሚታለል በሚል ይበይነዋል። ቃሉም በዚሁ ትርጉማቸው በጥናቱ ውስጥ ጥቅም ላይ ውለዋል።

ተረት ውስጥ ብልጠትን ሲጠቀሙ እንደተረዳውት አንድን ችግር በቀላሉ ለማምለጥ እንዲሁም ነገሮች ሁሉ በቀላሉ ለመረዳት ፣ የሰሙትን በተግባር ለማዋል ያዩትን ጥሩ ነገር በቀጥታ ለመጠቀም መጥፎ ነገርን ለመጠንቀቅ ጠቃሚ መሆኑን ያሳየናል ማለት ነው ። **ተረት አንድን** እንመልከት

በአንድ ወቅት ከሚስቱ እና ከሁለት ወንድ ልጆቹ ጋር የሚኖር ጠንካራ ገበሬ ነበር። በጣም ጎበዝ ሠራተኛው ስለነበር በጣም ሀብታም ነበር። ነገር ግን ልጆቹ ጥሩ ኑሮ እንዲኖሩ ይፈልግ ስለነበር እርሱና ሚስቱ እንጂ እነርሱ ምንም ስራ እንዲሰሩ አይፈልግም ነበር። ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ሚስቱ ስትሞት ልጆቹ ምንም ስራ እንዲሰሩ ስለማይፈልግ የመስኩን ስራም ሆነ የቤት ውስጥ ስራ በሙሉ እራሱ ይሰራ ነበር። ነገር ግን ጊዜ እየገፋ ሲሄድ ስለ እርጅናው ጤናውም እየታወከ ስለሄደ እሱ ሲሞት ልጆቹ ራሳቸውን ማስተዳደር እንደማይችሉ ስለገባው በዚህ ይጨነቅ ጀመረ። ስለዚህ ጉዳይ

ለብዙ ጊዜ ሲያስብበት ከቆየ በኋላ ልጆቹን ጠብቆ «እንግዲህ ለእናንተ የማወርሳችሁ ብዙ ወርቅ አለኝ። ወርቁንም በሙሉ በመስኩ ውስጥ ስለቀበርኩት መስኩን ቆፍራችሁ ወርቁን ማውጣት የእናንተን ፋንታ ነው።» አላቸው።

ጎረቤቶቹን ጠርቶ « እኔ የምሞትበት ጊዜ እየተቃረብ ነው።

ሆኖም ልጆቼ ራሳቸውን ማስተዳደር አይችሉምና እባካችሁ ራሳቸውን እስኪችሉ ድረስ ምግባቸውን በማብሰል ተንከባከቧቸው» ብሎ ተማፀናቸው። እናም ጎረቤቶቹ ለተወሰነ ጊዜ ምግብ ሰጡዋቸው። ወንድማማቾቹም ወርቁ እንዳይዘረፍባቸው ስለፈለጉ ጉዳዩን ለማንም ሰው ሳይነግሩ ቁፋሮውን በራሳቸው ተያያዙት በዚህ አይነት ማሳውን አንድ በአንድ ቢቆፍሩም ምንም ወርቅ ሊያገኙ አልቻሉም።

በዚህ ጊዜ ወንድማማቾቹ ቁጭ ብለው ሲያስቡ አንደኛው «አባታችን ያታለለን ይመስለኛል።» ብሎ ሌላኛውን ጠየቀው ሆኖም ሌላው ወንድምየው «አይደለም» አባታችን ሊያስተምረን የፈለገው ግብርና ወርቃማ ሞያ መሆኑን ሊያስተምረን ይመስለኛል። ሁሉንም ማሳዎች ብንቆፍራቸው ሀብታም እንሆናለን። ብሎ መለሰለት ። እናም እንደሌሎቹ ገበሬዎች ማሳዎችን አርሰው ስንዴ በመዝራት በጣም ሃብታም ሆኖ ይባላል።

ይህን ተረት ስንመለከተው በመጀመሪያ የሀብታም ልጆች ስራ የማይሰሩ ቅምጥል ልጅ መሆናቸውን በተረቱ የተረዳነው ነገር አለ። ሌላው ደግሞ ወላጆች ሀብታም ከሆኑ ልጆቻቸውን ስራ ማሰራት እንደማይፈልጉ የሚታወቅ ነው። ከተረቱ ተረድተናል ሌላው ደግሞ ትልቁን ብልሃትን ያየንበት መንገድም አለ ይኸውም ልጆቹ እንዴት ወደ ስራ ማስገባት እንዳለበት በቁመና እያለ ስላላስተማራቸው አባትየው በጣም ከመጨነቁ የተነሳ የራሱን ብልሃት ፈጥሮ ልጆቹን ወደ ስራ እንዲገቡ አድርጓቸዋል። በዚያን ጊዜ ወንድማማቾች አባታችን እኛ ቆፍረን ወይም ሰርተን ስለማናውቅ ስራ ሰርተን እንድንኖር ሲያስተምረን ነው። ብለው እነሱም አባታቸው የነገራቸውን ሀሳብ ላይ በመነሳት እንደ አባታቸው ሀብታም ገበሬ መሆናቸውን ከተረቱ ተረድተናል። በአጠቃላይ አንድ ሰው ልጅ ሲያሳድግ የግድ እሱ የሚሰራውን ማስተማር ለወደፊት የሚጠቅማቸው ጊዜ ሊመጣ ይችላል እና ልጆችን ሰነፍ አድርጎ ማሳደግ በራስ መተማመናቸውን ይቀንስባቸዋል። ነገር ግን ይህ አባት ልጆቹን እንዴት አይነት ጥበብ በመጠቀም ልጆቹ ሰርተው እንዲበሉ ብቻ ሳይሆን እንደ አባታችሁ ሀብታም ገበሬ እንዲሆኑ ጥሩ ዘዴን ፈጥሮላቸው እንደ ሞተ ከተረቱ ለመረዳት

ተቸሏል። በጠቃላይ በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ የተለያዩ ያስተዳደግ አይነቶች ቢኖሩም ልጆችን እንዴት አድርጎ ፤ ከማህበረሰቡ አመሳሰሎ ማሳደግ እንዳለበት ፤ ስራም አስለምዶ ማሳደግ በጣም ወሳኝ እንደ ሆነ ከተረቱ ተረድተናል።

5.2. ባለፀጋና ድሃ

አንድ ሰው ባለፀጋ ነው የምንለው በተለያዩ ምክንያቶች ሊሆን ይችላል። ይኸውም የገንዘብ ባለፀጋ፣ የጤና ባለፀጋ፣ የማስተዋል ባለፀጋ፣ የመናገር ባለፀጋ እና የመግባባት ባለፀጋ ወዘተ... ያጠቃልላል። ሌላው ደግሞ ድሃ የምንለው ደግሞ የገንዘብ ድሃ ፣ የአስተሳሰብ ድሃ፣ የአነጋገር ድሃ፣ የመግባባት ድሃ የመሳሰሉትን ያጠቃልላል። በአጠቃላይ ባለፀጋና ድሃ ለሚለው ብያኔ ብዙ ማለት ይቻላል። **ተረት ሁለት** የሚያስተላልፈውን መልህክት እንመልከት

በአንድ ወቅት አንድ ድሃና አንድ ሀብታም ሰዎች ነበሩ። ድሃው ሰው ዝምብሎ የሚኖርና “በልብሶቼ ላይ ከተባዮች” በስተቀር ምንም ነገር ያልነበረው ሰው ነበር። ሀብታሙ ሰው ግን ጠንካራ ስራተኛና ቅዳሜና እሁድንም እየሰራ ሀብታም የሆነ ሰው ነበር። ሰዎቹም የድሃውን ሰው ሚስት በሷ ድሃ ለምን እንደሆነ እና ሌላው ሰው እንዴት ሀብታም እንደሆነ ሲጠይቁት እሷ «ባሌ እኔ በፈጣሪ የማምን ሰው ነኝ በጌታ ስለማምን ሙሉውን ጊዜዬን ወደ ጌታ በመፀለይ ወደ እርሱ በመፀለይ ወደ እርሱ በመቅረብ ነው የማሳልፈው» ብሎኛል ብላ ነገረችው። ከዚያም ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ሰዎቹ አምላካቸው ውለታ እንዲውልላቸው ፈልገው ሰው በመሆኑና “ወደ መንግስት ሰማያት ለመግባት የሚፈቀድላት በመሆኑ እርሱ እንዲፀልይላቸው ሊጠይቁት” ወሰኑ። በመንገዳቸውም ላይ አንድ “አዛውንት አግኝተው አዛውንቱን ወዴት እንደሚሄዱ ሲጠይቁት እነሱም ወደ ድሃው ሰው ዘንድ ሄደው ለአምላክ እንዲጸልይላቸው ሊጠይቁት መሆኑን” ነገሩአቸው።

“አዛውንቱም ሰው « ድሃው ሰው ከሀብታሙ ሰው የተሻለ ፃዲቅና ለአምላክ የቀረበ መሆኑን እርግጠኛ ናችሁ? ማረጋገጫችሁ ምንድነው? የልቡን ውስጥ ማየት አትችሉም። ሆኖም ምን ማድረግ እንዳለባችሁ ልንገራችሁ። “ድሃው ሰው አንድ ውሻ” ሲኖረው ሀብታሙ “ሰው አንድ ወንድ ልጅ” አለው። ስለዚህ ሂደትና” ሁለቱንም ግደሏቸው» አሏቸው። ከዚያም ሰዎቹ ሄደው ውሻውና ልጁን ገደሏቸው። ከዚያም በኋላ አዛውንቱ ሰው ጠርተዋቸው “አሁን ወደ ድሃውና ወደ ሀብታሙ ሰው ሄዳችሁ ለሁለቱም ካሳ እንደምትከፍሏቸው ንገሯቸው በዚህ ጊዜ በካሳው ከተሰማሙ

"ውሻውንም ሆነ ልጅን የገደሉትን ሰዎች አይበቀሏቸውም ማለት ነው። "አሏቸው ሃብታሙም ሰው "ካሳውን እንደሚቀበልና በማንም ላይ የበቀል እርምጃ እንደማይወስድ" ተናገረ። "ልጆቹንም አምላክ እንደሰጠውና እሱም መልሶ እንደሚወስደው" ተናገረ።

"ድሃው ሰው ግን ምንም አይነት ካሳ እንደማይቀበልና እንዲያውም ውሻውን የገደሉትን ሰዎች እንደሚበቀላቸው" ተናገረ። ስለዚህ ይህ የሚያሳየው ድሃው ሰው ደም የጠማውና ብዙ አረመኔያዊ ሃሳቦችን በልቡ የያዘ ሰው መሆኑን ነው። ከዚህ ጊዜ ወዲህ ለውሻ ምንም አይነት ካሳ እንዳይከፈል የኦሮሞ አባቶች ወሰኑ።

ከዚህ ተረት የያዘውን መልዕክት ስንመለከት በማህበረሰቡ ውስጥ ድሃ የሆኑትን ሰዎችን እንደ ደግ ሰው ይወስዳቸዋል። እዚህ ጋር ስንመለከት አንድ ለሞተ ነገር ካሳ ለመውሰድ በእግዚአብሔር ዘንድ የማይወሰድ ነው። ነገር ግን ሃብታም ገብጋቢ ከመሆኑም የተነሳ ገንዘብ ካገኘ ወደ ኋላ እንደማይል ለማሳየትና ሀብታም ሁልጊዜ ከገንዘብ ጋር ደምስሩ የተያያዘ መሆኑን ተረድተናል። ምክንያቱም ልጅን የመሰለ ነገር ሙቶበት ሀብታም ስለሆነ ገንዘብ መቀበል አይጠበቅበትም ነበር። እውነት እግዚአብሔር ሰጠ እግዚአብሔር ነሳ የሚለውን ሃሳብ ቢቀበል ገንዘብ ባልወሰደ ነገር። ሌላው ደግሞ ገንዘብ ካየ ሀብታም እንኳን ልጅ በፈለገ መንገድ ገንዘብ ማግኘቱን ብቻ ነው። የሚያስበው ለማለት የታሰበበት ነው። በሁለተኛ ደረጃ ደግሞ ሀብታም ለሁሉ ነገር ተጨንቆ ቦታ ሰጥቶ ጊዜውን ማባከን አለመፈለጉንም ከተረቱ ተረድተናል። ምክንያቱም የሰጠውን ካሳ ተቀብሎ እግዚአብሔር ሰጠ እግዚአብሔር ነሳ በሚለው ሀሳብ ውስጥ ስንመለከተው ማግኘትና ማጣትን እንዳለ ለማስተማር ሲፈልግ ነው። ስለዚህ ሀብታም ለሁሉ ነገር ተጨንቆ ሳይሆን የሆነው ይሁን በማለት የሚያምን መሆኑን ከተረቱ ተረድተናል ማለት ነው።

ሁለተኛ ደግሞ ድሀ ሰውን ይህ ሰው ግን እውነት እግዚአብሔርን የሚወድ ሁል ጊዜ ለእግዚአብሔር የሚገዛ ቢሆን ሰዎችን ለመበቀል አይነሳም ነበር። ነገር ግን ሰውዬው ድሃ የሆነበት ምክንያት በጣም ጩካኝ አረመኔ ከመሆኑ የተነሳና ሰነፍ ቁጭ ብሎ ያገኘውን የሚበላ ማለትም እያታለላ ሚስቱ ሰርታ ያመጣቸውን ተደብቆ መመገብ የለመደ ተንኮለኛ ፣ ምቀኛ የሆነ ሰው ነበር። በአጠቃላይ ይህ ተረት ድሃዎች ደጎች ናቸው ብሎ የሚያምኑ ማህበረሰብ ድሃዎች ተንኮለኛ መሆናቸውንና ሃብታም ስራውን እንጅ ተንኮል እንደሌለው በዚህ ተረት ውስጥ ተመልክተዋል። አንዳንድ ሰዎች በስራም ሰነፍ ቁጭብለው የሰውን ገንዘብ የሚፈልግ አታላይ አጨበርባሪ እንዳሉ የታወቀ ነው። እንደነዚህ አይነት ሰዎች የሰውን ሀሳብ መቀበል አይወዱም ።

5.3. ሃብታምና ድሃ

ተረት ሰስት ደግሞ ሃብታምና ድህነት መካከል ያለውን ልዩነት የሚያሳዩን ሲሆን ሃብታም ማለት በገንዘብ፣ በእውቀት በተለያዩ አኗኗር ዘይቤ ውስጥ ጥበበኛ፣ ከሰው ተግባር የመሳሰሉትን የሚያጠቃልል ነው። ድህነት ሲባል ደግሞ አንድ ሰው በሕይወት ዘመኑ የተሟላ ኑሮ የሌለው እውቀት ጥበብ ያልተሰጠው ከሰው የመስማማት ባህሪ የማይኖረው ማለትም በማህበረሰቡ ዘንድ ድሃ ከሆነ ማንም ሰው ሊያነጋግረው የማይችል ወይም ከድሃ ውጭ ጓደኛ የማይኖረው በምሳሌው አነጋገር

“ሃብታም ለሃብታም ይደገፋ ድሃለድሃ ይለቃቀሱ” የሚለው ተረትና ምሳሌ ሊተካው ይችላል ማለት ነው። እናም ከዚህ በታች ያለውን **ተረት ሦስትን** እንመለከታለንው

ሁለት ሰዎች ሆነው ወደንጉስ ቤት ማር በማሰሮ ተሸክመው ሲጓዙ መንገድ ላይ ውሃ ይጠማቸዋል። ከዚያም ጦጢትን ያገኙታል። እነሱም “እባክሽን ውሃ ጠማን ውሃ ከዚህ አካባቢ ይገኛል ” በማለት ጦጢትን “ጠየቁት። እሷም “አዎ” እዚያ ገደሉ ስር ምንጭ ውሃ አለ “አለቻቸው እነሱም “እሽ “ብለው ለጦጢት ሰተው ውሃ ሊጠጡ ሄዱ ። እሷም እነሱ መሄዳቸውን ካየች በኋላ ማሰሮውን ከፍታ በልታ ከጨረሰች በኋላ አሯን አርታ ማሰሮ ሞልታ ከላይ ትንሽ ትንሽ ማር ቀብታ መልሳ አስራ ጠበቀቻቸው። ከዚያም እነሱ አመስግነዋት ማሰሮአቸውን ተሸክመው ወደ ንጉስ ቤት ሄዱ ። ከዚያም ንጉሱ ቤት ሲደርሱ ከተጓዙ በኋላ ማሩን የንጉስ ባለቤት ለማውጣት ብላ እጇን ስትከት ውስጡ የጦጣ አር ሆነባት። እሷም “እጇን ቁረጡኝ ፣ እጇን ቁረጡኝ እያለች መጫክ ጀመረች ” ከዚያም” የማር ጠጅ አምጥተው በማር ጠጅ እጇን አጠቧት” ። በመቀጠል ሌላው ማሰሮ ውስጥ ደግሞ ገረዳቱ እጇን ስትከት እሷም የጦጣ አር ሆነባት ። ከዚያም እንደንጉስ ባለቤት “እጇን ቁረጡኝ፣ እጇን ቁረጡኝ ”እያለች ስትጫክ “እጇን ቆረጧት “። ከዚያም ማር ይዘው የመጡትን ሰዎች ደብድበው አባረሩዋቸው። እነሱም ጦጣይቱን ፈልገው ካለችበት ይዘው እንጨት ላይ ግጥም አድርገው አስረዋት እንጨት ለቅመው ሊያቃጥሏት ወደ ጫካ ሄዱ። ጦጣዋም ታስራ እያለች ጅብ መጣ ። ከዚያም ጦጢትን “ምን ሆንሽ ነው የታሰርሽው” አላት ። እሷም “አልኳልም አልዳርም ብዬ ነው” አላቸው ። እሱም “እኔ እኳላለሁ እዳራለሁ እኔን እሰረኝ” አላት እሷም አሱን አስራ ዛፍ ላይ ወጣች። ሰወቹ ከጫካ ሲመጡ ጅብ ታስሯል። ከዚያም እሱን መደብደብ ጀመሩ ። ሲደበድቡት “እኳላለሁ እዳራለሁ” እያለ መጫክ ጀመረ። እነሱም “ማን ተኳል አለህ ማንስ ተዳር አለህ” እያሉ

መደብደባቸውን ቀጠሉ ። እሷም ዛፍ ላይ ሆና “ እረ በሉት በሉት የሰው ልጅ ግደሉት ” እያለች መጮኽ ጀመረች ይባላል።

ከተረት የተረዳነው ነገር ቢኖር በአንድ ማህበረሰብ ዘንድ ወይም ድሮ ዘመን አንድ ሰው ንጉስ ነው። ከተባለ የተለያዩ ቆንጆ ነገሮች ወደ ንጉስ ቤት ተይዞ እንደሚኬድ ያሳየናል። ስለዚህ እነዚህ ሁለት ሰዎችም ማር የሚያመርቱ ስለሆኑ የግድ ከሚያመርቱት ላይ ለንጉስ ይዘው መሄዳቸው ነው። እናም ከአሁኑ ባለስልጣን ጋር በማያያዝ ስንመለከተው አንድ ሰው አንድ ጉዳይ ለማስፈጸም ቢፈለግ ለመቶ ሰው ጉቦ ካልሰጠ በስተቀር ጉዳዩ አይፈጸምለትም። ስለዚህ በዚህ ተረት ውስጥ ያለውን ታሪክ ስንመለከት ሙስና ወይም ጉቦ ከድሮ ጊዜ ጀምሮ ያለ መሆኑን ያስረዳናል። እናም በድሮ ጊዜም አንድ ሰው ንጉስ ከሆነ እንዴት አይነት ሙስና እንደሚቀበል ወይም በድሮ አባባል ምን አይነት ጉቦ እንደነበረ የሚያሳዩን ሲሆን ።

በመቀጠል አንድ ሀብታም ሰው እንዴት ትልቅ ክብር እንዳለው ለመግለጽ በተረቱ ውስጥ ማሩን ለማውጣት እጁን አር ውስጥ የከተተች የንጉስ ሚስት በዚያን ዘመን የማር ጠጅ ከፍተኛ ቦታ ላይ ወይም ታዋቂ ሰዎች የሚጠጡትን የመጠጥ አይነት የእሷ የእጅ መታጠቢያ መሆኑን ከተረቱ ተረድተናል ይህም ማለት ከፍተኛ ክብር ለንጉስ ቤተሰቦች እንደሚሰጥ የሚያሳዩን ነገር ነው።

ነገር ግን በአሁኑ ጊዜ ለሰዎች የተለያዩ የሙስና ገንዘቦች እንደሚከፈል እያንዳንዱ ማህበረሰብ ጠንቅቆ ያውቃል ነገር ግን ከድሮ ማህበረሰብ ሲታይ የአሁኑ ሙስናው ቢበዛም አንድ ሰው ትልቅ ስልጣን አለው ብሎ እንደ ድሮ ሰዎች መፈራራት ግን የለም ምክንያቱም አሁን ባለስልጣን ሆነ ተብሎ ከአንድ አመት የሚቆይ ስለሆነ ለስው እንደድሮው ግን ከገንዘብ ይልቅ ትልቁ ለእሱ ቁምነገሩ ክብሩ ነው እናም የንጉስ ባለቤት በጠጅ ስትታጠብ ያየችው ገረድ ወይም የቤት ሰራተኛ ላይ እንዴት አይነት አመለካከት እንደነበረው ከተረቱ ሴትዮዋ በጠጅ ስትታጠብ ገረዷ ደግሞ ግን እጇ ስቆርጥ አሳይቶናል ይህንን ያህል ሰው ልጅ ክብሩ የራቀ መሆኑን ያሳየናል።

ነገር ግን በአሁኑ ጊዜ ስንመለከተው ሰዎች ሰራተኛውን ከቀጠሩ እንኳን እጅን መቁረጥ ይቅርና ቀናብለው ማየት እንኳን እየፈሯቸው፣ እየተለማመጡአቸው የሚኖሩበት ዘመን ላይ ነው ያለው። እና በአጠቃላይ በድሮ ግዜ የንጉስ ወይም በአሁኑ ጊዜ የባለስልጣን ባለቤት ወይም ባለስልጣኑ ምን ያህል እንደሚከበርና የተለያዩ ሰራተኞች ወይም አገልጋዮች እንዴት ተገዝተው እንደሚኖሩ ከዱሮውና ከአሁኑ ጋር ሲነጻጸር ደግሞ ከፍተኛ ልዩነት እንዳላቸው ለማየት ተችሏል ። በዚህ ጥናት ውስጥ በየተረቶቹ መለዕክት ስናይ የድሮውንና

የአሁኑንም ያለውን ልዩነት በማነጻጸር ለማየት ተችሏል። በአጠቃላይ ተረቱ እንደተረዳሁት አንድ ሰው ሀብታም ሲሆን ያለውን ክብርና ድሃ ሲሆን ያለው ክብር ምን እንደሚመስል ለይቶ አሳይቶኛል ማለት ነው።

በአሁኑ ዘመንም ይሁን በድሮ ዘመን የሰው ልጅ ሀብታምና ድሃ እኩል አድርጎ ለማየት እንደማይቻል ከተረቱ ለመረዳት ተችሏል። ይሁን እንጂ በድሮ ጊዜ የሰውተኞችና ወይም ድሃዎች በአሁኑ ጊዜ ያሉ ድሀዎች ክብራቸው ይለያያል ። ምክንያቱም የሰው ልጅ ሙብትና ግዴታውን ለይቶ ማወቅ እንደድሮ ተዘግቶ አይኖርም የሚጠቅመው ከሆነ ይኖራል፣ የማይጠቅምው ከሆነ ልብሱን ጠቅልሎ ይሄዳል። ድሮ ግን የትም መሄድ እንዳይችል ከተረቱ ተረድተናል ማለት ነው።

5.4. ከድህነት ወደ ሀብት

የሰው ልጅ ከድህነት ወደ ሀብት በተለያዩ መንገዶች የማግኘት ጾጋዎች እንዳሉ በምዕራፍ ሁለት ላይ ከብዙ ጥቂቱ ለመግለጽ ተሞክሯል። ሰዎች በጣም ጎብዘው ከሰሩ ሀብታም የማይሆኑበት ነገር የለም። እናም በአጠቃላይ ጠንክሮ ለስራ ሰው መጀመሪያ ላይ ድሃ ቢሆንም መጨረሻ ላይ ሀብታም የመሆን አጋጣሚዎች ሊኖሩ ይችላሉ። ለምሳሌ አንድ ሰው ብዙ ልጆች ቢኖሩት እነሱ አልብሰው አስተምሮ ትልቅ ደረጃ ላይ ለማድረስ ብዙ ውጣ ውረዶች ሊኖሩ ይችላሉ። ነገር ግን እንደምንም ለፍቶ ማስተማር ልጆቹ ደርሰውለት ሊያሳልፉለት ይችላሉ። እንደገና ከሰው በታች አልሆንም ወይም ሰው እጅ አልፈልግም ብሎ የሚፍጨረጨር ሰው ሀብታም መሆን እንደማይችል የታወቀ ነው። ከዚህም በመነሳት ማህበረሰብ በተረቱ ምን ብሎታል እስኪ ተረት አራትን እንመልከተው።

ሁለት ድሃ ጎለቤቶች ነበሩ ። እነሱም አንድ በጋራ የሚጠቀሙበት አህያ ነበራቸው። ከዚህ በኋላ አንደኛው ሰው ሀብታም ሲሆን ሌላኛው ድሃ ሆኖ ቀረ። ሀብታም ሰው እንዲህ አለ። «አህያውን አርደን እንካፈለው» ድሃው ግን «ለምን ? ወይ ገንዘቡን ሰጥተኸኝ አህያውን ውሰደው አለበለዚያ እንደ ቀድሞው አህያውን በጋራ እንጠቀምበት» አለው ባለጠጋውም ሰው «አይሆንም ! አህያውን እረድና ስጋውን ለውሻቼ እወስዳለሁ ። ስጋውን ለውሻቼ እፈልገዋለሁ» አለ። ከዚያም ተያይዘው ወደ እንድ ፍረደ ገምድል ዳኛ ሄደው ሀብታሙ ሰው እሱን እንዲህ ገሚሱ የእኔ ድረሻ ስለሆነ መካፈል እፈልጋለሁ። ፍርደ ገምድሉም ዳኛ "አዎ! እረዱትና እንደፈለጋችሁ ተካፈሉት" ብሎ ፈረደ ። አህያውም ታርዶ ሀብታሙ ሰው ግማሹን ስጋ ለውሻቼ ሊሰጥ ድሃው ሰው አህያው ሲታረድ ከማየት

በስተቀር ምንም ማድረግ አልቻለም። በሌላ ጊዜ ሃብታሙ ሰው ንብረቱን በሙሉ ከቤቱ አውጥቶ «
ቤቴን ላቃጥለው ነው» ብሎ ተናገረ። «ለምን?» አለ ድሃው ሰው። «የእኔ ቤት የአንተ ቤት አጠገብ
ስላለ አብሮ ይቃጠልብኛል» አለው። አሁንም ፍርድ ገምድል ዳኛ "የራሱ ቤት ስለሆነ የፈቀደውን
ያድርግ" ብሎ ፈረደ።

በዚህ ሁኔታ ሃብታሙ ሰው የራሱን ቤት ሲያቃጥል የድሃውም ሰው «ሊከፍለኝ ይገባል» ብሎ
ተከራከረ። «ዳኛው ያንተ ቤት ሊያቃጥል አልሞከረም።» "የራሱን ቤት ብቻ ስለሆነ ያቃጠለው
ምንም ሊከፈልህ አይገባም ብሎ" ፈረደ። ቤቱ የተቃጠለበትም ድሃ ሰው ዛፍ ስር እየኖረ ቤቱ
የተቃጠለበትን ስፍራ አርሶ ሽንብራ ዘራበት። ሽንብራውን በቅሎ ማሸት ሲጀምር ሃብታሙ ሰው
የነበሩት አራት ልጆች መጥተው የሽንብራው እሸት በሉበት።

ድሃውም ሰው ወደ ሃብታሙ ሰው ሄዶ «ልጆችህ ሽንብራዬን እየበሉብኝ ስለሆነ ሽንብራዬን
መልስልኝ» ይለዋል። ሃብታሙም ሰው «እኛ ገንዘብ እሰጥሃለሁ» አለው። ድሃው ሰው ግን ገንዘብ
ሳይሆን ሽንብራዬን ነው የምፈልገው» አለ። ከዚያም ፍርድ ገምድሉ ዳኛ ዘንድ ቢሄዱ ዳኛው
"ሽንብራውን ከፈለገ ሽንብራውን "ስጠው።" ብሎ ፈረደለት። ድሃውም ሰው « አዎ! ጨጓራቸውን
ዘርግፎ ሽንብራዬን እወስደዋለሁ» አለ። ሃብታም ሰው ልጆቹ እንዳይገደሉበት በስጋት ወደ" ሀገር
ሽማግሌዎች" ሄደ። ሽማግሌዎቹም ሰላም ለማውረድ ተወያዩ። ሽማግሌዎቹም እንዲህ አሉ።
"ልጆችህን እንዳይገደሉ ከፈለግህ የንብረትህን አጋማሽ ልትሰጠው" ይገባል። በዚህም አይነት
የከብቶችን የበጎቹንና የፍየሎቹን ገሚስ ስጠው ተባለ ይባላል።

ከዚህ ተረት በጣም ብዙ መልዕክቶችን እንመለከታለን። ይኸውም ከመጀመሪያው አንቀጽ ብንጀምር
መሆኑን ከተረቱ ተረድተናል በድህነት ዘመን አብሮ መስራት፣ መኖር መብላትና መጠጣት እንዳለ ሲያሳዩን
በመቀጠል ደግሞ አንድ ሰው ሀብታም ሲሆን ያሳለፈውን ህይወት እረስቶ ሌላ ባህሪ ሲያሳዩን
የመጀመሪያው አንቀጽ ላይ እንመለከታለን ስለዚህ በተረት ውስጥ የሰው ልጅ በህሪ በየገዜ ወይም
በማግኘትና በማጣት መካከል የሚከሰት መሆኑን ተረድተናል።

በሌላኛው ወይም በሚቀጥለው አንቀጽ ላይ የምንመለከተው ወይም ከተረቱ የተረዳነው ነገር ቢኖር አንድ
ሰው ሀብታም በሚሆንበት ጊዜ የማይሆነውን ነገር ይሆናል እያለ በራሱ አመለካከት የሚጓዝና ለሌላው ሰው
የማሰብ ሁኔታ የማይታይበት መሆኑን በተረቱ ተገልጿል።

በአጠቃላይ ይህንን መልዕክት ስንመለከተው አንድ ሰው አብሮ እየኖረ ሲያድግ ወይም ሀብታም ሲሆን አብረው ያሳለፉትን አለመርሳት ፤ ነገ ደግሞ ሌላ ቀን መሆኑን መረዳት አለበት። ምክንያቱም ሀብታም የሆነው ከድሃው ጋር አብሮ እየሰራ በመሆኑ፤ ሀብታም ከሆነ በኋላ ያንን ድሃ መርዳት እንዳለበት ተረቱ ያስረዳናል። በአጠቃላይ የተረቱን መጨረሻ ስንመለከተው አንድ ሰው ሀብታም ሲሆን ድሆችን መጉዳት እንደሌለበትና ያገር ሽማግሌ የሚወስነው ለድሀም ሆነ ለሀብታም ተመሳሳይ ፍርድ እንደሚሰጥ አድሎ የሌለበት እንደሆነ ከተረቱ ተረድተናል።

5.5. ሀብታምና ድሃ ወንድማማቾች

በአንድ ቤት ወይም ቤተሰብ ውስጥ ብዙ ልጆች ሊኖሩ ይችላሉ። የቤተሰቡ አባል የየራሱ ችሎታ እና ሙያ ይዞ ይወለዳል ። **ተረት አምስት** ሀብታምና ድሃ ወንድማማቾች ምን ታሪክ እንዳላቸው እንመልከት ።

አንደኛው ሃብታም ሌላው ድሃ የሆኑ ሁለት ወንድማማቾች ነበሩ። ሃብታሙ ወንድም ድሃ ሰዎችን በፍጹም! አይወድም ነበር። ድሃው ወንድም ግን ድሃ ቢሆንም ጥሩ ሰው ነበር። ድሃ ወንድም "ለእንግዶች የሚያካፍለው ነገር ባይኖረውም " ያለውን ይሰጥ ነበር። ሃብታሙ ወንድም ግን "ማንም ሰው ወደ አርሱ ቤት እንዲመጣ አይፈልግም " ነበር። እንግዶች ወደ ድሃው ወንድሙም በመጡ ጊዜ ድሃው ወንድም "እዚህ ልናካፍለቸው የምንችለው ምንም ማረፊያ ቦታ ስለሌለን ልናሳድራችሁ አንችልምና እባካችሁ ወንድሜ ዘንድ ሄዳችኋል? " ይላቸዋል።

እነርሱም ወደ ሃብታሙ ወንድም ቢሄዱም እንደተለመደው "እዚህ ለእናንተ የሚሆን ቦታ የለም፣ ብሎ አባረራቸው። ተመልሰውም ወደ ድሃው ወንድም ቤት ሄዱ። ከሀብታሙ ወንድም ቤት ተባረው የተመለሱ እንግዶችም ድሃውን " ሰው አንተ አትቸገር ከደጃፍህ ላይ አድረጎ ጠዋት እንሄዳለን " አሉት ድሃው ወንድምና ሚስቱም « የምትመገቡትን " ምን ልንሰጣችሁ እንችላለን " ብለው ጠየቁቸው። «አትቸገሩ የራሳችንን ምግብ ይዘናል።» ብለው መለሱላቸው። የሚጠጡትንም ውሃ ሰጧቸው ። ውሃውንም ከጠጡና የራሳቸውን ምግብ ከበሉ በኋላ በዚያኑ ሌሊት ተነስተው ሄዱ። ባልና ሚስቱም ከእንቅልፋቸው ሲነቁ እንግዶቹ ሄደው ፤ "ቤታቸው ግን በሃብት ተሞልቶ አገኙት " ይባላል።

የዚህ ተረት መልዕክት በምንመለከትበት ጊዜ አንድ ሰው ሀብታም ከሆነ ድሃ ሰውን የመጸየፍ ባህሪ እንዳለው የታወቀ ነው። ማለትም ድሃ ሰው እንኳን እቤቱ ሊያሳድር በአጠገቡ እንኳን ቢጓዝ አይወድም። በዚህ ተረት

ውስጥ ሀብታም ገብጋባ መሆኑን ያስተምረናል ማለት ነው። አንድ ሰው በሚመረቅበት ወቅት የሚገኘው በረከት መኖሩን ያስረዳል። ሌላው ደግሞ በድሮ ጊዜ እንግዳ ወስዶ እንደትልቅ በረከት አድረጎ ይወሰድ ነበር። እናም በተቻለ መጠን የተቸገረን ሰው ማሳደር ወይም የቸገረው ችግር መረዳትን ፤ ያቅምን ያህል መረዳት ለራሱ ጠቃሚ መሆኑን ያስተምራል። እናም እነዚህ ድሃ የሆኑ ሰዎች እንግዳ ለማስተናገድ ፈርተው እንደነበር እና እንደዚያው ሆኖ እሱ ሲያባራቸው እነሱ ተቀብለው ያላቸውን በማድረጋቸው ብቻ ሀብት ቤታቸው የሞላው ለማንኛውም ነገር «ከክፋት ደግነት» የሚባለውን ምሳሌያዊ አነጋገር በመጠቀም ደግን መስራት እንደሚጠቅም ይህ ተረት አሳይቶናልና ። ጥሩ መሆን የተቸገረን መረዳት የተራበን ማብላት፣ የተጠማን ማጠጣት ፤ የመሳሰሉት ነገሮች እቤታችን ውስጥ የጎደለብንን በረከት ይሞላል። ጥሩነትን በቋሚነት ይዘነው ብንጓዝ ጠቃሚ መሆኑን ከዚህ ተረት ተምረንበታል ማለት ይቻላል። በአጠቃላይ በየትኛው ማህበረሰብ ዘንድ እንግዳ ተቀብሎ ማስተናገድ ትልቅ በረከት እንዳለው ይታመናል።

5.6. ድሃ ሰውና እድሉ

አንድ ሰው ከእናቱ መሀጸን ሲወጣ ድሃ ወይም ሀብታም ሆኖ አይወለድም ነገር ግን የመስራት አቅምና ለስራ ፍላጎት አለመኖር በእነዚህ መካከል የሚፈጠር ሁኔታ እንጂ ሰው ሲፈጠር ሀብታምና ድሃ ሆኖ ተፈጥሮ አይደለም። እስቲ **ተረት ስድስት** የሚለውን መልዕክት ከተረቱ እንረዳ።

በአንድ ወቅት በአንዲት መንደር ይኖር የነበረ አንድ "ምስኪን ሰው" በመንገዱ ላይ እንዲት በጣም ቆንጆ ሴት ታገኘውና «ወዴት እየሄድክ ነው? ምንስ ልታደርግ ነው? ብላ ስትጠይቀው እርሱም «ስራ ሰርጅ ገንዘብ አግኝቼ ሀብታም መሆን እፈልጋለሁ» አላት። እሷም « እኔ ሃብታም አደርግሃለሁ» አላቸው ። ከዚያም ወደ ቤቷ ወስዳው "ከተራራ ላይ የሚዘራውን ዘር ሰጠቸው"። እርሱም ዘሩን ይዞ ወደ ማሳው ሲመለስ አንድ ሰው ማገዶ ሲሰበስብና ሲከመር ቢያየውም ሰውየው በፍርዶም ደስተኛ አይመስልም ነበር። ማገዶውን በገመድ እያሰረ ከዚያም ሌላ ሊሰበስብ ይመላለስ ነበር። ከዚያም መሸከም የሚያቅተውን ያህል ማገዶ ከሰበሰበ በኋላ በአንድ ላይ በማሰር ሸክሙን በጀርባው ሊሸከም ቢሞክርም ያቅተዋል። በዚያን ጊዜ መንገደኛው ሰው « ይህንን ሁሉ ማገዶ ከምረህ እንደማትቸለው ስታውቅ ለምን የተወሰነውን ቀንሶህ የቻልኩውን ያህል ብቻ አትሸከምም?» ሲለው ሰውየውም « ይህ አንተን አይመለከትህምና ዝም ብለህ መንገድህን ቀጥል።" ብሎ መለሰለት ። እርሱም ጉዞውን ቀጥሎ አንድ እህል የሚያጭድ ሰው ዘንድ ደረሰ። ይህ ሰው ታዲያ ሰብሎን በሙሉ "የደረሰውን ያልደረሰውንም" ያጭድ ነበር። ጤፍና ገብስን ያልደረሰውንም አብሮ ያጭድ ነበር።

መንገደኛው ሰው « ሆኖም አትቸለውም እኮ! በጣም ትልቅ እኮ ነው! ሌላው ሰው-የው «መኮነን የእኔ ድርሻ ነው። አንተን ምንም አያገባህም የአለቱን ጉዳይ ለኛ ተውና አርፈህ መንገድህን ቀጥል።» አለው ከዚያም መንገደኛው ሰው ወደ ማሳው ሄዶ ዘፍን ዘርቶ ከጨረሰ በኋላ ወደ ቤቱ ሲመለስ ቆንጆዋ ሴት አግኝታው «በመንገድህ ላይ ምን አየህ?» ብላ ጠየቀችው።

አሱም ስለ ሦስቱ ሰዎችና ስለሌሎች ነገር ነገራት ። ማገደውንም ይከምር ስለነበረው ሰው ሲነግራት እሱም ያሰው ማለት ገንዘብ አበዳሪ ነው። ሁል ጊዜም ተጨማሪ ገንዘብ ይፈልጋል። ሁለተኛው ሰው ደግሞ ሞት ነው ። ወጣት ሽማግሌውን ፣ደካማና ጠንካራውን ሃብታምና ደሃን ሳይል ይገድላል። አለቱን ይገፋ የነበረውን ሰው ሃሳብ ማለት ነው ። በሃሳብ ተውጦ እጅግ በጣም በማሰብ ብዙ የሚጨነቅና በራሱ ጉዳይ ጭነት ስር የሚኖር ነው ። በፍጹም የማይረከ ሲሆን ይህ ሰው በጣም ሀብታም መሆን የሚፈልግ ሰው ነው።» አለችው። በመጨረሻም ሴትየዋ « አንተ መዘራት ያለብህ የሃብብ የዘር ፍሬዎችን ሲሆን ሃብታም ትሆናለህ አለችውና እሱን ሲዘራ ሀብታም ሆነ ይባላል።

ከዚህ ተረት የምንረዳው ነገር ቢኖር አንዳንድ ሰው የራሱ የሚፈልገውን ለማግኘት የሚቸገርበት አጋጣሚ አለ። ነገር ግን ይህን ተረት ስንመለከተው ብዙ መልዕክቶችን ይዟል።

ይኸውም በመጀመሪያ ግራ የተጋባን ሰው። የዚህን ሀሳብ አንድ ሰው የሆነ ነገር ለማግኘት የተባለውን ከታዘዘ የፈለገው ደረጃ ላይ መድረሱ አይቀርም። ስለዚህ ይህም ሰው የስራ አላማ ስለነበረው በተራረው ላይ ዘር ዝራ ሲባል እምቢ ይከብደኛል ሳይል ወደ ታዘዘበት በመጓዝ ለመስራት ተነሳ። በዚህ አጋጣሚ ውስጥ ብዙ ትምህርት የሚሰጡትን ነገር ተገኝቷል። ሴትየዋንም በማግኘቱ ወደ ስራ እንዲገባ አድርጎታል ። እናም እንዳንድ ሰዎች ለሰዎች ጥሩ አመለካከት መኖራቸውንና መስራት የሚፈልጉ ሰዎችን ወደ ሰው በማስገባት የልፋታቸውን ዋጋ እንደሚከፍሏቸው በተረቱ ተረድተናል። ይህን ሰውዬ ስንመለከተው ደግሞ በጣም ስግብግብ « አልጠግብ ባይ ሲተፋ ያድራል» የተባለው ምሳሌያዊ አነጋገር ተክቷል ምክንያቱም ከአቅሙ በላይ ስንገባብ ሊሞት፣ ሊታመም ይችላል። እሱ ግን ሁል ጊዜ መስገብን እንጂ የነገውን ወይም የሚመጣበትን አደጋ የማያሳይ ስግብግብ መሆኑን ያሳያል።

ሌላው ደግሞ ከአቅም በላይ መስገብን ብዙ ለውጥ ማምጣት አይቻልምና በአቅሙ ሰርቶ ማደር አስፈላጊ እንደሆነ ሲያስረዳን ነው። እናም ሴትየዋ ከመንገድ ላይ የገጠመውን ነገር ስትጠይቀው የዚህን

ሰው ይህ ሰው ገንዘብ ወዳድ መሆኑ ነግራዋለች ይህን ስትለው ገንዘብን መውደድ በልኩ መሆኑንና ከአቅም በላይ መንጠራራቱ ምንም እንደማይጠቅም ከተረቱ ተረድተናል።

በአጠቃላይ በዚህ ተረት ውስጥ ሰውዬ ሀብታም ለመሆን በመጀመሪያም በተለያዩ ሁኔታዎችን በየመንገዱ በማየቱ ምን በማድረግ ሀብታም መሆን እንዳለበትና እንዴት ሲኖረው ጥሩ መሆን እንዳለበት እንደገና ምንም ሰርተን ሀብታም ብንሆንም ከፊትለፊታችን ሞት መኖሩን ሀብታም ሆነን የማንሞት እንደማይመስለን ሞት እንዴት ሰውን እንደሚወሰደው በማሳየት ወደ ስራው እንዲገባ ተደርጓል።

በአጠቃላይ ከዚህ ተረት ውስጥ እንደምንረዳው ከሆነ አንድ ሰው ከሌላ እንደሚችልና ማግኘት ብቻም ሳይሆን ሞት መኖሩን፣ እንዲሁም ለገንዘብ ስግብገብነት አለአሰፈላጊ መሆኑን ያስረዳናል ማለት ነው።

5.7. ንጉስና ለማጅ ሴት

ንጉስና ለማጅ ሴት ይህንን ቃል ስንመለከተው ሁለት የተለያዩ ወይም ተቃራኒ የሆኑ ነገሮች መሆናቸው ከቃሉ ይታወቃል። ንጉስ ሲባል በጣም ሀብታም የሀገር መሪ እነዚህን የመሳሰለ ነገር ሲይዝ ለማኝ ሲባል ደግሞ ምንም ነገር የሌለው ሰርቶ ማደር የማይችል ሁልጊዜ የሰው እጅን ጠብቆ የሚያድር ማለት ነው። ስለዚህ እነዚህ ሁለት ተቃራኒ ነገሮችን በማህበረሰቡ ተረት ምን ብሎታል የሚለውን ቀጥሎ ያለውን ተረት እንመልከተው።

በአንድ ወቅት አንዲት ትንሽ ጎጆ የነበራት ለማኝ ሴት ጎጆዋን እየተወች ልመና ስራዋ ነበር። ሴትየዋ ለማኝ ትሁን እንጂ በግዛቱ ውስጥ ካሉት « እጅግ በጣም ውብ ሴቶች » አንዷ ነበረች። ታዲያ ከእለታት አንድ ቀን ወደ ጎዳና ወጥታ በመለመን ላይ ሳለች የግዛቱ ንጉስ ከችሎት ሲመለስ አገኘችው። ንጉሱም እጅን ውብ ሴት አይቶ በመማረክ የጥርስ መፋቂያ ሰጣት። ለማጅም ሴት መፋቂያውን ይዞ ወደ ቤቷ ሄዳ ከተወሰነ ጊዜ በኋላ እጅግ በጣም የሚያምር ወንድ ልጅ ወለደች። ለማጅ ሴት ወደ ልመና ተግባሯ ስትሰማራ ልጇን ይዘው መሄድ ስላልፈለገች በጨርቅ ጠቅልላ ሴት ውስጥ ትታው ትሄድ ነበር። የልጇንም ስም «መፋቂያ» አለችው እናም ከሴት ከወጣች ቁጥር በጨርቅ ሸፍናው ትሄድና ወደ ቤት ስትመለስ ልጇ ደህና መሆኑን ለማረጋገጥ ትዘፈንለት ነበር። ልጇም የእናቱን ዘፈን ድምጽ ሲሰማ ከተቀመጠበት ጨርቅ ውስጥ እየሮጠ መጥቶ ሰላምታ ይሰጣል።

በሌላ ጊዜ ግን ሌሎች ሰዎች መጥተው ሌላ ልምድ ሲሰማ ጥቅልል ብሎ በመተኛት አይመስላቸውም ነበር። ያንን መፋቅያ የሰጣት ንጉስ ታዲያ ባለትዳር ቢሆንም ሚስቱ መሃንና የማትወልድ ነበረች። ከተወሰነ ጊዜ በኋላም በታች የንጉስ ሚስት በጣም ቆንጆ ወንድ ልጅ ስለወለደችው ለማኝ ሴት ትሰማና ልጇን ከለማኝ ሴት ትሰርቅበታለች።

ለማኝ ሴት ከልመናዋ ወደ ቤት ስትገባ። የእኔ “መፋቅያ የት ነው ያለኸው?” በጨርቅ ጠቅልዬ የተውኩህ ልጅ አለህ ወይ? እያለች ብትዘፍንም ምንምመልስ አጣች። ወደ ጎጆዋ ሮጣ ገብታ ብትፈልገውም ልጇ አልነበረም። እናም በአካባቢው ሁሉ ብትፈልግ ብትፈልግ ልታገኘው አልቻለችም።

ከለታት አንድ ቀን ታዲያ ንግስቱ ወለድኩ ብላ ቤተመንግስቱ ታላቅ ድግስ ማስጣሷን ሰማች። በዚህ ጊዜ ቀድሞውኑ ንግስቱ መሃን በሆኗን ሰምታ ስለነበር ለማኝ ሴት ወደ ቤተ መንግስቱ ሄደች። እናም ወደ ቤተመንግስቱም ሄዳ ልጇን ልትፈልገው ወደባታው ስትቃረብ ብዙ ደስታና ጭፈራ እንዲሁም ዘፈንና እልልታው ቀልጦ ነበር። እርሷም ጠጋ ብላ “ይቅርታ” ልጄን ያየ ሰው አለ ብላ ጠየቀች።

እዚያ የነበሩት አገልጋዮች “ስለንቺ ልጅ ምን አገባን?” ንግስቱ ወልዳለች፤ ንግስቱ ልዑል ስለወለደች ሰው ሁሉ በጣም! በጣም! በጣም ደስ ብሎት ደስታውን እየገለጸ ነው። ስለ አንዲት ድሃ ለማኝ ልጅ ማን ግድ አለው? ይልቁንስ ወደ ውስጥ ገብተሽ መብልና ጭፈራውን ተቀላቀይ። ስለአንቺ ልጅ እኛ አያገባንም አሏት።

ነገር ግን ለማኝ ሴት በጣም ሰግታ በአካባቢው እየዘረች “ መፋቅያዬ እኔ መፋቅያ ልጅ ጨርቅ ውስጥ እደብቅህ የነበርኩው ልጄ የት ነህ? እዚህ አካባቢ ነህ? በዚህ ሁሉ ችግር ውስጥ ያሳደኩት ልጄ የት ነህ? እያለች መዘፈን ጀመረች። በዚያን ጊዜ ልጇ ከቤተመንግስት ውስጥ “ውድ እናቴ ሆይ” አሁን ከወፍራም ልብስ ተጠቅልያለሁ። ወዳንቺ እንዳልመጣ የለበስኩት ልብስ ተጭኖኛል? ምን ማድረግ ይሻለኛል? እያለ መዘፈን ጀመረ። ልብሱ ብልኮ የሆነ ወፍራም ጋቢ ነበር። የልጇንም ድምጽ በሰማች ጊዜ ለማኝ ሴት በጣም ተደስታ ወደ ቤተ መንግስቱ ሮጣ ልጇን ይዞ ስትወጣ ትልቅ ጭቅጭቅ ተፈጠረ።

ንጉሱም ምንድን ነው? ምን እየተፈጠረ ነው? ብሎ በመጠየቅ ምን እንደተከሰተ ለማወቅ ሞከረ። ለማድኃኔ ሴት «ጌታዬ ሆይ! አለቃዬ ሆይ! እኔ በአንዲት ጎጆዬ ውስጥ የምኖር ድሃና ለማኝ ሴት ነበርኩ። ታዲያ አንድ ቀን አንተን በመንገድ ላይ አግኝቼህ መፋቂያ ስትሰጠኝ መፋቂያውን ወደ ቤቴ ወስጄው አስቀምጬው ከተወሰኑ ጊዜ በኋላ ወንድ ልጅ አርግዜ ወለድኩ። ልጄንም ተመልከተው አለኝ። ልጄን በተመለከተ ጊዜ ልጄ አሁን የተወለደ ህጻን አይመስልም። ትልቅ ልጅ ነበር። ለማድኃኔም ሴትዬ ንግግሯን በመቀጠል የእኔ ንጉስ ሆይ! እንደምታየው ይህ ልጅ የእኔ ሆኖ ሳለ ንግስቲቱ ሰርቃብኝ ወደ እዚህ ስለመጣችው ልጄን ልወስድ ነው የመጣውት አለኝ። ንጉሱም በለማድኃኔ ሴት ታማኝነት በጣም ሲገረም፤ በአንጻሩ ልጅ ወለድኩ ብላ ልታታልለው የሞከረችው ንግስት በጣም ተበሳጭች። ስለዚህ ንግስቲቱን ገድሎ ለማድኃኔን ሴት በማግባት ልጄ አልጋ ወራሽ ሆኖ አብሮ በደስታ ይኖሩ ጀመር ይባላል።

ይህን የተረት መልዕክት ስንመለከት ንጉስ ወይም ሃብታም የሚያምር፣ ቆንጆ ነገሮች ካዩ አይኑ ወደዚያ ነገር እንደሚመረክር እና የፈለገውን ነገር ማድረግ እንደሚችል ፣ አንድ እናት ልጄን ለማሳደግም ሆነ እራሷን ለማኖር የግድ መፍጨርጨር እንደሚጠበቅበት ያስረዳል።

ሰዎች ሀብታም ከሆኑ ሁሉ ሰው የሚጨነቅለት፤ ድሃ ከሆነ ደግሞ ማንም ሰው ዘር ብሎ የማያየው መሆኑን ከዚህ ተረት ተረድተናል ምክኒያቱም ልጄን ያክል ጠፍቶባት ስንት ቀን ስትፈልገው ምን ጠፋብሽ ብሎ የሚጠይቃት አለማግኘቷን ከማህበረሰቡ ውስጥ የድሃን ምንነት በተረት ተገልጿል።

ሌላው ደግሞ ደሃ በብጥስጣሽ ጨርቅ መጠቅለሉ እናሀብታም ሲኮን በምን አይነት ቆንጆ ነገር መልበሱን በተረቱ ተረድተናል ነገር ግን ቆንጆም ይልበስ እሱ ግንእናቱን ማግኘት የለበሰው ልብስ” ሞቀኝ” ሳይሆን ያለው” ተጨነኝ” ነው ያላት። ስለዚህ የሰው ልጅ እናት ድሃም ትሁን ሀብታም ቆንጆም ይልበስ መጥፎ እናት ለልጇ ወሳኝ ወይም አስደሳች መሆንዋን ከልጇ መልስ ተረድተናል።

በአጠቃላይ ይህን ተረት ስንመለከተው የሰው ልጅ ከብዙ ውጣ ውረድ በኋላ መጨረሻውን ላይ የተለየ ተሰጥኦ መኖሩን፤ ለፍቶ ለፍቶ ማረፊያ ማግኘት የሚችልበት መንገድ የተለየ ነው። እና ይች ሴትዮ ከዚህ ከንጉሱ በመውለዷ ምክኒያት ከድህነት ወደ ሀብት ገብታለች። እናም አግኝቶ ማጣት አጥቶ ማግኘት እንዳለ የተገለጸ ሀሳብ ይህ ተረት ሊተካው ይችላል ማለት ነው። እናም የሰው ልጅ «እንዳጣም አይቀርም»

«እንዳገኘው ሊያጣ» ይቸላል። የሚለውን አባባል ከዚህ ተረት ተረድተናል ማለት ነው። ይህ ተረት የሚያስተላልፈው መልእክት በአጠቃላይ አጥተው ማግኘትን ነው።

5.8 ብልህ ሴት

ሴቶች ለማንኛውም ነገር ብልህ መሆናቸው በተለያዩ ስነቃሎች ይነገርላቸዋል። እናም በንግግርም ይሁን በቤት አያያዝ፣ በልጅ አስተዳደር፣ በገንዘብ አጠቃቀም በመሳሰሉት ነገሮች ሴቶች በጣም ብልህ መሆናቸውን በማህበረሰቡ ተረት የተገለጸውን እንመልከተው።

ከረጅም ጊዜ በፊት ባልና ሚስት አብረው ይኖሩ ነበር። ሚስትየው ቤተሰቡን ለመደገፍ ውጭ እየሄደች ስትሰራ ባልየው ግን በቤት ውስጥ ያለምንም ስራ ተቀምጦ ይውል ነበር። በመጨረሻም ሚስትየው በባሏ ስራ ፈትነት ትሰለች ጀመር።

እንዲሁ "ዝምብለህ ቤት ውስጥ ከምትቀመጥ ለምን ከተማ ውስጥ ኮብላል ኮብላል አትልም።" ባልየውም ሚስቱ የእውነት ተንኮባላል ስትለው ወደ ከተማ ሄዶ ሙሉ ቀን ሲንኮባላል ውሎና በጣም ቆሽሾ ወደ ቤቱ ተመለሰ። ሚስቱ ባዮች ጊዜ በጣም ተገርማ ተንኮባላል ያልኩህ እኮ እንድትንኮባላል ማለቴ ሳይሆን ዞር ዞር ብለህ ተመለስ ለማለት ፈልጌ ነው። አለችው።

ከዚያም ሙሉ ቀን ቤት ውስጥ ብትውል ይሻላል። ከቤት የትም አትሂድ አለችው ። ከተወሰነ ጊዜ በኋላ በጣም ስለሰለቻት ወደ መሰጋጅ ደጃፍ በመሄድ ሙሉ ቀን እዚያው ያሳልፍ ጀመር ። ታዲያ አንድ ቀን ከብቶች የጠፋባቸው ሁለት ሰዎች በመስጅዱ ደጃፍ ሲያልፍ መፅሀፍ ይዞ የተቀመጠውን ሰው አይተው ትንቢት ተናጋሪ መሰላቸው። ከዚያም ወደ ሰውየው ጠጋ ብለው «ላምቻችን ወዴት እንደሄዱ ከነገርከን ብዙ ገንዘብ እንሰጥሃለን አሉት።

ሁለተኛው ሰው ግን «እስኪ እንሞክር ብሎ ቅቤ ገዝቶ ዋጠ ወዲያው ሆዱን ስለመመው ሊያወራ ሲፈራ ለመፀዳዳት ሽንትቤት ፈልጎ ሄደ። በዚያ ስፍራም ለመፈለግ በሄደ ጊዜ ከአንድ የፈረስ ቤት ውስጥ ላምቹን አገኛቸው። በዚህም በጣም ተደስተው ለባልየው ብዙ ገንዘብ ከፈሉት ። ባልየውም ወደ ቤቱ ሄዶ ገንዘቡን ለሚስቱ አሳያት። እሷም «ይህን ገንዘብ ከየት ነው ያመጣኸው?» ብላ ጠየቀችው ። እሱም ታሪኩን በሙሉ ነገራት።

አንድ ቀን ታዲያ የንጉስ ካዝና ከቤተመንግስት ተሰረቀ። ንጉሱም አገልጋዮቹን በሙሉ ሰብስቦ ካዝናውን ፈልገው እንዲያመጡለት አዘዛቸው። በዚህ ጊዜ ላሞቹ ጠፍተውባቸው በባልቦው እርዳታ ያገኙባቸው ሁለት ሰዎች ወደ ንጉስ ሄደው እኛ ልጆቹ ካዝናውን ወዴት እንደወሰዱት የሚነግረህ ትንቢት ተናጋሪ እናውቃለን። ብለው ሰውቦውን ለንጉሱ አመለከቱት።

ባልቦውም ይህንን በሰማ ጊዜ ከሚስቱ ጋር ተመካከረ። ሚስቱም ወደ ንጉስ ሄደህ እስከ ነገ ጊዜ ስጠኝና ነገጠዋት ካዝናህን አገኛልሃለሁ ብለው አስከ ጠዋት ካዝናውን ካላገኘነው ተያይዘን እንጠፋለን አለችው። እናም ባልቦው ወደ ንጉስ ሄዶ ይህ ስራ ትንሽ ከባድ ስለሚል እስከ ነገ ጠዋት ጊዜ ስጠኝ አለው። ሆኖም ካዝናውንም ሆነ ሌቦቹን ማግኘት አልቻሉም።

ሌቦቹ ግን ደጃፍ ላይ ያሉትን ጠባቂዎች ማለፍ ስለልቻሉ ቤተመንግስቱ ውስጥ ተደብቀው ነበር። ሚስቱም ለመጥፋት እቃቸውን ማዘጋጀት ጀመረች ። በዚህን ጊዜ ባላቦው ካዝናውን የማግኘቱ ስራ እንደተሰጠው ሌቦቹ ስለሰሙ እንደምንም ብለው ከቤተመንግስቱ ግቢ ውስጥ ወጥተው ካዝናዎቹን እዚያው ግቢው ውስጥ ትተው ወደ ሰውቦው ቤት አመሩ። ሰውቦውም አግኝተው ካዝናዎቹ እዚያው ቤተ መንግስት ግቢ ውስጥ እንዳለ ከነገሩት በኋላ ለህይወታቸው ንጉሱን እንዲማፀንላቸው ለመኑት።

እናም ሰውቦው ወደ ንጉስ ሄዶ ከብዙ አድካሚ ፍለጋ በኋላ ሌቦቹን አግኝቻቸዋለሁ። ነገር ግን እንደሚይነኩ ቃል ገብቼላቸዋለሁ በማለት ንጉስ እንዳይነካቸው ተማፀነው። ከዚያም ካዝናዎቹ የት እንዳሉ ለንጉስ ነገረው። በዚህም ንጉስ በጣም ተደሰተና በስራው ስለረካ በየሳምንቱ ብዙ ገንዘብ ይልክለት ጀመረ ። ነገር ግን በከተማ ውስጥ ያሉት ሌሎች ትንቢት ተናጋሪዎች በማመፅ “ይህ ሰው ካለምንም እውቀት ከእኛ በላይ እየተከፈለው ነው።” በማለት ተቃውሟቸውን አሰሙ።

በዚህን ጊዜ ንጉስ የተሻለውን ትንቢት ተናጋሪ ለመምረጥ በማሰብ ሁሉንም ትንቢት ተናጋሪዎች የተሳተፉበት የክርክር መድረክ አዘጋጀ። ከዚያም ባልቦው ለሚስቱ እኔ ማንበብና መፃፍ እንኳን አልቻልም። እንዴት ነው ከእነዚህ ትንቢት ተናጋሪዎች ጋር የምከራከረው? አላት። ሚስቱም “አትጨነቅ ዝምብለህ ብቻ ሂድ” አለችው።

ወደ ቤተመንግስቱ በሄደ ጊዜ የከተማው ህዝብ በሙሉ እዚያው ተሰብስቦ ስላየ በጣም ፈረቶ አዳራሹ መግቢያ ላይ ቆሞ ንጉስ ወደ እርሱ እንዲመጣ ጠራው። ይህ አንድ ሚስኪን ሰው ንጉስ ወደ እርሱ ሲጠራው ባዩ ጊዜ ሰዎች ሁሉ ተገረሙ። ንጉሱም ከመቀመጫው ተነስቶ በአዳራሹ መግቢያ ላይ ወደ ጣሪያው ሰው ሲሄድ ወዲያውኑ አዳራሹ ፈረሰ። ንጉሱና ሰውየው ከጉዳት ሲያመልጡ ሌሎች ትንቢት ተናጋሪዎች ጉዳት ደረሰባቸው። ከዚያን ዕለት ጀምሮ ንጉስ በባልደው ስለተደነቀ « የዚን ሰው ቃል ማንም ሰው ሊጠራጠር አይችልም” ብሎ አወጀ ። ማንም ሰው ከእርሱ ጋር እንዳይወዳደርም ከለከለ። ከዚህ ቀን ጀምሮ ይህ ሰው ያለምንም ችግር ለመኖር የተከበረና በጣም ትልቅ ወርሃዊ ገቢያለው ሰው ሆነ ይባላል።

ከዚህ ተረት እንደምንረዳው ሴቶች በጣም ብልህ እና ጎበዝ መሆናቸውንና ሃብትን ለማግኘት በቤት ብቻ ሳይወሰኑ የወጭ ስራ በመስራት ቤተሰብን እንደሚያግዙ ያስረዳል። ከዚህ በተጨማሪ ሴቶች ኢኮኖሚን በሚመለከት በማማከር የተዋጣላቸው እንደሆኑ ቁልጭ አድርጎ ያሳያል። አንድ ሰው ስራ በመፍጠር ገንዘብ ማግኘት ሲጀምር በብዙ ውጣውረድ ወይም ችግሮች ውስጥ እንደሚያልፍና ተስፋ መቁረጥ እንደሌለብንና አስፈላጊ ሲሆን ማማከር እንዳለብን ያስገነዝባል።

በአጠቃላይ የዚህን ተረት ዋና መልዕክት ሰውዬው መስራት እየቻለ ቤት ተቀምጦ እንደነበር ሌላው ደግሞ በሚስቱ ብልጠት እሱ ከቤት ውጥቶ ከህዝብ ጋር እንዲገናኝ ማድረጓ ለዚህ ክብር አብቅቶታል። እናም የሰው ልጅ ከቤት ውጥቶ ከማህበረሰቡ ጋር ካልተገናኘ በስተቀር ምንም ነገር መግኘት እንደማይቻል ፤ ከሰው ጋር ከተገናኘ ደግሞ የሚፈልገውን ነገር የማግኘት አቅም እንዳለው በተረቱ ተረድተናል።

5.9. የአባትየው አስተምሮት

የሰው ልጅ በህይወት ዘመን ሲኖር የወላጆችን ምክር የማህበረሰቡን፣ የጥሩ ጓደኛን ምክር መስማት በጣም ጠቃሚ ነው። ከዚህ በታች ያለውን ተረት እንመልከተው። በሰው ምክር ሀብትን እንዴት እንዳገኘ ያስረዳል።

በአንድ ቀበሌ መንድር የሚኖር አንድ ሰው ነበር። ይህ ሰው ታዲያ በልጁ ስንፍና ያዝን ነበር። ታዲያ አንድ ቀን ለጓደኛው እንዲህ ብሎ ኑዘዜውን ነገረው። ጓደኛውንም « እባክህ ልጄ በጣም ሰነፍ ስለሆነ እኔ ስሞት ያለኝን ንብረት ሁሉ ገብሴን፣በቆሎዬንና ኦቾሎኒዬን ትኛለት መሞት አልፈልግም። ከሞትኩ ማንንም ሳትፈራ ቤቴን ፣ንብረቴንና ጥራጥሬዎችን አቃጥላቸው ። ከሞትኩ በኋላ እርሻዬን ልጆቼንም ሆነ ሚስቶቼን ስጠውና ሁሉንም መመገብ እንዴት አስቸጋሪ እንደሆነ ይየው

አለው። እናም ከሞተ በኋላ ጓደኛው እንደተባለው አደረገ። አባታቸው ከሞተ በኋላ ልጁ ሰነፍ ሆኖ እንዲቀጥልና ንብረት እንዲወርስ አልፈለገም። ስለዚህ ከአባቱ ሞት በኋላ የአባቱ ጓደኛ ጥራጥሬዎችንና ቤቶችንና በሙሉ ስላቃጠላቸው ልጁ የራሱን ቤቶች በመስራት ጠንካራ ሰራተኛ በመሆን ብዙ ምርት ስለመረተ የአባቱ አገልጋዪዎችም በእርሱ ስር ሆኑ። እርሱም ጠንክሮ የመስራትን ዋጋ ተምሮ የሕዝቡን ከበሬታ አገኘ። ይባላል።

ይህ ተረት ስንፍና ምን ያህል አስከፊ እና መጥፎ ባህል እንደሆነ ያሳያል። አስከፊነቱንም ለመግልጽ አባት ንብረቱን እስከማቃጠል ይደርሳል። በትጋት መስራት ወሳኝ መሆኑን አንድ ሰው ስንፍናውን ላያውቀው ስለሚችል ቤተሰብም በተለያዩ መንገድ ማስተማር ተገቢ እንደሆነ ያስረዳል።

በአጠቃላይ አንድ ሰው ሰነፍ ከሆነ ከስንፍናው እንዲወጣ የተለያዩ ዘዴዎችን በመጠቀም ከስንፍና ማውጣትና ለትልቅ ደረጃ ማብቃት ለራሱም ሆነ ለማህበረሰቡ ትልቅ ጠቀሜታ እንዳለው በተረቱ ተረድተናል። ሌላው ደግሞ የሚሰራው እንኳን ለራሱ ቢሆንም አንድ ሰው ሀብታም ከሆነ ማንኛው ሰው ይሁን ማህበረሰብ ከፍተኛ ከበሬታ እንደሚሰጠው ከተረቱ ተረድተናል። ጠንክረው ከሰሩ ሀብታም መሆን ይቻላል።

ምዕራፍ ስድስት

ማጠቃለያና አስተያየት

6.1 ማጠቃለያ

ይህ ጥናት በጅም ዘን በማና ወረዳ የተካሄደ ሲሆን ከፎክሎር ዜጎች ውስጥ የሚገኘውን የስነ-ቃል አይነት ተረት ላይ ትኩረት ያደረገ ነው። ጥናቱ ይዘት የተነሳው ዋና አላማ ተረቶች በአሮሞ ብሄረሰብ ዘንድ ያላቸው ሚና ወይም ፋይዳ መመርመር እና ሚናቸውን ማሳየት የሚል ነው።

በመሆኑም ይህ ጥናት ራሱ የሆነ የሚያበረክተው ነገር ይኖረዋል ተብሎ ይታሰባል። የጥናቱ አላማ ግብ ይመታ ዘንድ የምርመራ ጥያቄዎች ምላሽ እንዲያገኙ መረጃዎች ከቤተ መጻሕፍት እና ከመስክ ተሰብስቦአል። ፡ መረጃዎቹም በቃለመጠይቅ የተሰበሰቡ ናቸው። የተሰበሰቡትም መረጃዎች በቪዲዮ ካሜራ፣ በፎቶ ግራፍና በማስታወሻ ደብተር የተለያዩ ማጣቀሻ መጻሕፍቶች መሰረት በማድረግ ትንተና ተሰጥቶባቸዋል።

ፎክሎር የአንድ ህብረተሰብ አጠቃላይ ማንነት፣ የህይወት ፍልስፍና ስለአለም ያለውን አጠቃላይ አተያየትና አመለካከት እንዲሁም ውስጣው መዋቅር አደረጃጀት ወዘተ ምን መልክ እንዳለው ማሳየት ነው። የፎክሎር ንዑስ ዘርፍ በሆነው በስነቃል ስር የምናገኘው ተረት ይህንኑ ወክሎ ለትውልድ ለማስተላለፍ ረገድ ሚናው ትልቅ ነው። ይህን በጥናት በተረት ውስጥ በስፋት እንደታየው በአብዛኛው አንድ ሰው ሀብታም ለመሆን ወይም ድሃ የሆነበትን ምክንያት የሚያሳይ ሲሆን አንድ ሰው ሀብታም ለመሆን ብልሃትን፣ ጥበብን፣ የዋህ እና ርህራሄዎች፣ ታማኝ፣ ሲሆን ወደ ሃብት እንደገባ ከተረቱ ተረድተናል። ሌላው ደግሞ አንድ ሰው በባህሪው ጨካኝ፣ምቀኛ፣ የሰውን ገንዘብ ወዳድ፣ ተንኮለኛ የመሳሰሉትን ሲያካትት ደግሞ ድሃ ሆኖ በተረቶቹ ታይተዋል።

በየተረቶች ውስጥ ሀብትን ለማግኘት በራሱ ተነሳሽነት ማግኘት የማይችልን ሰው በአባት ምክር፣ ከአባት ውርስ ከማሃበረሰቡ ምክር በመቀበል ወደ ሀብት መክሮትም ነግሮትም ወደ ስራ አስገብተውም ስራን ባለመውደድ ድሃ ሚሆነውን ከተረቱ ተረድተናል።

ስለ ሀብትና ድህነት እጅግ ውስብስብ ከመሆኑም በላይ መሰረቱ በአሁን ግን እየተቀየረ መጥቶ ማህበረሰቡ ለመሻሻል ችሏል። በባህል በኩል ያለው ግን የተነካ አይመስለኝም። ለዚህ ባለንበት ዘመን ፖለቲካዊ መፍትሄ

ለመስጠት ቢሞክርም የጎላ ለውጥ አምጥተዋል ለማለት አያስደፍርም። ባህል በአጭር ጊዜ ውስጥ መቀየርም ማትፋትም አይቻልም።

በአጠቃላይ ተረት በአንድ መሀበረሰብ ዘንድ ለማዝናናት ፣ለማስተማር፣አእምሮን ለማነቃቃት ያለሰቡትን ለማሳሰብ፤ ያልታዩቸውን ለማሰያየት የመረራቸውን ለማስደሰት ተስፋ ለመስጠት፣ ድህነትን ለማጥፋት፣ ሀብትን ለማስቀጠል፤ ከስንፍና ለማላቀቅ የሰውን ሀሳብ ለመስማት፤ምክር ለማድመጥ፣ ከምክር ጥቅም ለማግኘት የመሳሰሉትን ነገሮች በማሀበረሰቡ ዘንድ ለማሳየትና ለመጠየቅም ይረዳል።

6.2 አስተያየት

ይህንን ጥናት ከግብ ለማድረስ ከተደረጉ ጥናቶችና ከጥናቱ ውጤት በመነሳት የሚከተሉት የይሁንታ ሐሳቦች ቀርበዋል

1-የአሮሞ ብሔረሰብ ባህሉ ፡ ታሪኩ እና ከአካባቢው ጋር ያለውን ትስስር ሲያስተምርባቸው የቆዩ ተረቶች ባአሁኑ ጊዜ እየተረሱ እና ብዙም አገልግሎት ሲሰጡ አይታዩም ።በዚህም የሚመለከታቸው አካላት ተረቶችን ለመሰነድ እና ለመቀረስ እንዲሁም ወጣቱ ትውልድ እንዲያውቀው በማድረግ ረገድ የበኩላቸውን ድርሻ ቢወጡ።

2-በአሁኑ ጊዜ የአሮሞ ብሔረሰብ ቋንቋ ው የመማር እድል ተመቻችቶላት ተማሪዎች እስከ ስምንተኛ ክፍል ድረስ በአሮምኛ ቋንቋ እየተማሩ እንደ ሆነ ይታወቃል። በመሆኑም በመጽሐፍ ዝግጅት እና ስርአት ትምህርት ቀረጻ የሚሳተፉ አካላት ለስነቃል ትኩረት ሰጥተው በሚዘጋጁ መጻሕፍት የቢሔረሰቡ ተረቶች ቢካተት።

3-የብሔረሰቡ ታሪክ ፤ባህልና አገር በቀል እውቀት ቃላዊ በሆነ መልኩ በእድሜ በ ገፉ ሰዎች ላይ ነው የሚገኘው። ይህንን ቃላዊ ሀብት እንዳይጠፋ የወረዳው ባህልና ቱሪዝም ቢሮ እንዲሁም የብሔረሰቡ ተወላጆች በጹሁፍ ለመሰነድም ሆነ በተለያዩ መልክ ለመቀረስ ጥረት ቢያደርጉ።

ዋቢ ጽሑፎች

ለማንጋቱ፤ (1999) ፤ “በየም ብሔረሰብ ፆታ ተኮር ተረቶች የወንድና የሴት ምስል ትንተና” ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ትምህርት ክፍል ለኤም ኤ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ።

ለማንጋቱ፤(2008):: ውስጣዊ ፍላጎት በባህል ሰንሰለት የፆታዊ ትግል ስነልቦናዊ ትንተና::ባህርዳር ዩኒቨርሲቲ።

ሙሉጌታ ነጋሳ፤ (1976) ፤ “በጅባትና ሜጫ አውራጃ የተሰበሰቡ የገበሬን ህይወት የሚያንጸባርቁ አሮምኛ ተረቶች”፣ በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ትምህርት ክፍል የአርትስ ባችለር ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት ነጥቦች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ።

ማንያህው አበተ፤ (1999) ፤ “የቤንች ቃላዊ ዝርዝር ትረካዎችና ማህበራዊ ፋይዳቸው”፣ የኤም.ኤ ዲግሪ ማሟያ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ትምህርት ክፍል ።

ብርሃን አሰፋ፣ (2005) ፤ “የዳውዶ ሚቶሎጂ እና አንድምታዎች” ለSeminar in Oral History ኮርስ ማሟያ የቀረበ ጥናታዊ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ።

ሰለሞን ተሸመ፤ (2007) ፤የፎክሎር ምንነቱና የጥናቱ የትኩረት አቅጣጫ ሀትመት ፍሪኦሳት ትሬዲንግ።

ዘርሁን አስፋው (1996) ፤ የስነ-ጽሁፍና መሠረታዊያን በንግድ ማተሚያ ድጅት የታተመ።

አበበ ከበደ፤ (1982) ፤ “በሰላሌ አውራጃ አካባቢ በአማርኛ የሚነገሩ ተረቶች”፣ የአርትስ ባችለር ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት ነጥቦች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጽሑፍ፣ ኢቋስ፣ አ.አ.ዩ ።

አብርሃም አለሙ፤(2000)፤ በጃማ አሮም ተረቶች ከኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሑፍ ትምህርት ክፍል የአርትስ ባችለር ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት ነጥቦች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጽሑፍ ።

አወቀ ውቤ፤(1975)፤ “የወላይትኛ ተረቶች”፣ ከኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሑፍ ትምህርት ክፍል የአርትስ ባችለር ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት ነጥቦች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ።

ኤርሲዶ ለንዳቦ፤(2004)፤ ኑሮ ማፕ : የኢትዮጵያ ኤፍ ኤም 107.8 የልጆቻችን ኢትዮጵያ ፕሮግራም።

እንግዳ ወልደ ሰማያት፤(1974)፤ “በጭላሎ አውራጃ በአማርኛ የሰማኝቸው ተረቶች”፣ ከኢትዮጵያ

ቋንቋዎችና ሥነጽሑፍ ትምህርት ክፍል የአርትስ ባችለር ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት ነጥቦች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

አሮሚያ ባህልና ቱሪዝም ቢሮ፤(1996)፡ የአሮሞ ታሪክ እስከ አስራ ስድስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን።

ያዕቆብ ወ/ማርያም፤(1974)፤ “የከፊኛ ተረታ ተረቶች”፣ ከኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሑፍ ትምህርት ክፍል የአርትስ ባችለር ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት ነጥቦች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

ጥሩነህ አበራ፤(1982)፤ “የቦኩ ቁኒ አሮሞኛ ተረቶች” ከኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሑፍ ትምህርት ክፍል የአርትስ ባችለር ዲግሪ ለማግኘት ከሚያስፈልጉት ነጥቦች ከፊሉን ለማሟላት የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ።

ፈቃደ አዘዘ፤(1999)፤ በስነቃል መምሪያ በኢንተረናሽናል ቦሌ ማተሚያ ቤት።

Goldstein Kenneth. (1964). A Guide for field work in folklore . The American folklore Society folklore association Inc.

Aberams.M.H.(1999). A Glossary of literary Terms 7th ed). Boston : Heinle and Heinle.

Abreham Alemu. (2007). “Oral Narrative as Ideological Weapon for Subordinating Women: the case of Jimma Oromo.” *Journal of African Cultural Studies*, Vol. 19, No. 1 (<http://dx.doi.org/10.1080/13696810701485934>.)

Ahmed Dego.(2010). “Images of Women in Selected Oromo Folktales, Folksongs and Proverbs with Particular Reference to East Arsi Zone.” A Thesis Presented to the School of Graduate Studies: Adiss Ababa University.

Bascom, William. (1965). Function of folklore the journal of American Folklore.

Ben-Amas. Dan(1992). Toward A definition of Folklore in context. The journal of America Folklore

Dorson.M.Richard.(1965). current Folklore Theories. Journal of current Anthropology

Dawkins, R. M. (1951). “The Meaning of Folktales.” *Folklore*. Vol. 62.4: 417-429. (<http://www.jstor.org/stable/1257125>)

Fischer, Agneta H.(2004). “Gender and Culture Differences in Emotion.” *Journal of American Psychological Association*. Vol. 4.1,; 87–94.

Jackson: Bruce.(1986) Fieldwork. Urban and Chicago University of Illinois press.

Leach, Marea. Ed. Funk and Wagnalls.(1949). Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend. New York.

Mahdi Hamid Muudee. (1995). Oromo Dictionary. EnglishOromo, vol. 1.

Olson and Defrain. (2000). Marriage and the Family Diversity and Strengths. London. Toronto: May Field Publishing Company

Schoemaker.Hgearge,(Ed).(1990) The emergence of Folklore Every day life Bloemington, Trickster press

Sumner, Clude. (1996). Oromo Wsdom Literapture. (Vol. III). Falktales Collection and Analysis. Addis Ababa: Gudina Tumsa Foundation

Thompson, Stith.(1946). The Folktale. The Dryden Press, New York.

የመረጃ አቀባዮች ስም ዝርዝር

ተራ ቁጥር	ስም ዝርዝር	ዕድሜ	አደራሻ	የተረት ብዛት	ቃለመተይቅ የተደረገበት ቀን	መግለጫ
1	ሀጂ ኡመር አ/መጫ	67	ቡጡሬ	6	14/8/2012	ገበሬ
2	ሸ/ ከድር አ/ዋሪ	62	ሰሞዶ	3	10/9/2012	ገበሬ
3	መ/ር አለማየሁ ዋቅጅራ	51	የቡ	4	12/9/2012	መ/ር
4	ሀደ/ጅሀድ አ/ጊሳ	58	የቡ	3	20/8/2012	ነገዴ
5	ሀደ/ጊዲ አ/ራያ	47	የቡ	2	25/8/2012	ገበሬ
6	ሀጂ አ/ጉንቡል አ/መጫ	62	ሰሞዶ	4	29/8/2012	ገበሬ
7	አቶ እሸቱ ናታዬ	42	ሰሞዶ	2	7/9/2012	ነገዴ
8	ሰሬሳ ቶሎሳ	47	ቡጡሬ	3	7/9/2012	ገበሬ
9	ሸ/ኢሳቅ ሀጂ/ሸሪፍ	58	የቡ	3	19/8/2012	ገበሬ

አባሪ አንድ. ከኦሮሞኛ ቋንቋ ወደ አማርኛ የተተረጎሙ ተረቶች

ተረት አንድ

በአንድ ወቅት አንድ ድሃና አንድ ሀብታም ሰዎች ነበሩ። ድሃው ሰው ዝም ብሎ የሚናገርና “ በልብሶቼ ላይ ተባዮች” በስተቀር ምንም ነገር ያልነበረው ሰው ነበር። ሃብታሙ ሰው ግን “ ጠንካራ ስራተኛ እና ቅዳሜና እሁድንም” እየሰራ ሀብታም የሆነ ሰው ነበር። ሰዎቹም የድሃውን ሰው ሚስት ባሏ ድሃ ለምን እንደሆነና ሌላው ሰው እንዴት ሀብታም እንደሆነ” ሲጠይቁት እሷም « ባሌ እኔ በፈጣሪ የማምን ሰውነኝ።” በጌታ ስለማምን” ሙሉውን ጊዜዬን ወደ ጌታ በመጸለይ ወደ እርሱ በመጸለይ ወደ እርሱ በመቅረብ “የማሳልፈ “ሀብታሙ ሰው ግን ሙሉውን ጊዜ ሃብታም ሲያሳድድ ነው የሚያሳልፈው ብሎኛል “ብላ ነገረችው። ከዚህም ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ሰዎቹ” አምላካቸው ውለታ እንዲውልላቸው ፈልገው ወደ ድሃው ሰው በመሄድ አርሱ ወደ አምላክ የቀረበ ሰው በመሆን እና ወደ መንግስት ሰማይ ለመግባት የሚፈቅድላት” በመሆኑ እርሱ እንዲጸልላቸው ሊጠይቁት ወሰኑ።

በመንገዳቸውም ላይ አንድ” አዛውንት አግኝተው አዛውንቱ ወዴት እንደሚሄዱ” ሲጠይቁቸው እነሱም ወደ ድሃው ሰው ዘንድ ሄደው ለአምላክ እንዲጸልይላቸው ሊጠይቁት መሆኑን ነገሩት።

አዛውንቱም ሰው « ድሃው ሰው ከሀብታሙ ሰው የተሸለ ፃዲቅና ለአምላክ የቀረበ መሆኑን እርግጠኛ ናቸው?” ሆኖም ማረጋገጫቸውስ ምንድነው?” የልቡን ውስጥ ማየት “አትችሉም። ሆኖም ምን ባድረግ እንዳለባችሁ ልንገራችሁ። “ድሃው ሰው አንድ ውሻ ሲኖረው ሃብታሙ ሰው አንድ ወንድም ልጅ” አለው። ስለዚህ ሂደቱንም ገደሉዋቸው።” ከዚያም” ሰዎቹ ሄደው ውሻውንና ልጁን ገደሏቸው” ከዚህ በኋላ አዛውንቱ ሰው ጠርተዋቸው « አሁን ወደ “ድሃው እና ወደ ሃብታሙ ሰው ሄዳችሁ ለሁለቱም ካሳ እንደምትከፍሏቸው” ንገሯቸው። በዚህ ጊዜ” በካሳው ከተሰማው ውሻውንም ሆነ ልጁን የገደሉትን ሰዎች አይበቀሏቸውም ማለት ነው።» አሏቸው “ሀብታም ሰው ካሳውን እንደሚቀበልና በማንም ላይ የበቀል እርምጃ እንደማይወስድ” ተናገረ። ልጁንም” አምላክ እንዲሰጠውና እሱም መልሶ እንደወሰደው ተናገረው” ተናገሩ። ድሃው ሰው ግን ምንም አይነት” ካሳ እንዳይቀበልና እንዲያውም ውሻውን የገደሉትን ሰዎች እንደማይለቁቸው እንደሚቀበላቸው” ተነገረ። ስለዚህ የሚያሳየው ድሃው ሰው” ደም የጠማውና ብዙ አረመኔያዊ” ሃሳቦችን በልቡ የያዘ ሰው መሆኑን ነው ከዚህ ጊዜ ወዲህ ለውሻ ምንም አይነት ካሳ እንዳይከፈል የኦሮሞ አባቶች ወሰኑ። ይባላል።

Yeroo tokko namotaa iyyeesaafii soresaa jiran turan. Iyyasichii yeroo hunda hoiimalee Caisee kan ta’u yamuu ta’u .Ufata isaa irratti tafikiifii malee waatokkoo hiqabuu ture, Inni soresaa sun garuuhalkaniif guyyaa dhinaof guddaa Otuu hinjechiin hojechoo soresaa ta’e >> jedhama. Namonee hadhamaan Iyyasii sanan abbaamanakee malif Iyyasata’ee jedhaaniin isheeniis innii yeroo hunda rabii waaliin jirata:- rabiikadachaa dhumaa jiraa taa jeteenii , Inni soresaa garuu yeroo hunda qqabeenyaa sasabaa alaa jeteen naan jedheeraa abba mnakoo jateen akka sii ta’anaa innii rabibirra ala waanta’eef rabiinis isa dhagaa jedhanii kara jenataa nugalchuu dandaa’aa jadhanii isaa demaanii isagaafachuu murteesan, kara irra alee mana nacmicha deemaan jarsaa gutaa argatanii isaanis isaa deematuu jedhaan gaafataniin jariis>> namichi Iyyesaa birra>> jedhan malgachaa ,anaa innirabbii wajjin waan oluuf <<waaqaa wajjin akka nuararsuu janeeffii>> jedhaniin .

Innii nama gaarii ta’uu isaa mitkaneestanituu? Jadhaaniin maalidhaay mirkaneesitaqan? Jedhaan isagara isaa arguu dandeesuu? Yoota’ee maal akka gootan isanatiimaa namichii Iyyasaa sun saree qabaa namichi soresii immoo muccaa tokko qabaa deemaatti lacheenuu ajeesaa sanaan booda mana Iyyasaafii soresaa dhaqaattii Qarishii jarsoelee nuraamurfeessee isiin kafaale jedhaan . Inni soresaa sunnamanii kamiyya irra qimiiakka hinqabana dubatee mucca isaas waaqa akka keenef akkafudhatuu dunatee,

Iyyasigaruu kassq kan jedhamuu akka hifudhaanee garuu isaa saree ilaa ajasee akka hilikisa baasuu malww akka hindhisnee dubatee>> jedhama,

ተረት ሁለት

በአንድ ወቅት በአንዲት መንደር ይኖር የነበር "አንድ ሚስቷን ሰው በመንገድ ላይ አንዲት በጣም ቆንጆ ሴት" ታገኘውና « ወዴት እየሄድክ ነው? ምንስ ልታደርገው ነው? » ብላ ሳትጠይቀው እርሱም «ስራ ሰርቼ ገንዘብ አግኝቼ ሃብታም መሆን እፈልጋለሁ" አላት።

እርሷም « እኔ ሃብታም አደርጋለሁ።» አላችው። ከዚያም ወደ ቤቷ ወሰደው ከተራራ ላይ የሚሰራውን ዘር ሰጠችው። እርሱም ዘሩን ይዞ ወደ ማሳው ሲመለሱ አንድ ሰው" ማገዶ ሲሰበስብና ሲከምር ቢያየውም ሰውየው በፍርዱም ደስተኛ አይመስልም ነገር" ከዚያም መሸከም የሚያቅተውን ያህል ማገዶ ከሰበሰበ በኋላ በአንድ ላይ በማሰርሸከሙን በጀርባው ሊሸከም ሲሞክርም ያቅተዋል በዚህ ጊዜ መንገደኛው ሰው « ይህንን ሁሉ ማገዶ ከምረህ እደማትችለው።

ስታውቅ ለምን የተወሰነውን ቀንሰህ የቻልክውን ያህል ብቻ አትሸከምም? ሲለው ሰውየውም « ይህ አንተን አይመለከትህምና ዝም ብለህ መንገድህን ቀጥል። ብሎ መለሰለት። እርሱም ጉዞውን ቀጥሎ አንድ እህል የሚያጭድ ሰው ዘንድ ደረሰ። ይህ ሰው ታዲያ ሰብሉን በሙሉ የደረሰውንም ያልደረሰውንም ያጭው ነበር ጤፍንና ገብሱን ያልደረሰውንም አብሮ ያጭድ ነበር። መንገደኛው ሰው « ሆኖም አትችለውም እኮ! በጣም ትልቅ እኮ ነው! ሲለው ሰውየው « መሞከሩ የኔ ድርሻ ነው አንተን ምንም አያገባምና የእለቱን ጉዳይ ለእኔ ተወውና አርፈህ መንገድህን ቀጥል። አለው ከዚያም መንገደኛው ሰው ወደ ማሳው ሄዶ ዘሩን ዘርቶ ከጨረሰ በኋላ ወደ ቤቱ ሲመለስ ቆንጆዋ ሴት አግኝታው « መንገድህ ላይ ምን አየህ » ብላ ጠየቀችው።

እርሱም ስለሦስቱ ስዎችና ስላሉት ነገር ነገራት። ማገዶውንም ይከምር ስለነበረው ሰው ሲነግራት እሱም « ያ ሰው ማለት ገንዘብ አበዳሪ ነው ሁል ጊዜም ተጨማሪ ገንዘብ ይፈልጋል። ሁለተኛ ሰው ደግሞ ሞት ነው። ወጣት ሽማግሌውን ደካማና ጠንካረውን ሰው እንዳይገፉ ነበር የነበረው ቢሆንም ሰው ማለት ሀሳብ ማለት ነው። በሃሳብ ተውጦ እጅግ በጣም ብዙ የሚመኝና በራሱ ጉዳይ ጭነት ስር የሚኖር ነው። በፍርዱም የማይረከ ሲሆን ይህ ሰው በመጨረሻም ሴትየዋ « አንተ መዝራት ያለብህ የሃብብ የዘር ፍሬዎችን ሲሆን ሃብታምም ትሆናለህ :: አላችው። ይባላል።

Yeroo tokkoo mandara tokko keessatti namichi tokkotuu karaa irra ta’e Nitatiin tokko argiiteen<< eesa deemaa jiirtaa? Maalii hojeta artaa>> jateegaafateen inniis hojii hojedhee Qarshii argadhee soreesaa ta’un barbaada jedheen isheeniis << kottuu hojii

siin keenaa jete>> futee galltee tabbaa sanaraa xaafii facaasii jeteen xaafii sanafachasee ala deebii'u namichii tokkotuu qoraan funanatee isafuunanee sanaa baabudhaadha bee .Sanaan booda bachuu aladhaadhabunamichiis suuniis kana hundaa waan hindadeenyeef maaliif irraa qanaftree hinbaatuu jedheen innikuu siilaalatuu ,Caalisiitii karakee deemii jedheen>> deebiseef inniis karaaisaa ittiifuufee amaas namichii midhaa haamuu biira ga'e namichii kuunii misdhaa ga'eefii hingahiin waaliitii make haama turee maafiifii garbuu waalitti make haamaturee namichii birra ga'ee attii hindan deess kan bachuu jedheen namichiis hojii isaa fixee gara mananitfi ala deebi'u karaa irraa maal argiitee jateen.

ተረት ሦስት

በአንድ ወቅት ከሚስቱና ከሁለት ወንድ ልጆቹ ጋር የሚኖር ጠንካራ ገበሬ ነበር። በጣም ጎበዝ ሠራተኛም ስለነበር በጣም ሀብታም ነበር። ነገር ግን ልጆቹ ጥሩ ኑሮ እንዲኖሩ ይፈልግ ስለነበር እርሱና ሚስቱ እንጂ እነርሱ ምንም ስራ እንዲሰሩ አይፈልግም ነበር። ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ሚስቱ ሳትሞት ልጆቹ ምንም ስራ እንደማይሰሩ ስለማይፈልግ የመስን ስራም ሆነ የቤቱን ውስጥ ስራ በሙሉ እራሱ ይሰራ ነበር። ነገር ግን ጊዜ እየገፋ ሲሄድ ስላረጀ እና ጤናውም እየታወከ ስለሄደ እሱ ሲሞት ልጆቹ ራሳቸውን ማስተዳደር እንደማይችሉ እላገባው በዚህ ይጨነቅ ጀመር።

እናም። ስለዚህ ጉዳይ ለብዙ ጊዜ ሲያስብበት ከቆየ በኋላ ልጆቹን ጠርቶ « እንግዲህ ለእናንተ የማወርሳችሁ ብዙ ወርቅ አለኝ። ወርቁንም በሙሉ መስኩ ውስጥ ስለቀረብኩት መስኩን ቆፍራችሁ ወረቁን ማውጣት የእናንተ ፋንታ ነው። » አላቸው።

ጎሮቤቶቹንም ጠርቶ « እኔ የምሞትበት ጊዜ እየተቃረበ ነው። ሆኖም ልጆቹ ራሳቸውን ማስተዳደር አይችሉምና እባካችሁ ራሳቸውን እስኪችሉ ድረስ ምግባቸውን በማብሰል ተንከባከቧቸው።» ብሎተማፀናቸው። እናም ጎሮቤቶቹ ለተወሰነ ጊዜ ምግብ ሰጡዋቸው። ወንደማማችኛም ወርቁ እንዲዘረፍባቸው ስለልፈለጉ ጉዳዩን ለማንም ሰው ሳይናገሩ ቁፋሮውን በራሳቸው ተያያዙት። በዚህ አይነት ማሳውን አንድ በአንድ ቢቆፈሩም ምንም ወርቅ አጡ።

በዚህ ጊዜ ወንደማማችኛ ቁጭ ብለው ሲያስቡ አንደኛው « አባታችን ያታለን ይመስለኛል? » ብሎ ሌላኛውን ጠየቀው ። ሆኖም ሌላው ወንድምየው «አይደለም» አባታችን ሊያስተምረን ፈለገው ግብርና

ወርቃማ ሞያ መሆኑን ሊያሰተምረን ይመስለኛል። ሁሉንም ማሳያዎች ብንቆራቸው ብናርሳቸው ሀብታም እንሆናለን ። ብሎ መለሰላት። እናም እንደሌሎቹ ገበሬዎች ማሳዎቹን አርሰው ስንዴ መዝራት በጣም ሀብታም ሆኑ። ይባላል።

Yeroo tokkoo haadha manafi ijoolee laamaa kanfabuu abba wara tokkotuu jira jedhama insiins hojii isaa baayee cimaa turee haatumallee ijoolee isa hojetan akka hojetan hinbarbaduu ture. Hojii hunda hadha mana isaa wajiin ture hojii hundaa hadhamana isaa wajiin hojehaaa ijoolee isaan nigudisu tura hadha mana isaas katee du'tee innis amaas hojii alaafii hojii mana hojecha ijoolee isa guudisaa turee sabaab booda innis Umurii isaa dabalaa dhufee yeroo kana ljoolee isaa hojii hojehuu akka hindandeeny ni beekanyaataan halamijeesuu barbaadee sanan booda olasaatiin waamee anii du'uufanii << ijoolee koo amaa ofdada'aniitti nyataa hojedhaatti itti keenaa>> jedhee alaa kadhatee sanaan booda ijoolee isaas waamee ijoolee warqii Laafaa keesaatti isiinif ka'eeraa>> jedhee all inni du'u ijoolee isaa qoofartti fuudha jedheen abbaa isaanii erga du'ee booda abba isaaniin akkuma isaaniin jedhee wariqii saana argachuu dhaafi jedhaani otuma qoofaratan Lafa hunda Qoofaran fidhaan. Garuu worqii lafa keessatti hinjiru sanan booda inni tokko abbab keenya nusobee jedheen inni tokko immoo abbaan keenyaa hojenyee akka nyanuu malaa numalee malee nusubinee jedhanii isaa qoofaran irratti midhaan faccasan soreesaa ta'anii.

ተረት አራት

ሁለት ድሃ ጎረቤታዎች ነበሩ። እነሱም አንድ በጋራ የሚቀጠቀሙበት አህያ ነበራቸው። ከኢህ በኋላ አንደኛው ሰው ሃብታም ሲሆን ሌላኛው ድሃ ሆኖ ቀረ።

ሃታሙም ሰው እንዲህ አለ « አህያውን አርደን እንካፈለው። ድሃውም « ለምን? ወይ ገንዘቡን ሰጥተኸኝ አህያውን ውሰድ፣ አለበለዚያ እንደቀድሞው አህያውን በጋራ እንተቀምበት።» ። አለው ባለጠጋውም ሰው « አይሆንም ! አህያውን አርደን ሥጋውን ለውሾቼ እወስደዋለሁ። ሥጋውን ለውሾቼ እፈልገዋለሁ። »አለ።

ከዚያም ተያይዘው ወደ አንድ ፍርድ ገምድል ዳኛ ሄደው ሃብታሙ ሰው እሱን እንዲህ ሲል አቀረበ « ይህ አህያ የጋራችን ነው። ስለዚህ ገሚሱ የእኔ ድርሻ ስለሆነ መካፈል ችፈልጋለሁ።

ፍረረደ ገምድሉም ዳኛ « አዎ ! እረዱትና እንደፈለጋችሁ። ተከፈሉት።» ብሎ ፈረደ። አህያውም ታርዶ ሃብታሙ ሰው ግማሹን ሥጋ ለውሾቹ ሊሰጥ ድሃ ሰው አህያው ሲታረድ ከማየት በስተቀር ምንም ማድረግ አልቻለም።

በሌላ ጊዜ ሃብታሙ ሰው ንብረቱን በሙሉ ከቤቱ አውጥቶ ቤቱን ላቃጥለው ነው። » ብሎ ተናገረ።

« ለምን ? » አለ ድሃው ሰው «የእኔ ቤት የአንተ ቤት አጠገብ ስላለ አብሮ ይቃጠልብኛል። አለው።

ፍረደ ገምድል ዳኛ የራሱ ቤት ስለሆነ የፈቀደውን ያደርግ » ብሎ ፈረደ።

በዚህ ሁኔታ ሃብታሙ ሰው የራሱን ቤት ሲያቃጥል የድሃውም ሰው « ሊከፍለኝ ይገባል » ብሎ ተከራከረ። ዳኛው ያንተን ቤት ሊቃጥል አልሞከረም። የራሱን ቤት ብቻ ስለሆነ ያቃጠለው ምንም ሊከፍልህ አይገባም። ብሎ ፈረደ። ቤቱ የተቃጠለበትም ድሃ ሰው ዛፍ ሥር እየኖረ ቤቱ የተቃጠለበትን ሥፍራ አርሶ ሽንብራ ዘራበት። ሽንብራውም በቅሎ ማሸት ሲጀምር ሃብታሙ ሰው የነበሩት አራት ልጆች መጥተው የሽንብራውን እሽት በሉበት።

ድሃውም ሰው ወደ ሃብታሙ ሰው ሃብታሙ ሰው ሄደ « ልጆችህ ሽንብራዬን እየበሉብኝ ስለሆነ ሽንብራዬን መልስልኝ ።» ይለዋል። ሃብታሙም ሰው « እሺ ገንዘብ እሰጥሃለሁ።» አለው። ድሃው ሰው ግን «ገንዘብ ሳይሆን ሽንብራዬን ነው የምፈልገው።» አለ።

ከዚያም ፍረደ ገምድሉ ዳኛ ዘንድ ሲሄድ ዳኛው ሽንብራውን ከፈለገ ሽንብራውን ሰጠው።» ብሎ ፈረደለት። ድሃውም ሰው « አዎ! ጨዋራቸውን ዘርግፌ ሽንብራዬን እወስዳለሁ።» አለ።

ሀብታሙም ሰው ልጆቹ እንዳይገድሉበት በመስጋት ወደ አገር ሽማግሌዎች ሄደ። ሽማግሌዎቹም ሰለም ለማውረድ ተወያዩ።

ሽማግሌዎቹም እንዲህ አሉ። «ልጆችህን እንዳይገድል እፈልግህ የንብረትህን አጋማሽ ልትሰጠው ይገባል። በዚህም አይነት የከብቶቹን፣ የበጎቹን እና የፍየሎቹን ገሚስ ስጠው ይባላል።

Namootaa iyyasaalamaa turn.Jarsiis haree tokko tokko dooresaa ta'e sanaan boodaharee kana qalee qoode qooda keenya fudhaanaa jedhe inin sooresichaa inni Iyaasichaamoo akkamitfi qodaamaa qarshiichii Naakaolaloot fudhuu jedheen .Innis

*inkaofaaluu qoodakoofudhaa jedheen .Sanana booda baaseera tokko biraa deemana
Inni sooresita'e haree kanwajiin fayyadamature amagaruu saree kootiif foon
nabarbaabaa waanta'ef qalee waal foonaa jenan nadidee jedheen inniif waantokko
hinbeekuu waanta'ef barbaanaan qalaffii waaliin qooda jateen .Innii qaalee waliin
qoodee sareedhaaf keenatee jateen.Innii qaalee waliin qoodee sareedhaaf keenatee
Guyyaa birattiin immoo manakee mana koo wajiin waal qabataa waan ta'eef gubdaa
manakee yeroo gubduu jedheen.inismaliif gubdaa manakoo gubuu manakoos nigubdaa
jedhee . Innis calisee gubbee sanaan booda mana lacheenuu gubee akkasta'anaan amaa
Namicha birra dheemaan Namichi iyyesaan kunmana isaa gubuu ala jedhuu mana koos
gubbee kanafuu aniimana hinqabuu waanta'ef isaa gubbee sanaan booda mana
lacheemuu gubee akkasta'anaan amaa Namichii birra dheemaan Namichi iyyesaan kun
mana isaa gubuu ala jedhuu mana koos gubbee kanafuu aniimana hinqabuu waanta'ef
isaa gubbee saan naof akqaluu jedhen .Namichiis abbaa seeraasuun mana isa gubuu ala
jedhuutuu mana keegubee malee irrattfi yaadee hingubinee waanta'ef siikaqaluu
hinjandauu jedhaan. .Sanaan boobaa namichii .Iyyasii kun bakkamana isaa gubeetf
shibuuraa erga facaseeboodaa Shumubraan ala qaqaabuu ljoolee soreesaanaa
dhuudanii shumbura isaa jalaa nyatan..Namichishiis.*

*ljoolee keeshumbura koo nyaataniir jedheen Sanaa booda biriisiin kaqalaal alajedhuu
innis lbarbodu shumurakooalae jedhaa sanan booda namishii isaan duura deeman
berradeeman birraa dheemaan isaa keenif jedhee murteesaa iniin joollee isaa akka jelaof
hindu'nee jorsolee birraa demaa jargoleeniis eergaa yaada isaanii qabeenya atti
qabduirratti walakaa isaa keenii jedhaniin jedhama.*

ተረጎሞ አምስት

አንደኛው ሃብታም ሌላውን ድሃ የሆኑ ሁለት ወንድማማቾች ነበሩ። ሃብታሙ ወንድም ድሃ ሰዎችን በፍፁም አይወድም ነበር። ድሃው ወንድም ግን ድሃ ቢሆን ጥሩ ሰው ነበር። ድሃው ወንድም። ለእንግዶች የሚያካፍለው ነገር ባይኖርም ያለውን ይሰጥ ነበር ። ሃብታሙ ወንድም ግን ማንም ሰው ወደ እርሱ ቤት

እንዲመጣ አይፈልግም ነበር። እንግዶች ወደ ድሃው ወንድም በመጡ ጊዜ ድሃው ወንድም እዚያ ልናካፋለችሁ የምንችለው ምንም ማረፊያ ቦታ ስለሌለን ልናሳድራችሁ አንችልምና እባካቼ ወንድሜ ዘንድ ሄደዘቼ ጠይቁት። » ይላቸዋል። እነርሱም ወደሃብታሙ ወንድም ቢሄዱም እንደታለመደው « እዚህ ለእናንተ የሚሆን ቦታ የለም። » ብሎ አባረራቸው ተመልሰውም ወደ ድሃ ወንድም ቤት ሄደ።

ድሃው ወንድምና ሚስቱም « የምትመገቡትን ምን ልንሰጣችሁ እንችላለን? » ብለው ጠየቋቸው።

« አትቸገሩ የራሳችን ምግብ ይዘናል። » ብለው መለሱላቸው። የሚጠጡትንም ውሃ ሰጣቸው። ውሃውንም ከጠጡና የራሳቸውን ምግብ ከበሉ በኋላ በዚያኑ ሌሊት ተነስተው ሄዱ። ባልና ሚስቱም ከእንቅልፋቸው ሲነቁ እንግዶቹ ሄደው ቤታቸው ግን በሃብት ተሞልቶ አገኙት ።

Yeroo tokko oblolaa lyyasaafi soreesaa turanii jedhaam " jedhamu hin jalatuu ture inni" lyyasaa garuu nama gaarii tre. Guyyaa tokko keesumaa mana lyyasaasana thufee .Innii" waan isiinf keenuu waan hinqabneef" mana obolesaa soree saa birra deema jedheen isaaniis deemanii innisa jeran yeroo arguu arieetee jariis deebian dhuufaanii mana iyyasischa mana kee bukeetti rafnaa jedhaniin mala inyaatuu wanttii nyaatamuus hinqabnuu jedheen waan nyaatamuuqabane jirraa jedhaniin ishii jedhee bishaan keeyee " nyaatanii ka'anii rafaanii " erga lafttiin baree hadhamanafii abbamana hinka'in duraa ka'an deemaniiruu jaris ala ka'aan keesuu moonii sun hinjeranuu manii isaaniis qabeenyaadhaan gutamee argatan jedhaama.

ተረት ስድስት

በአንድ ወቅት ከሚሰራው ስራ በሚያገኘው ጥቂት ገንዘብ የሚኖር አንድ ምስኪን ልጅ ነበር። ታዲያ አንድ ቀን አንድ ሰው ውሻውን ሲደበድብ አይቶ ልጁ « ለምንድነው የምትደበድበው ? » ብሎ ሲጠይቀው ሰውየው ሥጋ ሰርቆብኝ ነው ። » አለው። ልጁም « እባክህ ውሻውን ለእኔ ስጠኝ ። » ብሎ ለሰውየው ትንሽ ገንዘብ ሰጥቶ ውሻውን ወደ ቤቱ ይዞት ሄደ። በሌላ ቀን አንድ ሰው ድመት ሲገርፍ አይቶ ድመቷን ለምን እንደሚገርፉት ሲጠይቀው ሰውየውም « ጫጫቴን በልታብኝ ነው። አለው። ከዚያም ልጁም « እባክህ ድመቷን እኔ ልውሰዳት። » ብሎ ወደ ቤቱ ይዞት ሄደ። ከእለታት አንድ ቀን ደግሞ እንዲት ቆንጆ ሴት ስታለቅስ ያገኛታል። እሷም « እባክህ አድነኝ። ጅብ ለበላኝ እየተከታተለኝ ነው። አላቸው ሰይጣን በሰው ላይ

ሲሰፍር የሚያውቀው ጅብ ሲሆን ሰውየውም የቡዳ ተምሳሌት ስለሆነ ጅቡን ሊጋልበው ይችላል። ለማንኛውም ልጁ ሴትየዋን አዳናት። ሆኖም ሴትየዋ በሴት የተመሰለች የሰይጣን ልጅ ነበረች። ስለዚህ የልጁን ውለታ ለመክፈል በመፈለግ አብሯት ወደ ቤቷ እንዲሄድ ጠየቀችው። በመንገዳቸውም ላይ በድንገት ልጁን ወደ ባህር ውስጥ ወርወደው አብራ ወደ ባህሩ ጥልቅ ወረዱ።

ከባህሩ ስር አባቷን ሊያገኙት እየሄዱ ልጁን « አባቴ እንደምን ነህ? ሲልህ እግዚአብሔር ይመስገን ደህና ነኝ። አትበል። ምክንያቱም የእግዚአብሔር ስም ስለማይወድ «አዎ» ብቻ ካልከው ትሸለማለህ።» አለችው። እናም ለአባትየው ሰላምታ ሲሰጠው ልጅቷ እንደመከረችው በማድረግ «አዎ፣ አዎ » ብቻ በማለት ሲመልስ የእግዚአብሔርን ስም ግን አልጠራም ነበር። ልጅቷም ምስኪኑ ልጅ እንዴት ህይወቷን ከጅቦች እንዳተረፈላት ለአባቷ ነገረችው። «እባክህ የወርቅ ቀለበት ስጠው ብላ ለመነቸው።

Yeroo tokko hojii dhiquu kan hojetau mucan tokko jiraa ture . Guyyaa tokko namichii tokko sareesatiin akuutaa argee inniis <<maaliif rukuutaa>> jedheen? Namichiis <<Foon hateetii>> jedhaen adaraa saree kana nattiii keenii jedheenii namichaadhaafi Qarshii dhiquo ittii keenyee, sareesana fudhee deemee, Guyyaa biraa immoo namichii tokko aalirukuutatuu argee maliif addureetii kana rukutaa jedheeni << cuucikoo nyaatee>> jedheen adara adureekee annafudha jedheen , Garaa mana isaa fudhee deemee. Guyyaa tokko immoo mucaan bareeduu tokkootuu karaa irra boo’aan nanyaachuudhaaf nattii dhuufaraa jateenii inniis ishee ambisee hatu’uu malee nittattiiniis dubartii nama kan fakaatuu ta’atee ilmoo dhaanaatt haat’uu ishee waajjin akka demuu barbadee innis keesa ture achuumatti malkaa keessatti gaalshitee muccaadhaan abba koo akkam jirtaa yaamuujedhaan nagadhaa waaqa galanii isaa hagaaluu jedhii jateenii akka hiin jenyee inni maqaa

ተረት ሰባት

ባንድ ወቅት ሁለት ሰዎች ሆነው ወደ ንጉስ ቤት ማር ማሰሮ ተሸክመው ሲጓዙ መንገድ ላይ ውሃ ጠማቸው ከዚያም «ጦጢትን አገኘዋትና እባሽን ውሃ ጠማን እዚህ አካባቢ እናገኛለን »አሏት እሷም እዚህ ከዛፍ ስር ምንጭ አለ አለቻቸው። ከዚያም እንስራቸውን ተሸክመው ሊሄዱ ሲሉ እኔ እጠብቀዋለሁ እናንተ ጠጥታችሁ ኑ አለቻቸው። እነሱም በሷ ሀሳብ ተስማምተው ትተውላት ሄዱ ከዚያም እሷ ማሩን ማሩን

በልታ በልታ እንስራው ጫፍ ማር ቀብታ ጠበቀቻቸው እነሱም እሷን አመስግነው ወደ ንጉስ ቤት አቀኑ ከዚያም ንጉስ ቤት ሲደርሱ ንጉሱን ማር አምጥተናል ሲሉ ንጉስ ቤት የተለያዩ ግብዣ ተደርጎላቸው ማሩን ለማውጣት የንጉሱ ባለቤት እጇን ስትከት አር ሆነባት። ከዚያም እሷም እጇን ቁረጠኝ ፣እጇን ቁረጠኝ እያለች ስትጮኽ እጇን በጠጅ አጠቧት። ከዚያ በመቀጠል የቤቷ ገረድ ደግሞ ሌላውን እንስራ ውስጥ እጇን ስትከት እሷም እንደ እመቤቲቱ እጇን ቁረጠኝ ስትል እጇን ቆረቷት። ከዚያም እነዚያ ማር ብለው አር ይዘው የመጡትን የንጉስ ሰራዊቶች አባረሩዋቸው። ከዚያም እነሱም ጦጢትን ፈልገው አገኛት። ጦጢትን ከእንጨት ጋር አስረው ሊያቃጥሏት እንጨት ለቀማ ተጓዙ በዚያን ጊዜ ጅብ መጣና ጦጢትን ምን እያርግኸ ነው ሲላት አልኳልም አልዳርም ብዬ ነው። አለችው። እሱም እኔ እኳላለው እዳራለሁ ሲላት እሱን አስራ አሷ ዛፍ ላይ ወጣች ከዚያም እነሱ እንጨት ተሸክመው ሲመጡ እሷን ፈትቶጅብ ታስሮ አገኙት ሲገርፍ እዳራለሁ እኳላለሁ እያለ መጮኽ ጀመረ እነሱም ማን ተዳር ማንስ ተኳል አለህ አሉት ይባላል።

Namootaa lamaa ta’an garra mana abbaa seeraa lama batanii otumadeeman kara irratti bisha dheebootan sanan booda Qamalee argatanii << bishaan nannoo kna jira bishan dheeboone>> jedhanin isheenis eeyye jeraa garagadii du’atti irran gadhee << boooloo sana keessatti argatuu>> jeteen sana booda jariis dama isatti ani bodhatanii yeroo deeman laafaa ka’attide ema ananan eegaa>> jatteen jariis isheedhaan keenanii deeman isheeniis erga jeriidee man booda dama ishanii nyaatee fixee udan ishee jalaan hagdhee gutee dama irra dibdee lafakeesee egideen sananbooda jarii galattoomii jedhanii bishaa isaani dhugan kara isaanii jalqabatanii deemaani deemanii mana namicha gahanii namichadhaafis damaa sifiinee dhufnee jedhanii keesuma dhufeera jedhamaa waan nyatamuufi dhugamuu ittikeenanee otumaa jiraa hadhaman namichatuu ganboo isa tokko banate harka ishe keesatii yeroo ka’atu Udhaanii san booda harkakoo nskuuta harkatoonakuuta yeroo jeetuu harka ishee immoo hojatuu isaanii banatee yeroo harkan gattuu amas Uddaan isheenis akkuuma alajatuu harka ishee kutan sanan booda namootaa sana rukutaa mana keessatti ari’ataan jariis Qamaleettii sana barbacha asifachii outuu jedhan Qamaleetti sana argataan qabanii hidhaanii qooran fuunanach deemaa qooraan funatananee ishee guubuuf jedhanii aaladee bi’an majaan hidhamee raaraa ishee majaan maaliif hidhamtee jedhee yeroo gaafate hiheeruum jedhee enaan nahidhanii jeteen jedheen isheeni ishee jattee

mukaraa yaabatee waan goodhamuu hundaa ilaaluu jalqabtee jariis dhuufaan majaa sana rukkuutu galaniialaa rukkuutamuu nanheeruu jedhaa eenyuutuu heerumii sijjedha jedhaan amma hirkuutuu ishee mukara yaabatee ilmoo nama ajeesaa ilmoo namaa jasaa jechaa mukaraa dhaabatee jeriira koolfitee>> jedhamaa

waan nyatamufi shegumuu itti keenamee otumaa jiraa . hadhaman namichatuu chanbo oisa tokko banate hurkaishe keesatii yeroo ka'atu ushaan sani booda harkakoo nakuuto harkantoonakuut yeroo jeetuu harka ishee taamaa shaani thifatee.saLammafa immo hojatuu issa banafee eroo hark an gattu amas Udhaan isheenis akkauuma nitatti harkakookuutaa? Harka koo kutaa aljattuu harka isheekutan .Sanan booda namootaa sana rukutaa manakeessff ariataanjariis Qamaleffi sana barbacha athamatee jedhee yeroo gaafate hiheeruum jheeraum jedhee enaan nahithanii jeteen inis an haheeruma isiiheekeetaa anaananathii jetheen isheenii ishee jattrr mukaraa yaababatee waan goothauu undaa laaluu jalqabtee jariis thuufaan majaa sana rukkuutuu galanii aala rukkutamuu nanheeruu jechaa eenyuut jedhaa hererumii sijjedha jedhaan amma hirukuutuu ishee mukara yaabatee ilmoo nama ajeesaa ilmoo namaa jasaa jechaa mukaraa thaabatee jeriira koolfitee >> jedhamaa

ተረት ስምንት

በአንድ ወቅት አንዲት ትንሽ ጎጆ የነበራት ለማኝ ሴት ጎጆዋን እየተወች ልመና ስራዋ ነበር። ሴትየዋ ለማኝ ትሁን እንጂ በግዛቱ ውስጥ ካሉት እጅግ በጣም ውብ ሴቶች አንዷ ነበረች። ታዲያ ከእለታት አንድ ቀን ወደ ጎዳና ወጥታ በመለመን ላይ ሳለች የግዛቱ ንጉስ ከችሎት ሲመለስ አገኘችው። ንጉሱም እኛን ውብ ሴት አይቶ በመማረክ የጥርስ መፋቂያ ሰጣት። ለማጅም ሴት መፋቂያውን ይዞ ወደ ቤቷ ሄዳ ከተወሰነ ጊዜ በኋላ እጅግ በጣም የሚያምር ወንድ ልጅ ወለደች። ለማጅ ሴት ወደ ልመና ተግባሩ ስትሰማራ ልጇን ይዘው መሄድ ስላልፈለገች በጨርቅ ጠቅልላ ቤት ውስጥ ትታው ትሄድ ነበር። የልጇንም ስም «መፋቅያ» አለችው እናም ከቤት ከወጣች ቁጥር በጨርቅ ሸፍናው ትሄድና ወደ ቤት ስትመለስ ልጇ ደህና መሆኑን ለማረጋገጥ ትዘፈንለት ነበር። ልጇም የእናቱን ዘፈን ድምጽ ሲሰማ ከተቀመጠበት ጨርቅ ውስጥ እየደጠ መጥቶ ሰላምታ ይሰጣል።

በሌላ ጊዜ ግን ሌሎች ሰዎች መጥተው ሌላ ልምድ ሲሰማ ጥቅልል ብሎ በመተኛት አይመስላቸውም ነበር። ያንን መፋቅያ የሰጣት ንጉስ ታድያ ባለትዳር ቢሆንም ሚስቱ መሃንና የማትወልድ ነበረች። ከተወሰነ ጊዜ በኋላም በታች የንጉስ ሚስት በጣም ቆንጆ ወንድ ልጅ ስለወለደችው ለማኝ ሴት ትሰማና ልጇን ከለማኝ ሴት ትሰርቅበታለች።

ለማኝ ሴት ከልመናዋ ወደ ቤት ስትገባ። የእኔ መፋቅያ የት ነው ያለኸው? በጨርቅ ጠቅልዬ የተውኩህ ልጅ አለህ ወይ? እያለች ብትዘፍንም ምንምመልስ አጣች። ወደ ጎጆዋ ሮጣ ገብታ ብትፈልገውም ልጇ አልነበረም። እናም በአካባቢው ሁሉ ብትፈልግ ብትፈልግ ልታገኘው አልቻለችም።

ከለታት አንድ ቀን ታዲያ ንግስቱ ወለድኩ ብላ ቤተመንግስቱ ታላቅ ድግስ ማስጣሷን ሰማች። በዚህ ጊዜ ቀድሞውኑ ንግስቲቱ መሃን በሆኗን ሰምታ ስለነበር ለማኝ ሴት ወደ ቤተ መንግስቱ ሄደች። እናም ወደ ቤተመንግስቱም ሄዳ ልጇን ልትፈልገው ወደቦታው ስትቃረብ ብዙ ደስታና ጭፈራ እንዲሁም ዘፈንና እልልታው ቀልጦ ነበር። እርሷም ጠጋ ብላ «ይቅርታ» ልጇን ያየ ሰው አለ ብላ? ጠየቀች።

እዚያ የነበሩት አገልጋዮች «ስላንቺ ልጅ ምን አገባን?» ንግስቲቱ ወልዳለች፤ ንግስቲቱ ልዑል ስለወለደች ሰው ሁሉ በጣም ! በጣም ! በጣም ደስ ብሎት ደስታውን እየገለጸ ነው። ስለ አንዲት ድሃ ለማኝ ልጅ ማን ግድ አለው? ይልቁንስ ወደ ውስጥ ገብተሽ መብልና ጭፈራውን ተቀላቀይ። ስለአንቺ ልጅ እኛ አያገባንም አሏት።

ነገር ግን ለማኝ ሴት በጣም ሰግታ በአካባቢው እየዘረች « መፋቂያዬ እኔ መፋቅያ ልጅ ጨርቅ ውስጥ እደብቅህ የነበርከው ልጄ የት ነህ? እዚህ አካባቢ ነህ? በዚህ ሁሉ ችግር ውስጥ ያሳደኩት ልጄ የት ነህ?! እያለች መዝፈን ጀመረች በዚያን ጊዜ ልጇ ከቤተመንግስት ውስጥ «ውድ እናቴ ሆይ» አሁን ከወፍራም ልብስ ተጠቅልያለሁ። ወዳንቺ እንዳልመጣ የለበስኩት ልብስ ተጭኖኛል ምን ማድረግ ይሻለኛል እያለ መዝፈን ጀመረ ልብሱ ብልኮ በሆነ ወፍራም ጋቢ ነበር። የልጇንም ድምጽ በሰማች ጊዜ ለማኝ ሴትም በጣም ተደስታ ወደ ቤተ መንግስቱ ሮጣ ልጇን ይዞ ስትወጣ ትልቅ ጭቅጭቅ ተፈጠረ።

ንጉሱም ምንድን ነው? ምን እተፈጠረ ነው? ብሎ በመጠየቅ ምን እንደተከሰተ ለማወቅ ሞከረ። ለማኝ ሴት «ጌታዬ ሆይ ! አለቃዬ ሆይ እኔ በአንዲት ጎጆዬ ውስጥ የምኖር ድሃና ለማኝ ሴት ነበርኩ። ታዲያ አንድ ቀን አንተን በመንገድ ላይ አግኝቼህ መፋቂያ ስትሰጠኝ መፈቂያን ወደ ቤቴ ወስጄው አስቀምጬው ከተወሰኑ ጊዜ በኋላ ወንድ ልጅ አርግዜ ወለድኩ። ልጇንም ተመልከተው አለች ልጇን በተመለከተ ጊዜ ልጇ አሁን

የተወለደ ህጻን ትልቅ ልጅ ነበር። ለማድረግ ሴትዬ ንግግሯን በመቀጠል የእኔ ንጉስ ሆይ! እንደሚታየው ይህ ልጅ የእኔ ሆኖ ሳለ ንግስትነቱ ሰርቃብኝ ወደ እዚህ ስለመጣችው ልጄን ልወስድ ነው የመጣውት አለች። ንጉሱም በለማድረግ ሴት ታማኝነት በጠም ሲገረም በአንጻሩ ልጅ ወለድኩ ብላ ልታታልለው የሞከረችው ንግስት በጠም ተበሳጭ ስለዚህ ንግስትነቱን ገድሎ ለማድረግ ሴት ለማግባት ልጁ አልጋ ወራሽ ሆኖ አብሮ በደስታ ይኖሩ ጀመር ይባላል።

yeruu'tokko mana bicuuichuukan qabaduu nitatiin kadhatuu tokko jirtti jedhamaa Niitatiiniis kadhatuu haatatuu malaa nannoo Sanaa irra bareedinaan ishee kan gochuu hiniijiiruu jedhamaa Goyya tokkon abbaa seree tokkoo hojii olee aala deebiiu nitatti sanaargee jalafee olee itti keenee deemee sanan booda isheenii ulfooftee muccaa thiraa deessee,eergaa booda mana ishee keessa ufaataa butuutoothaan dooksiitee deemitee kathachuu jalqabdee aladeebituu mucca sheethaaf sagaalee isheef ninnii kan waligal qabuu innis mucca koo isaa ufataadhan marama muccaakooisaa ufataadhan marameka'mee eessa jiirtaa jatteen .Mucco koo !Faaqiftii koo essa jirtaa/jetteen olka'e asaan jiraa jedhaan brumtaa ishee waan inyaatuu keenitee amaas gara hojii ishee deemtti I inni akkuma baramaetti carqisheeiin marfee baatti inniis akum arameefti ishee eegaa isheenii akum barsiiftee aala dhuftuu mucca koo isa fudhadhan mare Lafan siika'e isaa jiratee jeeftin innis hadha isata'u isata'u ishee baree olika'a Guyyaa tokkoo hadhaa isaa akkuma mucca ishee raf iftee baatee sanaan booda ,kadhuu kuun mucca akka dheessee haadha mana namichaatu dhagee ssee isheeniis ishee kadha aala dhaqidhuu mucca ishee jelaan haatee muccan dahee jatee biyyaa waamttee mana ishee jatee biyyaa waamttee mana ishee keessatti namnii higamada hinsirribamaa isheen inis garaman ishee aldeebiitu mucca hinjiiruu akkuma barsiiftee mucca koo najeela bade jettee yeroo barbaaduu waree abba mucca ishee deessee akka baree ni beektii nannoo saan aaladeemtuu wara isaa muccaswwaww jedhee ni sirbamaa kanaan booda mucca ishee maqaa isaa waamnaa a san jiira ufata bareeda'u fudhee isan jiraa jedheen isheeniis figichoo dhaan mana saana galatee mucca koo mucca koojatee iyyuu jalqabdee inniii achii jiruu hundi ishee kuun mucca koo naan fudha jechaa iyyaa danantee sanaan booda namichii waamamee dhufee mani? Janan muccaan kun kan kan

amaadhalatee fakaataa? Mucan kuun Guyyaa tokkoo karara yeroo deemtuu mallaftoodhaf qaqiftuu isaa nafkeeniitee abbartatee enan nam da'ee jeteenn.Muccan koo mana ka'e tan bakkan dema hadhamanankee niitee abbarfatee enan nan da'ee jeteen. Muccaan koo najalaa haatee jateen sanaan baadaa hadhamana isaa ari'ette<< ishee golchee haadhamana taasii see>> JQdhama.namootaa iyysaalamaa tura.Jaiis haree tokko bitaaniita'e sanaan boodaharee kana qalee qooda qooda keenya fudhaanaa jedhee unin sooresichaa inni Iyaasichaamoo akkamitfi qodaamaa qarshiichii Naakaofaliit fudhuu jedheen .Innis inkaafaaluu qoodakoofudhaa jedheen Inni sooresika'e haree kan wajiin fayyodomata'ef qalee waal waal qoonaa jenan nadidee jedheen inniif waantokko hinbeekuu waanta'ef barbaanaan qoodee sareedhaaf keenatee .Guyyaa biratfiin immoo manakee mana koo wajiin waal qabataa waan ta'eef gubdaa manakee yeroo gubduu manakoos nigubdaa jedheen.Innis calisee gubbee sanaan booda mana lachee gubee akkasta'anaan amaa Namicha birra demaan Namichiis abbaa seeraa suun mana isa gubuu alajedhuutuu mana keegubee malee irraatti yaadee hingubinee waan ta'ef siikaqaluu hindandauu jedhaan .

ተረት ዘጠኝ

ከረጅም ጊዜ በፊት ባልና ሚስት አብረው ሲኖሩ ሚስትየው ቤተሰቡን ለመደጋገፍ ውጭ እየሄደች ስትሰራ ባልየው ግን በቤት ውስጥ ያለምንም ስራ ተቀምጦ ይውል ነበር።

ከረጅም ጊዜ በፊት ባልና ሚስት አብረው ሲኖሩ ሚስትየው ቤተሰቡን ለመደገፍ ውጭ እየሄደች ስትሰራ ባልየው ግን በቤት ውስጥ ያለምንም ስራ ተቀምጦ ይውል ነበር። በመጨረሻም ሚስትየው በባሏ ስራ ፈትነት ትሰለት ጀመር።

እንዲሁ እያለች ዝምብላ ቤት ውስጥ ከምትቀመጥ ለምን ከተማ ውስጥ ከብላል ከብላል አትልም። ባልየውም ሚስቱ የእውነት ተንከባላል ስትለው ወደ ከተማ ሄዶ ሙሉ ቀን ሲንከባላል ውሎና በጣም ቆሻሻ ወደ ቤቱ ተመለሰ።

ሚስቱ ባዮች ጊዜ በጣም ተገርማ ተንከባላል ያልኩህ እኮ እንድትንከባላል ማለቴ ሳይሆን ዞር ዞር ብለህ ተመለስ ለማለት ፈልጌ ነው። አለችው።

ከዚያም ሙሉ ቀን ቤት ውስጥ ብትውል ይሻላል። ከቤት የትም አትሂድ ። አለችው ። ከተወሰነ ጊዜ በኋላ በጣም ስለሰለቻት ወደ መሰረድ ደጃፍ በመሄድ ሙሉ ቀን እዚያው ያሳልፍ ጀመር ታዲያ አንድ ቀን ከብቶች የጠፋባቸው ሁለት ሰዎች በመስኪዱ ደጃፍ ሲያልፍ መፅሀፍ ይዞ የተቀመጠውን ሰው አይተው ትንቢት ተናጋሪ መሰላቸው። ከዚያም ወደ ሰውየው ጠጋ ብለው «ላሞቻችን ወዴት እንደሄዱ ከነገርከን ብዙ ገንዘብ እንሰጥሃለን። አሉት።

ከሁለተኛው ሰው ግን «እስኪ እንሞክር ። ብሎ ቅቤ ገዝቶ ዋጠ ወዲያው ሆዱን ስለመመው ሊያወራ ሲፈራ ገልጎ ለመጻፍት ሄደ። በዚያ ስፍራም ለመፈለግ በሄደ ጊዜ ከአንድ የፈረስ ቤት ውስጥ ላሞቹን አገኛቸው። በዚህም በጣም ተደስተው ለባልየው ብዙ ገንዘብ ከፈሉት ። ባልየውም ወደ ቤቱ ሄዶ ገንዘቡን ለሚስቱ አሳያት። እሷም «ይህን ገንዘብ ከየት ነው ያመጣኸው ብላ ጠየቀችው እሱም ታሪኩን በሙሉ ነገሩት።

አንድ ቀን ታዲያ የንጉስ ካዝና ከቤተመንግስት ተሰረቀ። ንጉሱም አገልጋዮቹን በሙሉ ሰብስቦ ካዝናውን ፈልገው እንዲያመጡለት አዘዛቸው። በዚህ ጊዜ ላሞቹ ጠፍተውባቸው በባልየው እርዳታ ያገኘዋቸው። ሁለት ሰዎች ወደ ንጉስ ሄደው እኛ ልጆቹ ካዝናውን ወዴት እንደወሰዱት የሚነግረህ ትንቢት ተናጋሪ እናውቃለን። ብለው ሰውየውን ለንጉሱ አመለከቱት።

ባልየውም ይህንን በሰማ ጊዜ ከሚስቱ ጋር ተመካከረ። ሚስትየውም ወደ ንጉስ ሄደህ እስከ ነገ ጊዜ ስጠኝና ነገጠዋት ካዝናህን አገኛልሃለሁ ብለው አስከ ጠዋት ካዝናውን ካላገኘነው ተያይዘን እንጠፋለን። አለችው። እናም ባልየው ወደ ንጉስ ሄዳ ይህ ስራ ትንሽ ከበድ ስለሚል እስከ ነገ ጠዋት ጊዜ ስጠኝ።አለው። ሆኖም ካዝናውንም ሆነ ሌቦቹን ማግኘት አልቻሉም።

ሌቦቹ ግን ደጃፍ ላይ ያሉትን ጠባቂዎች ማለፍ ስለቻሉ ቤተመንግስቱ ውስጥ ተደብቀው ነበር። ሚስትየው ለመጥፋት እቃቸውን ማዘጋጀት ጀመረች ። በዚህን ጊዜ ባላየው ካዝናውን የማግኘቱ ስራ እንደተሰራው ሌቦቹ ስለሰሙ እንደምንም ብለው ከቤተመንግስቱ ግቢ ውስጥ ወጥተው ካዝናዎቹን እዚያው ግቢው ውስጥ ትተው ወደ ሰውየው ቤት አመሩ። ሰውየውም አግኝተው ካዝናዎቹ እዚያው ቤተ መንግስት ግቢ ውስጥ እንዳለ ከነገሩት። በኋላ ለህይወታቸው ንጉሱን እንዲማጸንላቸው ለመኑት።

አናም ሰውየው ወደ ንጉስ ሄደ ከብዙ አድካሚ ፍለጋ በኋላ ሌቦቹን አግኝቻቸዋለሁ። ነገር ግን እንደማይነኩ ቃል ገብቼላቸዋለሁ በማለት ንጉስ እንዳይነካው ተማጸነው። ከዚያም ካዝናዎቹ የት እንዳሉ ለንጉስ ነገረው።

በዚህም ንጉስ በጣም ተደሰተና በሰላም ስለረከ በየሰዓት ብዙ ገንዘብ ይልክለት ጀመር። ነገር ግን በከታማ ውስጥ ያሉት ሌሎች ትንቢት ተናጋሪዎች በማመፅ ይህ ሰው ካለምንም እውቀት ከእኛ በላይ እየተከፈለው ነው። በማለት ተቃውሟቸውን አሰሙ።

በዚህን ጊዜ ንጉስ የተሸለውን ትንቢት ተናጋሪ ለመምረጥ ለማሰብ ሁሉም ትንቢት ተናጋሪዎች የተሳተፉበት የክርክር መድረክ አዘጋጀ። ከዚያም ባልየው ለሚስቱ እኔ ማንበብና መፃፍ እንኳ አልችልም። እንዴት ነው ከእነዚህ ትንቢት ተናጋሪዎች ጋር የምከራከረው። አላት። ሚስቱም አትጨነቅ ዝምብለህ ብቻ ሂድ አለችው።

ወደ ቤተመንግስቱ በሄደ ጊዜ የከተማው ህዝብ በሙሉ እዚያው ተሰብስቦ ስላየ በጣም ፈረቶ አዳራሹ መግቢያ ላይ ቆሞ ንጉስ ወደ እርሱ እንዲመጣ ጠራው። ይህ አንድ ሚስኪን ሰው ንጉስ ወደ እርሱ ሲጠራው ባዩ ጊዜ ሰዎች ሁሉ ተገረሙ። ንጉሱም ከመቀመጫው ተነስቶ በአዳራሹ መግቢያ ላይ ወደ ጣሪያው ሰው ሲሄድ ወዲያውኑ አዳራሹ ፈረሰ። ንጉሱና ሰውየው ከጉዳት ሲያመልጡ ሌሎች ትንቢት ተናጋሪዎች ጉዳት ደረሰባቸው። ከዚያን ዕለት ጀምሮ ንጉስ በባልየው ስለተደነቀ « የዚን ሰው ቃል ማንም ሰው ሊጠራጠር አይችልም። ብሎ አወጀ ማንም ሰው ከእርሱ ጋር እንዳይወዳደርም ከለከለ። ከዚህ ቀን ጀምሮ ይህ ሰው ያለምንም ችግር ለመኖር የተከበረና በጣም ትልቅ ወርሃዊ ድምፅ ያለው ሰው ሆነ ይባላል።

Yeroo dheeraa dura hadhamanaf abbaamana wajiin ala jiiraatan haadamanatuu mana ishee jirachisuudhaaf asiif achii nijedhuuturan gaaru abbaa mana ishee yeroo hunda mana ta'a ture.Sanan booda hoodha mana isaa hojii dhabaa ta'e Mana keessatti ta'u isa jibuu jalqabtee isheen isheenis mana keessatti ta'u keeraa meebakkibaayitti assifchii gargalaa aliitti kootuu jeteen innis kkuma hadhamana isaa akka ittee goodhee enaan ufataaisaa dhooqee ta'edhuufee isheeniis asiif achiijedhii siin jedhee malee laaraa garagarii siihinjenee jetteenii Guyya biira bahee masisgidaa fundree ta'a oliuu jalqabee .Guyyatokko horijelabadee barbacha kanturan lamichii kana masigidaafudire argaanii <<namihii kun kitaba badhatee jira>> jedhaarii waabeekuu oada'a jedhanii Garanamicha deemaanii danuu siikeeninaa jedhaniin namalamisaa teesiifuu barbaadee . tura namichii innii tokkoo dhadhaa garasaattiif jedhee liqimsee ture. Sanan booda dhaan dhdhaan suunimichiii teesiifuu barbaadee. Namichiis bodaa barbачaa al deemuu horiin mana farad ittin buluu keessaaatti galanii argee . Namichiidhaafiis

qarsishii danuu keenaniif namichiisiis hadhamana ishaafi Qarishi isaa argaatee sana akkata itti hargatee ittihimee

Guyya tokko abba sirra tokko to mana isaa keessatt haatuun kanana isaa haatee hojetoota isaa hundaa kazana isaa haatee hojetoota isaa hndaa kazzanan badeeraa waan ta'ef barbaadaatti fitaa jedheen.yeroo kana hoorii jelaabadee turee namattasuu namichii birra deemaan nutty horii keenyaa najalaa badeenaan kan nuuagarisiisaa jedhaniin tollooto jiraa isa isiin waamaana jedhaniin saanan booda namichii waamamee Namichii kun yeroo thaga'u hadhamana isaa wajiin mari'etee maal hagoonuu jedheen mana namich keessatti asiif achii jechaa barbad anii waan dhabaniif hadha mana isaa inni kun ulfaataa waan ta'eef hanga boor ganamanueegii jedheen inni ishijedhee jariis yooargatan argame :- yoo argamuu baatee ganamaa kaan'e bana jeteen jeriss badudhaaf hala alan ijeesaan namaata mishaa sana warri hatan bakka ittin ba'huu thabani manumaa keessaa turani Sananbooda namichii kun waamamuu isaa waan thaganiif namichii birra deemanii namich akkanuu hiindhufinee nukadhadhu jedhanii meshaa hatannsaanittii keenanii inniis namichaa biraa demaa waarii tatani argafheeraa gaaruu jeraa akka hindhufnee meshaa gutuu deebisaniiruu jeedhaan << inniis hidhuquu>> jedheen saananbooda abba sirraa kun nannoo keenyaa keessattii <<wabeekina kan jetaan hundaa dorguumii dhuftaa>> jedheen jariis dhuufaa inniis dhuufaa abba serichaan keetuume jedhee waameen yeroo sanaan namichiss gsruu hafee achumattii namicha beeka kan jedhan isa kana jedhee murteessaa sanaan booda << namichis akkuma barbaadee ta'ee nyachuu jalqabe>> jedhama.

ተረጎጥ ኣስር

በኣንድ ሀገር የሚኖሩ ወድምና እህት ነበሩ። እነዚህ ሰዎች በጣም ሀብታሞች ቢሆኑም ወገን ግን ኣልነበራቸውም። ወገን ስለሌላቸው ኣገሩ ሰዎች ከብቶቻቸው እየዘረፉ እየዘረፉ ይወስዱባቸው ነበር። ሰውየው ከብቶቹ እየተነዱ ሲሄዱ ቢያይም ኣቅም ስላልነበረው ዝም ነበር የሚለው።ስራው ማን ስንት ከብቶች እንደወሰዱበት ሞቁጦር ብቻ ሆነ። ከዚያም በኋላ እህቱ ኣገባች እና ወንድ ልጅ ወለደች። ወንድሟ በጣም ተደስቶ በከፍተኛ እንክብካቤ ኣሳደገው ። እንደገና ወንድ ልጅ ወለደች። ኣሁንም ደስታው ወሰን ኣልነበረም እና እየተከባከበው ኣሳደገው። ሶስተኛ ወንድም ወለደች። ከዚያ እነሱን እየንተከባከበ ኣሳደጋቸው።

: በየቀኑ በረዥ እየወሰደም የጦር ውርወራ፣ ግጥሚያ፣ ፋጭ... ያሰለጥናቸው ነበር። እርስ በርሳቸው እንዲፋለሙ፣ ከእርሱ ጋር እንዲገጥሙ እያደረገ ከፍተኛ አቅም እንዲገነቡ እና እንዲለማመዱ አደረገ። ከዚያ አንድ ቀን ልጆቹ « አጎቴ ለምንድነው ይህ ሁሉ የምታሰለጥን? ብለው ጠየቁት ። እነግራችዋለሁኝ መጀመሪያ ግን በጣም ሰፊ የሆነ የከብቶች ማደሪያ እንስራ አላቸው። እንጨት እና እሾህ እየቆረጡ ሰፊ መከላከያም ሰሩ። ከዚህ በኋላ ልጆቹን ሰበሰበ እና በሉ ታሪካችን ልንገራችሁ እዚህ ሀገር እኛ ብቻ ነበርን ሀብታሞች፤ ተበዘህ ሰፈር ያሉት ከብቶች የኛ ናቸው። በአገሩ ካሉት ሰዎች « ተው የሰው ንብረት አትንኩ » ሲሉ የነበሩት እና ንብረቱን ያልነኩበትንም ነገራቸው። ከዚያም ልጆቹ አጎታቸው በነገራቸው ታሪክ ሲሰሙ እሳት ሆኑ እና ጦራቸውን መዘው ከብት ወስደዋለል ወደ ተባሉ ሰዎች ቤት በመሄድ ከብቶቹን ጠርንፈው መንዳት ጀመሩ። ልጆቹ ተወዳዳሪ የሌላቸው ጎሮምሶች ነበሩ እና ምንም ሊያስቆማቸው የሞከረ አልነበረም። በዚህም የሌላ ንብረት ሳይነኩ የተወሰደባቸውን ከብቶች በሙሉ አስመለሱ። በዚህም በጣም ሀብታሞች ሆነው ይኖሩ ነበር ይባላል።

Biyaa tokko keessatti oboolesfiobolooti jiruu turan. jareen kuun soreesaa ta'anniis garuu firaa waan hin qabaneefi qabeenyaa isaan yeroo hundaa ni saamuu turan. Ala saamaman tokko lamaa jedhaanii lakuu maala waan goodhaa hin qabanuu turanii . sanaan booda obooleetiisaa heerumee. Isheeniis dhiiraa lamaa deessee inniis bareechee kununsee kudeefatee. Amaas sadafaa dheraa deessee amass bodaa gamadeee ijoolee hundaa baayyee gamadee sirritti gudifatee gara barahaa geesuu dhaan dhoorii akkadarabata, dorgoomii figiicoo, barsiisaa olaa. offi isaani akka wal faliman tasiisa . humina cimaa akka qabatan taasiisaa .

Guyyaa tokko essum issaanii maliif wantootaa akkasii nubarsiftaa jadhani gafatan? Isiinitanimaa jaliqabaa mana hori ijaaranaa jadhee. Qooraanifi qooratii funaanatanii dhufanii mana horii ijaratanii eriga ka'anii boodaa teesiisee waan jiruu hunidaa itimatee seenaakeeny biyya kanaa keessatii nutii qoofaa soreesa turee jadhamaa nanoo kana hunidaa hori jiru kankeeny waan firadhabineef nujalaa fudhani jadhee ala itiimuu ijooleen horii isaani bakajiruutii sasaabanii gara mana issaanii fidani <bayyee sooresaa ta'ani nijiratu> jadhamaa.

ተረት አስራ አንድ

አንድ ባልና ሚስት ከተጋቡ ብዙ ጊዜ ቢሆናቸውም ልጅ ግን አልነበራቸውም ነበር። በዚህም በጣም ይጨነቁ ነበር። ከዚያ አንድ ቀን ለአንድ ሰውዬ ጭንቃቸውን ሲያካፍሉት « ይህ እማ ቀላል ነው። እኔ የሚያሰልድ መድሃኒት አለኝ» አላቸው። ከዚያም ባለ ቤቷ በጣም ተደስቶ « ካስወለድካት እኔ ደግሞ ከከብቶቼ አካፍልሀለሁ» አለው። ከዚያ ሰውየው የማሽለ ስር ቆፍሮ አመጣ እና «እንኪ ይህንን ቀጥቅጠሽ ጠጪው» አላት ከዚያም ጠጣቸው። በንጋታው መዳሀኒት አውቃለሁኝ ያለውን ሰውዬ ለምንድነው ግን በድሃኒት የሌለኝ አውቃለሁ ብዬ ሰጠዎት?» ብሎ አስቦ እና በዚህ ድርጊቱ ተፀፀቶ አገር ለቆ ሄደ። ከተወሰኑ አመታት በኋላ ተመልሶ መጣ እና ነገሮችን ቀስ ብሎ ማጣራት ጀመረ። ከዚያም ባረፉበት ቤት ላይ ያ ሚስቱን መድኃኒት የሰጠለት ሰውዬ ነበር። ከዚያም «እነዛ ልጅ ያልነበራቸው ባል እና ሚስትስ እንዴት ሆኑ? ወለዱ ወይ? ብሎ ሲጠይቅ «አዎ ወልደናል እኔ እኮነኝ» አለው። ከዚያ ሰውየው ተደስቶ « ታስታውሰኛለህ እኔ እኮ ነኝ መድኃኒት የሰጡዎት» አለው። «አንተ ነህ እንዴ ስንፈልግህ ነበር እኮ» ብሎ ወደ ቤቱ ወሰደ በደምብ አስተናግዶ ከብት አካፈለው። ከዚያም ሃብታም ሆኖ በአገሩ በሰላም ይኖር ነበር ይባላል።

Hadhamanaafi abbaamanatuu erga wallfudhan turaiiru haata'uu malee ilmoo hinqabanuu turan, namichi tokkotuu ani ijoole kan desisuu qorchaa qaba . Jedheen, sanaan booda haadhamanichii baayee gamadee yoo ishee deesistaa animoo horiikoo qoodee sikeenaa saan booda kan bisiingaa gala qoofaratee kan tumiiti dhugii jedhee . Boorumtauum namichii qorchauu nanbeekaa isaan jedhee otuuma qorichaa nabeekaa maaliifan jedhee waabraa nabeek irratti yaadee biyya gonessdemee Achumattii namotaa sana mucca dauf dhisuu isaan yeroo gafatuu da'aniiruu jedhamee.

Sanaan booda namichii gamade nayaadataa qoricha kan isheedhan keeneanaa jedheen siisibarbacha turee

Garamana isaa fudhee deemee bareechee errga aqeeree booda horii isaa qodee itti keenee << namichaasi soresaa ta'e>> jedhama .

Hadhamanaafi abbaamanatuu erga wall fudhan turaraniiru haata'uu malee ilmoo hiqabanuu turan namchi tokkotuu anli ijoole kan desisuu forchaa qaba . Jasheen ,sanaan booda haadhamanic baayyee gamadee, yoo ishee desistaa animoo horiikoo qoodee

sikeenaa sanaan booda kan bisiinga jalaa qoofaratee kan tumiitti dhusii jedheen. Boorumtauum namichii qorchaa nanbeekaa isaan jedhee otuuma qorichaa nabeekaa maaliigan jedhee waabiraa nabeekaa irratti yaadee biyya godheedemee .Achumattii namotaa sana Mucca dauf dhisuu isaanii yeroo gaatatu da'aniiruu jedhamee sana booda namichii gamade nayaadtaa qoricha kan ishee dhan keene anaa jedheen siisibracha turee .

Garamana isaa fudhee deemee bareechee errga aqeeree booda horii isaa qodee itti keenee namichaasi soreesa ta'e>> jedhama 'ana

ተረት አስራ ሁለት

በአንድ ወቅት ሁለት ልጆች የነበሩት ሰው ነበር። አንድ ቀን ይህ አባት ልጆቹን ጠርቶ ልጆቹ ሆይ እኔ መሞቻዬ ደርሷልና ከሞቴ በፊት የየራሳችን ቤት መስርታችው ማየት እፈልጋለሁ። እናም የአንድ ወር ጊዜ እሰጣችሁና ከአንድ ወር በኋላ ከዚህ ተመልሳችሁ ለገኛችሁ አላችው።

በዚህም መሰረት ሁለቱም ልጆች ተጠድፈው ከቤት በመውጣት አንደኛው ወደ መንገድ ዳር ሄዶ ዛፎችን በመቁረጥ ትልቅ ቤት መገንባት ጀመረ።

ሁለተኛው ልጅ ግን ወደ ሰዎች በመሄድና ከብዙ ሰዎች በመተዋወቅ ከብዙ ቤተሰቦች ጋር የተለየ ግንኙነት መመስረት ጀመረ።

(ይህ በአሮሞ ባህል ከሌሎች ሰዎች ጋር ልክ በደንብ በመተሳሰር ያህል የወድምነት ግንኙነት የሚመሰረትበትና በልዩ ባህል ላይ አንደኛው የሌለኛውን ሰው ጡት የጠባ በመምሰል ከአንድ ሰው የመወለድን ብህል በተምሳሌታዊነት የማሳየት ልምድ ነው።) በዚህም መሰረት ሁለተኛው ልጅ ወደ ልዩ ልዩ ሰዎች በመሄድ በተለያዩ ቤተሰቦች የማደግ ልጅ መምሰል ቻለ።

ከዚያም በኋላ አንድ ወር በሞላው ጊዜ ሁለቱም ወደ አባታችው ሲመለሱ እሱም። ታዲያ ቤታችሁን ሰራችሁ? ብሎ ጠየቃችው ሁለቱም ወንድማማችች አዎ » ብለው መለሱለት።

ስለዚህ አባትየው ከመጀመሪያው ልጅ ጋር አብሮ በመሄድ የሰራውን ብዙ ጎጆዎች ተመለከተ። እያንዳንዱ ጎጆ አጠገብ በደረሰ ጊዜ « እዚህ ጎጆ ውስጥ ሰው አለ? እያለ ይጠይቅ ጀመር። ልጁም የለም ብሎ ይመለከታል።

ከዚያም ወደ ሚቀጥለው ጎጆ አሁንም እዚህ ጎጆ ውስጥ ሰው አለ? ብሎ ሲጠይቀው ልጁ የለም ይለዋል። በኃላም አባትየው የሚያስተናግደው ሰው ስለ ሌላ በጣም ስለራበው ወደ ቤት እንሂድ አለ። ወደ ቤት ሄደው ሁለተኛውን ልጅ አገኙ። ሁለተኛው ልጅ ወደ ማደጎ ቤተሰቡ ይዟቸው ሄደ አባቴን እንዲህ አባቴና ወድሜ ናቸው። ብሎ አስተዋወቀ። ቤተሰቡም በደስታ ተቀብሎ በግ እረደውላቸው ትልቅ ድስት አዘጋጁላቸው ። ከዚያም ወደ ሁለተኛው የደጎ ቤተሰብ ወስዶ ሲያስተዋውቃቸው እነሱም በትልቅ ደስታ በድግስ ተቀበሏቸው።

Yeroo tokko namichii tokko ijoollee kan qabuu jiraature guyyaa tokko namichichi kuun ijoollee isaatiin aniidu'u fannii otuu hinduaiin duraa hundumtuu keessa mana ijaratanii arguu barbaada jipa tokko qodaa isiin keenadhaa jedheen.

Sanan booda ijoollee isaa muccaan tokkoo " karaa darii deemee mukka muree mana guda a ijaaruu ja;qabee inni lamaqaa garuu gara namotaa deemuudhaan namotaa wajiin waal baree namotaa wajiin jirechuf walqunamtii jalqabee.

Dda oromoo keessatti namota wajiin bareechaanii walqunachuu akka obbolawaan inni tokko isaa tokko irra akka wajiin harma hodhaan akka waliin hodhanii dhaa.

Saab booda abba isiisa ilmoo jalqaabe wajiin deemee nama innii ijaaratee agrsii see mana isaa hundaa ala qaqabuu mana kana keessatti namnii jiraa jedheen jechaa godachuu jalaqabe? Hinjiiruu dehee ilaalaa ittii ansee mana isalamatatti deemee namnii jiraa jedheen amas hiniruu jedhee bode namnii isa kana keesumeesu namnii waan hijereef baayee be'lee gura mana isanii ala deebiin muccaa innii lamataan argatee inniis mana gudiifachaa isaa fudhee deemee jareen kun abbakoofii obboleessa koottii jadhe, walbariisee jedhaa hokaa qalaafi distii gudhaa qopeesaafii saanan booda muccaan mana gudifachaattii gaalee sun seeradhaan ,kabajadhaan gamachuudhaa, jaraan keesumeesanii jedhamaa.

ተረት አስራ ሦስት

በአንድ ወቅት ባልና ሚስት አብረው ሲኖሩ ሚስትየው አረገዘች። ባልየው ግን መሞቻው ተቃርቦ ነበርና ሚስቱን «አዳማጭ» የሚወደው ልጅ ወንድ ከሆነ እኔ ከሞትኩ ሰስት ምክሮች ሰጪው። አንደኛው ምክር

ሚስቱን ሰርግ ባለበት ቦታ ለአዳር እንዳይሰድ፣ ሁለተኛው ምክር ደግሞ እርጉዝ ፈረሱን ለግልቢያ እንዳይሰጣት ለሶስተኛውም ምክር በቸገረው ጊዜ በፍጹም ወደ እህቱ ቤት እንዳይሄድ የሚል ነበር።

ይህንንም ካለ በኋላ ሰውየው ሲሞት በርግጥም ወንድ ልጅ ወለደች ። ልጇም ባደገ ጊዜ እናቱ የአባቱን ምክር ነገረችው። ልጇ ታዲያ አባቱ ለምን እነዚህን ምክሮች እንደ ተወለት ለማወቅ ሲጓጓ አድጎ ካገባ በኋላ ከለታት አንድ ቀን ሚስቱን ወደ አንድ ሰርግ ቤት እንድታድር ላካት። በዚያን ጊዜ ራሱን በመቀየር ወደ ሰርግ ቤቱ ተሰውሮ ሲሄድ ሚስቱ ስትጠጣና ስትጨፍር አገኛት። እሱም አብሮ ይጠጠና ይጨፍር ጀመረ። ሆኖም ሚስቱ ማንነቱን አላወቀችም ነበርና አብሯት ለመተኛት ሲጠይቃት እሷ አለችው። ከዚያም ይዘት ሄዶ አብረው አደሩ።

በንጋታው ጧት አሁንም አላወቀችም ነበር። እርሱም «አብረን ለማደራችን ምልክት የሚሆነኝ ነገር ስጪኝ » ብሎ ሲጠይቃት አብሯት ያደረው ባሏ መሆኑን ባለማወቅ የአንገቷን ሃብል አውጥታ ሰጠችው።

በጥቂት ጊዜ በኋላ ደግሞ አንድ ዳደኛው ፈረሱን ሊዋስ መጣ። እሱም እርጉዝ ፈረሱን ከሰጠ በኋላ እራሱ በሌላ ወንድ ፈረስ በመሆን በሩቅ ይከታተል ጀመር ። ከትንሽ ጊዜ በኋላ ዳደኛው ፈረሱን በሃይል ይጋልባት ስለ ነበር ጨነገፈች። ዳደኛው ግን ፈረሷን ምንም ፈታ ሳይሰጣት ጭንግፏን ከወረወረ በኋላ አሁንም በተቻለ ፍጥነት ሁሉ ይጋልባት ጀመር።

የፈረሱ ባለ ቤት ከፈረሱ ወረደ ማስረጃ ይሆን ዘንድ የጭንጋፍ ላይ ትንሽ ቁራጭ ስጋ ይዞ ሄደ።

ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ደግሞ አሮጌ ለብሶ ወደ እህቱ ቤት በመሄድ « እህቱ ሆይ የአባታችንን ንብረት በሙሉ አጥቼ ድሃ ሆኛለሁ ። አላት።

የእህተየው ባል « ወንድምሽ ነውና ወደ ቤት አስገቢውና የሚለብስ ልብስና ምናልባትም አንዲት ላም ልንሰጠው እንችላለን። እሷም በፍጹም አሻፈረኝ በማለት ገንዘባችንን በሙሉ ካጠፋ ምንም ጥቅም የለውም። ብለላ ለላማኝ የሚሰጠውን ያህል አንድ እፍኝ ጥሬ ዘግና ሰጠችው።

ሰውየውም ወደ ቤቱ ተመልሶ ትልቅ ድግስ ካዘጋጀ በኋላ ወደ እህቱ መልዕክተኛ ልኮ «የአባታችንን ሃብት መልኬ ስላገኘሁት ሃብታም ሆኛለሁና ነይ። ብሎ ጠራት። ወደ ዳደኞቹም መልዕክት ልኮ « ከእኔ ቤት

እንድትገቡ ስለምፈልግ ኑ። ብሎ ጠራቸው። ሚስቱም ቤቱ ውስጥ ነበረችና አዛውንቶቹን በሙሉ ሰብስቦ ለሁላችሁም አንድ ነገር ልነግራችሁ እፈልጋለሁ። አላቸው።

« አባቴ ሲሞት ሰስት ብልህ አባባሎችን ትቶልኝ ነበር የሞተው። የመጀመሪያው ሚስቱ ሰርግ ቤት ሄዳ እንዳታድር፣ ሁለተኛውም እርጉዝ ፈረስ ለዳደሮቹ እንዳላውስና ሰስተኛው ምክሮች በሙሉ ፈትሼአቸዋቸዋለሁ በእርግጥም ሁሉም እውነት መሆናቸውን አረጋግጫለሁ። ይህ የሚስቱ የአንገት ሀብል ነው። ራሴን ቀይሬ በመሄድ አብሬያት ሰርጉ ቤት አድሬአለሁ። ይህ የሚስቱ የአንገት ሀብል ነው። ራሴን ቀይሬ በመሄድ አብሬአት ሰርጉ ቤት አድሬአለሁ። ታዲያ እውነትም እንግዳ ሰው ሆኔ ብሆን ኖሮ ይህ እምነትን ማጉደል ነው። ይህ ደግሞ ፈረሴ ያስጨነገፈችው ጭንጋፍ እግር ሲሆን ዳደኛዬ ከፍተኛ ጋልቧት ነበር። በመጨረሻም ይህ እህቴ የሰጠችኝ እፍኝ ጥሬ ነው። ስለዚህ የአባቶቻችንንና የአዛውንቶችን ምክር ሁልጊዜ መቀበል አለብን። አላቸው ይባላል።

Yeroo tokko haadhamanafii abbaa mana wajiin ala turan hadha manatuu Ulqoftee abbaa mana ishee isaattiif nadha geefaduu kan da'amuu yoo dhiira ta'ee anii yoo du'ee muccaa koofii hodha manaakee mana 1^{ffaa} citaa akka hinbulchinee 2^{ffaa} farad Ulfoofee Gulubuudhaaf namantii akka hinkeenanee 3^{ffa} yeroo rakataata'ee kan jedhuu ittime turee.

Ergaa kana hunda dubatee kuu aladu'uu muccaniin abba isaa maaliif gorsaa kan naaraa'ee jedheeala gudatuu wara fudhee guyyaa ttokko hadhaa mana isaa mana cidee akka deemtee bultuu eeyyeemee inis ofijijiree hojii hadhamana isaa arguu deemee isheeniins nyaatee dhugdee namotaa wajiin alacafartu argeen inniis wajiin dhugaa cafaraa turee garuu yeroo sana abbaa mana ishee ta'un isaa hinbaree turtee eenymaa isaa hinbaree turtuu wajiin bulaa alajedhuu ishii jateene sanan booda fudhee deemee wajiin bulan barganamas isheen hibaree turtee innis wajiin buluu keenyaaf malatoo nattii keenii jedheen ishee wajiin kan bulee abba mana ishee ta'uu hinbaree moorma ishee irra haabla jiruu kastee keeniitee.

Yeroo gabaaba keessattii hiriyaa isaa farad isaa kadhachu dhufee farad Ulfaa erga keenye booda baleellaa farad dhira iraa ta'uu dhaan fageenyaadhan nihordofa turee

hiriyaadu fardattii sana baayii gulufaa jirtuu imoo ishee keessaa bassee eerga imoo ishee basitee boodaa amaas barechee guluuf jalaqabee abba fardiichaa mallattoo isaaf akkata'uu Foon bicuu funduree fudhate gara mana isaa deemee.

Yeroo tokko mana oboleettii isaa deemee qabbenyaa abban keenyaa dhumees iyyeesaa ta'eer jedheen. Abaaamana ishee innii kun oboleesa keettii waan jedheen .Lakkii qabeeny jatee kadhataadhaafii isaa keenamuu arka tokko martee wan inyatamuu itti keenitee

Namichiis mana isaa affeera guudhaa godhatee deebisee kootuu jedheen namoota hunda waamatee hadhamana isaas wamatee namota gugudoo hundaa sasabatee hundumtuu keessan isiinan barbaadaa'? jedheen.

Abaan koo ala du'uu wantoota sadii hadhee akka ta'uu nadhiisee du'ee jalaqabaa hadha mana koo mana cida deemtee akka hinbulee innii lamafaa immoo fardaa Ulqaa hiriiaa koof akka hinkeenamefi sadafaa immoo mana obolettii koo rakkadhee akka hinkadhatee .

Garuu hundiii dhugaa ta'u isaa mirkkanee seeraa innii kun hadhamana koo hablii morma isheettii kan nattii keenitee ofjijjirsee deemeetan wajiin bulee atuu namnii biraa ta'e akkasitti keenitee dhuftii jachuudha/ Lamofa immaa. Farda mila ilmoo jalaa kuteen fideedha. Sadafaa inikuun immoo oboleetiikoo akka kadhata kan nattiikeeniti jedheen jedhamaa.

ተረት አስራ አራት

በአንድ ወቅት ባልና ሚስት ነበሩ። ሚስትየውም ባረገዘች ጊዜ ጠንካራ ትሆን ዘንድ ብዙ በጎችን እያረደ ያበላት ነበር።

ጊዜው በጣም ሄዶ ዘጠኝ ወር ደረሰ። ባልየውም ለፈጣሪ እንዲህ እያለ ለመነው « አምላኬ ሆይ እባክህ ተጨማሪ ምግብ በልታ እስክትጠነክር ድረስ ህፃኑን በማህፀኗ ውስጥ ትንሽ አቆየው።

እናም አምላክ የሁሉንም ፀሎት ይሰማና ህፃኑ በእናቱ ማህፀን ውስጥ ቆይቶ። ይህ በእንዲህ እንዳለ ባልየውም ከሚስቱ ጋር መኖሩን ስለቀጠለ ያረገችውን ህፃን ሳትወልድ በድጋሚ ሌላ ልጅ አረገዝች። እናም ከዘጠኝ ወራት በኋላ በነፈሰጡርነት ከቆየች በኋላ መንትያ ልጆች ወለደች። ሆኖም አንደኛው ህፃን ግን በእናቱ ማህፀን ውስጥ ለረጅም ጊዜ በመቆየቱ ከሁለተኛው ህፃን በእድሜ በጣም ይበልጥ ነበር። የሆነው ሆኖ መንትዮቹ ተወልደው አብረው አደጉ። ከጊዜ በኋላም እናትየው ስትሞት ልጆቹ ወረሽ የትኛው መሆን እንዳለበት መወሰን ነበረባቸው። ታላቅየውም ልጅ እኔ ታላቅ ስለሆንኩ ውርሱ የሚገባኝ እኔ ነኝ » አለ። ታናሽየው ልጅ ግን የተወለደው በአንድ ጊዜ በመሆን አንተ ከእኔ በእድሜ አትበልጥም። አለው።

ከዚያም ወደ አገር ሽማግሌዎች ሄደው ሽማግሌዎቹ ጉዳዩን ለመዳኘት ተቸገሩ። ስለዚህ ልጆቹን ወደ አንድ ሃይቅ ወስደው « ይህንን ጉዳይ እኛ መዳኘት እንችልም እና ውሳኔውን ለፈጣሪ ነው መተው ያለብን። አለ። በጉዳዩም ላይ አባገዳን ያማከርን ሲሆን መፍትሄውም ሁለታችሁም ወደ ሃይቱ ወለል ወርዳችሁ ያገኛችሁትን ነገር ይዛችሁ ትመጣላችሁ። አሏቸው።

መንትዮቹም በዚህ ተስማምተው ወደ ባህር ውስጥ ዘለው ገቡ። ከጥቂት ጊዜ በኋላ ታናሽ ወንድም አሳ ይዞ ሲመጣ ታላቅየው ደግሞ (ሳር) ከለቹ በእጁ ይዞ ወጣ ። የአሮሞ ብሔር አባላት ከለቹን በዚህ ሁኔታ እንዳገኙ ይናገራሉ። እናም በዚህ ምክኒያት ነው። የብሔሩ የበኩር ልጆች ከታናናሾቹ ይልቅ ከለቹው የሚሰጣቸው። በዚያው ውርስን መውረስ የሚችለው ለመጀመሪያ ልጅ ነው። ይባላል።

Yeroo tokko hadhamana fi abbaa mana turan. hadhamana isaa gafa ulfooftuu abbaa mana ishee qaamaishee ciimaa akka ta’u hoolaa qalatee nyacisaa tuuree yeroo isaa beemee da’uf geese abbaa mana ishee qaaminii ishee amma cimuuṭi yaawaaqayoo muucaakanaa garaaishee keessa tuurisiisi jadheen kadhatee. Rabiinis kedaa isaa dhageefatee tuursiisee . inni sun garaa keesaa otuu jiruu kabiiraa ulfoofitee achuumati jia sagal gutee ijoollee lakuu deese. Umuri dhaan wal caaluu turanii maalyuu yootaa’ee ijoollee lachenuu guudatanii sanaan booda haadha isaani jalaa dutee erga dutee booda warship qabenyaa inni anigafaa nanitaa ala jedhuu lacheenu keenya garaa keesaa altokko waanbaaneef an nataa yaadaan waliigaluu waan hindandeenyef. jarisolee biyaa biraa deemani jaarsoolee yaada isaanii ala dhageefatan hiikuu itii ulfaate sanaan booda gara malikaa bu’aatee waan arigatan fidaa kotaa jadhamani gara mallikaatii bu’an jaalqabaa inni quuxusuu quruuxumi fidedhuufe lamafaa inni guudaa mariga (kalachaa) fidee dhufee akka aadaa oromo keesatii kalach idoogudaa waan qabuuf waraashin inni anigafaa akka ta’ee jaarsooleen murtee sanii .jadhamaa

ተረት አስራ አምስት

በአንድ መንደር የሚኖሩ ሁለት ጅል ባል እና ሚስት ነበሩ። አንድ ቀን ዶሮ አርደው መብላት ፈለጉ። አርደው ሊበሉ መሆኑ ሲቀርብ ሚስቱም ከበላን በኋላ ጥርሳችን የምናፀዳበት ሰርዶ አላቀረብንም፤ ስለዚህ መጀመሪያ በረኽ ሄደን ማምጣት ይኖርብናል። አለችው። እሱም በሀሳቧ ተስማማ እና ተያይዘው ሰርዶ ፍለጋ ሆኑ። መንገድ ላይ የቤታቸውን አቅጣጫ ይዘው የተጓዙት ሰዎች አገኙና « እናንተ እቤታችን መንገድ ዳር ነው። ዶሮ አርደን አዘጋጅተን ከበላን በሃላ ጥርሳችን የምናፀዳበት ሰርዶ ልናመጣ እየሄድን ነው፤ ስለዚህ ቤታችን ገብታችሁ እንዳትበሉብን አደራ » አሉባቸው። ሰዎቹም በጅልነታቸው ተገርመው ሄዱ እና የጅሎች ቤት እንደ ደረሱ ጎራ አሉና ዶሮ ወጡን ጥርግርግ አድርገው በልተው ሸክላ ድስቱን ክፍት አድርገውት ሄዱ። ባል እና ሚስት ሰርዶ ይዘው ሲመለሱ ያስቀመጡትን ዶሮ አላገኙም። በምትኩ ድስቱን እምቦቹ ወረውት ሲያዩ እነዚህ ናቸው ወጣችንን የበሉብን ብለው ዱላ አንስተው ሸክላ ድስቱን እንክትክት አድረጉት። አንድ ዝንብ ዘሎ ሴትዮዋ ሆድ ላይ አረፈ እና ለባልዋ ምልክት ስታሳየው እምቡን እገላለሁ ብሎ በዱላ ሚስቱን ጭንቅለቷን ሲመታ ወዲያው እዚያው ሞተች ይባላል።

Mandaraa tokko keesatii hadhamanafi abbaa mana gawaa jirani jedhama. guuyaa tokko indaanqoo qalanii nyaachuu barbaadan sanaan booda inidaqoo qalenii waxii qoopesani kanii nyaachuudhan aladhiysan ilkaanif muka finaa jadhanii muka fidu aladeeman namoot karara arigatanii namootaasanaan nuti indaaqoo qalee muka ilkanif fidu deemara manakeenya deemtani indaaqoo keenya akka nyanee jedanin jaris gawmaisaan barani mana isaani deminii inidaqoo isaani nya tanii fixani distii banatanii deeman jaris aladibiyan distii isanii duuwadhaa disitii isaanii keesatii tisisn guutee duuwatu sanan boodaa distii isanii cabsanii alkaan gara haadha mana isaa irraa teesee iseenis suuta jatee abba mana isheetin agarsitee innis muka fidee garaa hadhmais alruukutu haadhamanaa isaa ajasee jadhamaa.

ተረት አስራ ስድስት

ከረጅም ጊዜ በፊት ባልና ሚስት አብረው ሲኖሩ ሚስት ቤተሰቡን ለመደገፍ ውጭ እየሄደች ስትሰራ ባልደው ግን በቤት ውስጥ ያለምንም ስራ ተቀምጦ ይውል ነበር። በመጨረሻም ሚስቱም በባሏ ስራ ፈትነት ትሰለች ጀመር።

እንዲሁ እያላች ዝም ብለህ ቤት ውስት ከምትቀመጥ ለምን ከተማ ውስጥ ከብለል፣ ከብለል አትልም። ባልደውም ሚስቱ የእውነት ተንከባላል ያላችው መስሎት ወደ ከተማ ሄዶ ሙሉ ቀን ሲንከባላል ውሎና በጣም ቆሻሻ ሆኖ ወደ ቤቱ ተመለሰ።

ሚስቱም ባየችው ጊዜ በጣም ተገርማ ተንከባላል ያልኩህ እኮ እንድትንከባላል ማለቱ ሳይሆን ዞር ዞር ብለህ ተመለስ ለማለት ፈልጌ ነበር።» አላችው።

ከዚያም ሙሉ ቀን ቤት ውስጥ ብትውል ይሻላል። ከቤት የትም አትሂድ። አላችው።

ከተወሰነ ጊዜ በኋላ በጣም ስለ ሰለሰላችው ወደ መስጊድ ደጃፍ በመሄድ ሙሉ ቀን እዚያው ያሳልፍ ጀመር። ታዲያ አንድ ቀን ከብቶች የጠፋባቸው ሁለት ሰዎች በመስኪድ ደጃፍ ሲያልፍ መፅሀፍ ይዞ የተቀመጠውን ሰው አይተው ትንቢት ተናገረ መሰላቸው

ከዚያም ወደ ሰውየው ጠጋ ብለው «ላሞቻችን ወዴት እንደሄዱ ከነገርከን ብዙ ገንዘብ እንሰጥሃለን። አሉት።

ባልደው ማንበብም ሆነ መፃፍ አይችልም ነበር። ነገር ግን የሚያነብ መስሎ መፅሀፉን መግለፅ ጀመረ ከዚያም ትኩስ ቅቤ መዋጥ አለባችሁ። አላችው።

ከሁለተኛው ሰው ግን « እስኪ እንሞክር። ብሎ ቅቤ ገዝቶ ዋጠ። ወዲያ ሆዱን ሳላመመው ሲያወራ ስፍራ ፈልጎ ለመፀዳዳት ሄደ። በዚያ ስፍራም ለመፈለግ በሄደ ጊዜ ከአንድ የፈራረሰ ቤት ውስጥ ላሞቹን አገኛቸው። : በዚህም በጣም ተደስተው ለባልደው ብዙ ገንዘብ ከፈሉት።

ባልደውም ወደ ቤቱ ሄዶ ገንዘቡን ለሚስቱ አሳያት እሷም « ይሁን ገንዘብ ከየት ነው ያመጣኸው? ብላ ጠየቀችው ።እሱም ታሪኩን በሙሉ ነገሩት።

አንድ ቀን ታዲያ የንጉስ ካዝና ከቤተ መንግስት ተሰረቀ ። ንጉሱም አገልጋዮቹን በሙሉ ሰብስቦ ካዝናውን ፈልገው እንዲያመጡለት ንጉሱም ከመቀመጫው ተነስቶ ከአዳራሹ መግቢያ ላይ ወደ ጠራ ሰው ሲሄድ ወዲያውኑ አዳራሹ ፈረሰ። ንጉሱና ሰውየው ከጉዳት ሲያመልጡ ሌሎቹ ትንቢት ተናጋሪዎች ጉዳት ደረሰባቸው። ከዚያን ዕለት ጀምሮ ንጉስ በባልደው ስለተደነቀ « የዚህን ሰው ቃል ማንም ሰው ሊጠራጠር አይችልም። ብሎ አወጀ ማንም ሰው ከእሱ ጋር እንዳይወዳደርም ከለከለ። ከዚህ ቀን ጀምሮ ይህ ሰው ያለምንም ችግር በመኖር የተከበረና በጣም ትልቅ ተሰሚ ድምፅ ያለው ሰው ሆነ። ይባላል።

Yeroo tokko haadha manafi abba mana tokko jiruu turan. Abba nama ishee hojii mallee mana keessatii nijiiraataa ture. Isheenis yeroo dhiraaf isheen hojatee isafideesanaa nyataa ture isheenis abba mana ishee mana ta’u isaa jibaa dhufte. Sanaan booda abba mana ishee dhaan meebahity asiif achii garagalitii deebii jateen innis beemeelafaraa garagaree al dhufee dhufuu ufataa isaa qooshashee dhufee isheenis lafaraa garagaritii kootu yoom jadamuu lafaara garagari yoman sijaadhee asiif achi jadhi beebi’i sin jadgee malee jateen guyaa bira ba’e masagiidaa funduuree kitaaba dubiisaa otuu ta’u namoonii horii jalaa bade otuu barbadaa jiran namichii kanaa arigatani horiin nujalaa badee yoo horii keenyaa arganee qarishii sikeenanaa jadhani inni tokko booli qabee gara badaa gooruu horii isaanii achii arigee sanaan boodaa namichaaf qarishii danuu itti keenanii deemanii. Qarishii sanaa fuudhee garaa mana galee hadha mana isaafaa akaamitii qarshii kanaa akka arigatee ittimee guyaa biraa abba qabeenyaa tokko mana isaakeesatii hatuu galee qarishii isaa jalaa hatamee sanaani booda namoonii hoorii jalaa bade sun namichitokkotu siriitii kan beeku jiraa jadhanin innis meenaafidaa jadheen jarii hatuu suunis karaadhabanii mana keesa turanii innis waamamee hadhamana isaa wajiin dhuufan sanaan booda eriga ittimameebodaa yeroo nutii hakeenamuu jadhannini sanaan boodaa hadhaamanafi abba mana yoo arigamee arigaman yooarigamuu baatee halikan bane deeminaa jadhaani walii galanii sanan boodaa baduudhaf mana keesatii asiif achii alajadha namoota hatuu sanaa arigatan namooni suniis wa’e namichi kanaa dhagesaniruu adaraa rabii namichii akka nuruu kuunee amaana jadhani kadhatanii itti keenanii innis fudheedemee itti keenee namoota kanaa akkaxuuqinee jadhee gara mana isaa deemee qarishii danuu itti keenameef namichi abba namotaa beeka kan jadhanan hundaa itti aruu jaaliqabanii namichii abban qabenyasuun namotaa san hunidaa dorgoomidhaan wamee achuumatii namichii beekaa isaa jadhaamee suu bayee sodaatee turee bakka wamiichii sanaa deemee namichi abba qabeenya sanaa wamsisee sanaan boodaa namootaa achiikeesa jiran namichi kun akka nanoo keenyitii sodaatamaadhaa garu namichikana isaaf ka’e demaa jadhani yeroo shukshuk jadha mani jigee jara keesa jiraniajasee namichis haafee . sanaan boodaanamichi abban qabeenyaa sanaa wajiin soresata’e jirataa jadhamaa.

ተረት አስራ ሰባት

በአንድ ወቅት ምሳውን እያያዘ ወደ እርሻ ቦታው ይሄድ የነበረው ገበሬ ነበር። ምሳውንም ሁል ጊዜ በስድስት ሰዓት ይበላ ነበር። ታዲያ ምሳውን በሚበላ ጊዜ በሬዎቹን በፍፁም አይፈታም ነበር። ምሳውንም ለሁለት ከፍሎ ግማሹን አንድ ቦታ ግማሹን ደግሞ ሌላ ቦታ ያስቀምጥ ነበር። አንድ ጉርሻን ከአንድ መድረሻ ይጎርስና ሌላን ከሌላው መድረሻ እየጎረሰ ያለእርፈት እየበላ ያርስ ነበር። እንደዚህም እያደረገ ሳለ አንድ አሞራ መጥቶ አንዱን የምሳ እቃ ወስዶ እየጮኸ ምሳውን ይበላበት ጀመር።

ገበሬውም አሞራን እየረገመ እንዲህ አለው። «የጎዳኸኝ መስሎህ ይሆናል። በእርግጥ ጓደኞቼህ በበረሃ ሲሰቃዩ አንተ ይህን የመሰለ ጣፋጭ ምግብ ማግኘትህ ትልቅ ዕድል ነው። በዚህም ምክኒያት ገበሬው « ጎዳኸኝ እየተባለ ይጠራ ጀመር። ታዲያ ይኸው ገበሬ ከዕለታት አንድ ቀን በክረምት ብዙ ሲሆን ውሎ ወደ ቤቱ ይመለሳል። ሚስቱም በጣም ጥሩ አራት አብስላና የሚሞቀውን እሳት አያይዛ ትጠብቀው ነበር። እሱም አሳቱ አጠገብ ቁጭ ብሎ እራቱን መብላትና ጀመረ። ከደጅ «ከብቶቹ ማሳዬ ውስጥ ገቡ የሚል የጎረቤት ጭኸት ሰምቶ በሬዎቹን ሊያሰገባ እንደሚወጣ ሲነግር ሚስቱ አስገብቼአቸዋለሁ። አላችው። ይህንን ብላ ሚስቱ ስትወጣ ሰው ሁሉ ተከተላት። ታዲያ እሱ ቁምጣውን አውልቆ እሳቱን መሞቁን ጀመረ። በዚያን ጊዜ ከሩቅ ብልቱን ያየች ድመት አይጥ መስሏት ዘላ ነከሰችው። ድመቷም የሰውየውን ጭኸት ስትሰማ መጎተቷን ቀጠለችው። እሱም ጭኸቱን አላቆመም። ይህ በእዲህ እንዳለ ሚስቱ ወደ ቤት ስትመለስ ሁኔታውን አይታ በፍጥነት ትልቅ ዱላ አንስታ ድመቷን መሃል ወገቧን ብትላት ድመቷ ሞተች ሰውየውም ተረፈ ይባላል።

Yeroo tokko laqanaa isaa qabatee gara qoonaa isaa kan deemuu qoonaa bulaa tokootu jiraa ture. Laaqanaa isaa saatii jia iratii nyaataa ture. Laaqanaa isaa yeroo nyaatuu sanigaa isaa hin hikuu ture. Laaqanaa isaa baka lama ka'a ture.sanaani booda guurishaa tokko isaa tokko iraa nyataa qootaa sanaan booda alaati isa tokko fuute nyachu jaalqabidee . qoonaan buulaa alaati sanaa abaaree <kanamiitee sitifakaatuu ? hata'u malee hiriyaaan kee waan nyaatu dhabee atii nyataa kanaa kanifakaatuu argatee caraa guda dha.sababaa isaattin qoonan bulaa namiitee jedhaamee wamamuu jalqabamee. Namichii kun laftiin ganaa ture . qoonaa olee ala galuu hadha mana isaa nyataa qoopeesiiitee ibidaa qabasiftee egdeen innis mana isaa galee iribaataa isaa nyaacha ibiidaa ala qaqaamatu olaaraa midhaanikoo nyaatani kanjaduu sagalee dhaga'e. alaba'u jadhoo an naba'a hoorii keenya galcheera jatee baatee alakanaa namichi suree isaa baaftee ibiidaa qaqaamacha otuu jiru aduureen qaama isaa

arigiitee anituutaa seete figdee dhuuftee qama isaa qabatee .innis aliyuu hadha mana isaa figiichoo dhaan aladhuuftuu aduuree qabatee arkisartii sanaan boodaa hadha mana isaa ulee fidee dhuuftee aduuree ajastee is-aa ambifatee jedhamaa.

ተረት አስራ ስምንት

በአንድ ወቅት አንድ አስቸጋሪ የመሬት ባለቤት ነበር። አሁን ግዙፍ መሬትም ነበረው። ግዛቱ ላይ በአሁያው ላይ በአሁያው እየጋለበችና በጠባቂዎቹ ታጅቦ እየተዘዋወረ ጭስኞችን ማስቸገር ነበር። እንደዚህም ይላቸው ነበር ጠንክራችሁ ሥሩ ካለበለዚያ እቀጥቻለሁ። በደንብ አምርቱ ። እንደዚህ ጠንክራ ትዕዛዞችን ሁል ጊዜ እያስተላለፈ ጭስኞችን በጣም ያሰቃያቸው ነበር። በዚያን ጊዜ የመሬት ባለቤቶች ማን ጥሩ እርሻና ማን ጥሩ ምርት አለው በማለት

እርስ በርስ ይፎካክሩ ነበር ። ታዲያ ይህ የመሬት ባለቤት ውድድሩን ባሸነፈ ጊዜ የተወሰኑትን ጭስኞች ይገድል ነበር። ከሌሎች አንድ ቀን ታዲያ አንድ ጎበዝ የገበሬ ጭስኛ የባለቤቱ አመል በጣም ስለበሰጠውና ስለሰለቸው ወደ ባለቤቱ ቤት ሄደ «የእኔ ምርት ደርሷልና ገብስ ጠላ ስለጠመኩ ወደ እኔ ቤት መጥተው እባክዎን ጠላ ይጠጡ » አለው። ወደ ጭስኛውም ቤት እየሄዱ ሳለ ባለቤቱ አሁያውን ሲጋልብ ጭስኛው ከጎኑ ከጎኑ ይሄድ ነበር። ነገር ግን ጭስኛው መንገዱ ላይ ገመድ አስሮ ስለነበር ባለቤቱ ሳያይ አሁያው ተደናቅፎ ወደቀ። ባለቤቱ በወደቀም ጊዜ ተጎድቶ ነበርና ጭስኛው « ይህ ደደብ አሁያ አውቆ ነው የተደናቀረው። አሁያውን ያባረሩትና በእግራችን እንሂድ።» አለ።

አሁያውንም አባረው መንገዳቸውን በእግር ቀጠሉ። ረጅምና የዱር ለዱር ሰጎን በምትገኝበት ጭካ በኩል ሲሄዱ ሰጎኗ የመንደሩን ሰዎች የምታውቅ ሲሆን እንግዳ ሰዎችን ግን ታጥቃ ነበር።

እናም አጎኗ ባለቤቱን እየጠየቀች ስለጎዳቸው ለማምለጥ ሲሮጥ ነገር ግን ሰጎኖች በጣም ፈጣን እንስሳት ስለሆኑ ሰጎኗ እያባረረች ስላረጋገጠችው የመሬት ባለቤት ከመሬት ወድቆ ሞተ።

Yeroo tokko namichii rakiisaa abba lefaa ture.hareefi lafa guuda fibalaa qabaa ture.edoo isaa irratii haree dhan guluufajii egatoota isaa ajabamee asiif achi jachaa namootaa isaa jalaa jiranii rakisaa ture. Akasiis jadhaa ture. Cimaati hoojadhaa yoohintanee niqaxaa'amtu barecaatii omiishaa akkasiitii yeroo hundaa namootaa ciisanyaa tanii baayee rakiisaa ture. Enyutuu baayiina omishaa qabaa jadhanii waldoorgomii abba cisanyaa waliin gaafadoorgomidhaan darbuu namotaa sana ajeesa

ture.namiichii ciisanyaa tokkotu baayee abbalafaa kanaatii araa ture.guyaa tokko midhan koo qaqaabeera farsoo

Garibuu naqinee jiira.mana koo deeminaa jadheen eshi jadhee wajiin deemen namiichaa haareedhaa deemaa ture. Cisanyicaa karara funyoo hidhee harechii akka kufee namichii ajeesuu baribaadeed ture. Namiichii haareeraa kufee bicuu midhamee garuu haareetiin kun beekaatii kan isiin kuufifte jadhani haareetii rukuutee ari'etee. Namiichi miladhaan isaa wajiin al deeman badaa guda keesatii alaqaqaban sagooni arigatan isheen namootaa nanoo sanaa beekiti waan ta'ef namichi kun haaraa akka ta'e nibeekitii sanaan boofiigiistee tumtee ajastee.jadhamaa.

ተረት አስራ ዘጠኝ

በድሮ ዘመን ባልና ሚስት አብረው ይኖሩ ነበር። ወቅቱም ኃይለኛ ድርቅ ነበር። የሚባለም ሆነ የሚቀመስ አልነበረም። ሰውየው ለእርሻ ወደ ማሳ እህል ሳይቀምስ ይሄዳል። ሚስቱም የሚባለ ነገር ስላልነበራቸው ምሳ ሳትይዝ ባዶ አጂን ትሄዳለች። ከዚያ እንደደረሰችም ባለቤቷ እጅግ ደክመዋል። ፊቱ ከሰል መስሎ ስታየው ደነገጠች እና ከዚህ ቀን የሚብስ ጊዜ አይኖርም በማለት «ሙቅ አዘጋጅልህ ወይ? ትለዋለች። እሱም እህል እንደሌለቸው ቢያውቅም መበጎምጀት ካለእማ ስሪልን አላት። እሷም ለክፍ ቀን ይሆናል ብላ ያስቀመጠችውን አውጥታ ሙቅ አዘጋጅታ አመጣችለት እና ጠጥተው ሄዱ ይባላል።

Yeroo durii haadha mana fi abba mana wajiin jiraatuu turan.yeroo isaa diriqii cimaa ture. Waan nyatamuufi dhuugamuu hin jiruu ture. Namichis gara lafa isaa midhaan osoo hinyaatiin nideemaa ture. Al deebi'uu namichii bayee dhadhaabe ,fuulasaa guurachee namjaaa hin fakaatuu ture.haadha mana isaa abba manaishee alargiituu guyyaa kana caala hinuufu jatee muqii siimoquu jateeni midhan mana keesaa akka hinjiretii beekaa garuu ishii jadheen isheenis guyyaa rakiinaaf jatee isa laf keesee sanaa kaste moqxee itii keenitee walindhugan.yeroo dabarsanii .jadhaamaa

ተረት ሃያ

አንድ ቀናተኛ ባል የነበራት ሚስት ነበረች። ሰውየው ሚስቱ ከሱ እንድትለዩው ከቤት አንድትወጣ አይፈልግም። ምንም እንኳን እንዲያምናትና እንዲተማመንባት ብትነግረውም አልሰማ አላት። ከዚያ በዚህ ባህሪው ተናደደች እና «ፊት ለፊትህ ማለት የሰራሁትን ምግብ ቀምቶ የሚባለ አንተ እያየኸው የሚተኛት ወንድ አለ» አለችው። እሱም በመገረም «እኔ በአይኔ እያየሁት ደፍሮ ይህን የሚያደርግ ወንድ ሙቻለው

በይኛ ታዲያ» አላት። በል እንግዲህ ምግብ እንስራና ሄደን እፈልገዋለን» አለችው። በዚህ ተስማምተው ዶሮ ወጥ ሰርታ በአገልግል ተሸክማ ሰውየውን ፍለጋ ሄዱ። መንገድ ላይ ከዚህ በኋላ «እኔ የማላውቀው ሚስቴ ግን የምታውቀው አንድ ሰውዬ አለ። እኔ እያየሁት ሚስቴ የያዘችውን ምግብ ቀምቶ የሚበላ እንዲሁም እያየሁት የሚተኛት እና እሱን ፍለጋ ነው እየሄድን ያለነው» አለችው። ከዚያ ሰውየው ወደ ሴትየዋ ጠጋ አለና የያዘውን አገልግል ክፍት አድርጎ «እንዲህ አድርጎ የሚበላ ነው? ብሎ በላ። «አዎ» አለው። ከዚያም ጠጋ ብሎ «እንዲህ እድርጎ የሚያወድቃት ነው» አለው። በኋላ ደግሞ አለው። ሰውየውም እንደዚህ አድርጎ ቀሚሷን የሚገልብ ነው?? አለው። ባልየው ደግሞ አዎ አለው። ከዚያ ሰውየው ተኛት እና «እንዲህ አድርጎ የሚተኛት ነው» አለው። አሁንም «አዎ» ብሎ መለሰለት። ከዚያም ሰውየው «አላውቀውም እና ሂዳቸው ፈልጉት ብሎቸው ሄዱ ። ከዚህ ሚስቴን በይ እንሂድ » አላት። እሷም ወዳት ነው የምንሄደው? አለችው። ሰውየውን ፍለጋ አላት። ሰውየው አላየሁም አላየኸውም እንዴ ምን አድርጎ እንደሄደ አለችው» ይባላል።

Namich inaafaa abba mana kanqabduu haadha mana turtee. namichiis hadha mana isaa isaraa akka addan batuu hinbarbaaduu ture. Iseen akka ishee amanuu yoogotee inni amanuu hin dandeeny waan tokko dhaga'ii jateen amala isaatiin artee <<fuunduree keera nyataa hojatamee kan nyatuu hadha mana kee funduurekeera kan gudeduu jira>>jateeni.nyataa qoophesinee deemnee barbaan jateen.kanaa waliigalanii indanqoo hojetanii agalgliidhan badhtanii namichaa deeman. Karaira nama tokko arigatee anii kanii beekin hadha mana koo kan beekituu namiichii tokktu nyataa nanuumtu otuun ilaa luu fudhee kanyatuu akkasi goodhee jeedhee nyaatee agrsiisee.eyyee jeedheen sanaani booda hadha mana kottin aii otuuman arguu kanishee wajiin rafuu jadheen .isuumaa fuunduree hadha mana isaa wajiin rafee agarisiisee.sanan booda nama akasii himbeeku jadhee deeme. Abba mana ishee namiich baribaachaa deemen? Janaan nama akkamii barbaana namiich hinargiini nama maalii bari baan jateen. jadhamaa

ተረት ሃያ አንድ

አንድ ቀን ባልና ሚስቴ እቤታቸው ተቀምጠው ሳለ አንድ ያልተጠበቀ እንግዳ ሊጠጥቀቸው ይመጣል። ቤታቸው ጎጆ ቤት ነበረችና ምግብ ማብሰያቸው ማረፊያቸውም አንድ ነበር። በዚያው እለት ሚስት ለእራት የሚሆን ገንፎ ማዘጋጀት ላይ እንዳለች ባል የሚስቴን መጥፎነት ለእንግዳው ያወራል። በዚህን ጊዜ ሚስት ባልታሰበ ሁኔታ በምታገነፋበትን እንጨት ባሏን አፍ ላይ ታቀምሰዋለች። በዚህን ጊዜ ባል ክብሩ ተዋርዶና

አፍሮ እንግዳው ባለበት የሚያደርገው ጠፍቶበት የሚለው ቢያጣ «የገንፎሽ ጥፍጥና የገንፎ እንጨቱን ሊያስውጠኝ ነበር» አላት ይባላል።

Guyya tokko hadha manafi abbamana mana keessatii osoo taan keesuman itti dhuufee isaanin gafachuu dhufan haata’u malee manii isanii xiqoo mana citaa turtee.nyataa kan itii qoopeesenif kan ittibulan tookumaa hadhaa mana isaa iribaataf maraqaa ala hoojatuu abba mana isee jara keesumaa wajiin ta’ee hadhaa mana isaa rakiiftuu dhaa jadhee ishee yeroo hamatuu isheen dhageesee maamasayaa marqa itii marqaa jirtu sanaa futee araba isaa guubdee sanaan boodaa waan goodu dhabee keesuman natii koolfa jadhee mariqaakee bayee mi’a.jadheen

ተረት ሃያ ሁለት

በድሮ ጊዜ በአንድ ጊዜ በአንድ አገር አባትና ልጅ አብረው ይኖሩ ነበር። አሉ። ልጅም አባቱን በጥሩ ሁኔታ እየተንከባከበ ይጠራው ነበር። በዚህም የተነሳ አባት ልጁን በጣም ይወደው ነበር። አባት ለልጁ ውለታ የሚያወርሰው ሃብት ባይኖረውም «ልጅ! የሴትን መላ፣ የጉልበት ይሰጥህ» እያለ ሁል ጊዜ ይመርቀው ነበር። ልጁ ግን አባቱ ረገመኝ ብሎ አባቱን ጥሎ ወደ ሌላ ሃገር ተሰደደ። በመንገድ ላይ ግን አንድ ከብት የሚጠብቅ ትልቅ ሰው ገኘዋል። ሰውየውም። « አንተ ልጅ! የት እየሄድክ ነው? ብሎ ይጠይቀዋል። ልጁም አባቱ ስለፈለገኝ ወደ ሌላ አገር እየተሰደድኩ ነው።» ብሎ ይመልስለታል። ትልቅ ሰውም ከእኔ ጋር ተቀመጥ ብሎ ከእርሱ ጋር ያደርገዋል። ከእለታት አንድ ቀን ያ ትልቅ ሰው ልጁን አስከትሎ የጉንዳን ከእሷ መጠን ያልሞተችም ተሸክማት ወደ ጉርጓዲ ስትወስዳት ያያል። ያትልቅ ሰው ለልጁ አባቱ እንዳልረገመው ከነገረው በኋላ እንደገና የሴትን መላ ሊያሳዩው ወደ ቤት ይወስደዋል። እቤትም ቁጭ እንዳሉ ሚስትየዋ ወደ ጓዳ ይገባና ገንቦውን የያዘ መስሎ ይቆነጥጣል። ይህንን ጊዜ ሴትየዋ ትጮሃለች። ባልም ነገሩን እንዳለወቀ ተንደርድሮ ወደ ጓዳ በመግባት «ምን ሆነሽ» ይላታል። እሱም ከገነባ ሱስ አይጥ ድንገት ሹልክ ብላ ስትሄድ አይቼ ደንግጭ ነው» ትለዋለች። ይህን ጊዜ ልጁ የሴትየዋን መላ ተመልክቶ አባቱ ያልገረመው መሆኑን በማረጋገጡ ያንን ትልቅ ሰው አመስግኖ ወደ አባቱ ቤት ተመለሰ ይባላል።

Yeroo durii ilmo isaa wajiin jiratuu jadhamaa .muccaniis abba isaa sirritti kununsaa turee sababa kantii abba isaa mucaaisaatin qaabeenyaa kan ittii keenu waan hinqabneef mucaa isaa akkas jadhee ebiisee malaa dubartii human bishanii siihaakeenu jadhee eebishaanii si haakeenuu jedheen .abban koo na abaree jadhee biyy a gdhiisee bade e . karairaa namich tokko argatee isa deemaarta yeroo jeedhu abban koo akkas akkas jadhee nabaree enaan dhiseen badee jadhee namichaf himee .

namichis mana isaa fudhee galee akka sumaaas guyaa tokko kottu wajiin deemnaa. Jadhee fudhee ba'e gundaanii bicuun issa guuda badhatee al boolotii galchuu argee sanaan boodaa ama'imoo mala duubartii siin agar sisaa laaqanaa aladhii situu goolgee galiiti hadha mana koo qunxuuxii jadheen iniis akkuma abba mana ishee jadheen mucaan galeealquunuxuu ni iyiitee abba mana akka wahin bareet maaltaatee jadhee fiigee gaafa goolgee galuu omaa mitii hanitutaf ganboo jallaa galteetii jateen .iniis hahaa abban koo na'ebiisee malee nan abaaree jadhee gara abba isaati dee biyee.jadhema.

ተረት ሃያ ሶስት

በድሮ ጊዜ ሁለት ድሃ ባልና ሚስት ነበሩ። በቤታቸው ውስጥ ያለውን ቡራቡሬ ብቻ ነበር። ከእለታት አንድ ቀን ሚስቱን ገበያ ልሄድ ነው ስንቁን ሰንቁልኝ» አላት። እሷም ስንቁን በአገልግል አድርጋ ሸኘችው። አሱም ሄድኩኝ» ካለ በኋላ በማይታይበት ቦታ ተደብቆ የሚስቱን ሁኔታ መከታተል ጀመረ። እሷም ቀደም ያለ ውሸማ ነበራትና « ባሌ ስለሌለ ማታ እንድትመጣ። ብላ ቀጠረችው። ለውሸማ መስተናገጃ የሚሆንም ዶሮ አርዳ አዘጋጀች። አመሻሽ ላይባል ከገበያ የተመለሰ መስሎ ከተደበቀበት ወጥቶ ውሸማ ከመምጣቱ በፊት ወደ ቤቱ መጣ። ሚስትም ለውሸማ የሰራችውን ዶሮ ለባሏ አቀረበችለት። ይህንን ጊዜ ባል «ከየት አመጣሻት?» ብሎ ሲጠይቃት «እኮሌ ወፍ ሲጠብቅ በወንፍ መትቶብኝ አሳርጃት ነው». ብላ መለሰችለት ባል እራቱን ዘጸየባለ እንዳለ ውሸማ በር አንኳኳ ። እሷም « የበሬውን ድርቆ ልሰብስብለት «ብላ ወደ ጋጥ ገብታ ለውሸማ በግጥም ተው ቦራ ተው ቦራ አታፍርሰው ቤቱን

ከገበያ መጥቶ ይባላል እራቱን

አለችው። የዚህን ጊዜ ውሸማ ባል መምጣቱን ስላወቀ ተመለሰ። ባል ነገሩ ስለገባው ነይ ወጥ አድርገልኝ አላት። እሷም ወጥ ስታደርግለት

እኛም እናውቃለን የነገር ሸውራራ

ቀን ካልተቀጠረ መቼ ይመጣል ቦራ ብሎ ገደላት ይባላል ።

Yeroo du rii abba mana fi hadha mana jiruu turan.manaisaani keessati sangaa buree qoofaa qabuu turan . isheenis nyaataa abba manaa ishee qoophee site agaligelii dhanaanhitee gageesitee.innis bakka namnii hidhaga'in dhookatee waan isheen gootuu argaa tura. Isheenis erga abba mana ishee gagesitee kaatee wushumaaishee abba mana ishee demu isaa walaloodhan itiiimtee innis akkum bareeti galigaa walquunaman.sanaan booda abba mana ishee dursee mana isaa glee akaamitii dhuftee dhuftee alajatuu gabaa qaqaabeen deebi'ii jacha iribaat indaanqoo wushumee tii

qalamee nyataa indaa qoo kana eesaa arigatee jadheen sinabiiroon qabatee miila ishee najalaa cabisii tee ennaan qalsiisee jateen . wushumeen kana keesatii barii rukuutu jaal qabee. Sanigaadhaan waan nyaatuu keena gara balootii deemitee nimi chadhaan buuree dhisii barii nama hin cabin jatee namicaafi himtee gabairaa dhuufee irbbaata nyataa jateen. Yeroo kan abba mana ishee waxii nada balii jadgeen. Nuti hinbeekinu sari ijanama <guyyaa yoo hin ka'an yoom dhufaa buuree jadhee ajaseeni> jadhamaa.

ተረት ሃያ አራት

በጥንት ዘመን በአንድ ቤት ውስጥ የሚኖሩ ባልና ሚስት ነበሩ። ባልና ሚስቶቹ እጅግ ባለፀጋ ልጆች ነበሩ። ሃብታቸው ተቆጥሮ የማያልቅ አልነበረም። በመሆኑም በኑሯቸው እጅግ ደስተኞች ነበሩ። ድሆችንና የተቸገሩትን የሚረዱ ደጎች ነበሩ። ከእለታት አንድ ቀን ባል በረሃሲሰራና ሲያሰራ ውሎ ማታ ወደ ቤቱ ሰመጣ ባለቤቱ ከቤቱ ደጅ ላይ ቁጭ ብለ ስትተክክ አገኛት። ባልም « እንዲያው ነገሩ ሁሉ እየገረመን ነው እንጂ» አለችው። ባልም ለመሆኑ ምንድነው የሚያስገርምሽ ? ይልቁንስ ባል በረሃ ውሎ ሲመጣ ይደሰቱታል፣ ይስቁታል፣ ይዝናኑታል እንጂ ይተክዙታል?» አላት። እሷም «ኸረ ወንድሜ አትጫነቅ ! ምንም አይደለም» አለችው። ባልም «ለምን አትነግረኝም» አላት። እሷም «ሁጻን ልጅ እያለው ወላጅ እናቴ ስታድግ የነበረው ነገር ሁሉ ብቻዬን ስቀመጥ ትዝ እያለኝ እና ሌሊት ሌሊት ትዝታው እየመጣ እየገረመኝ ነዋ !» አለችው። ባልም እሱ ምንድነው የሚገርምሽ ውዴ? አላት « እንዲህ ነው ነገሩ ቀድሞ እናቴ ለቤተሰቡ በሙሉ ስትጋግርበት የነበረው ምጣድ ይህንን ዓለም የሚያክል ነገር በዚያ ምጣድ የተጋገረው እንጆራ አንዱን አስር ሰው አይጨርስም ነበር። እንዲሁም ይህ ብቻ አይደለም የደነቀኝ። የእንጆራው አይን እንጉዳይ ያህል ነበር «አለችው። ባል «ይህ ነው ታዲያ የሚገርምሽ? አላት። ሚስት እንዴት አይገርመኝ ! ስለ እናቴ ምጣድ እኔ ቀርቶ ሳር ቅጠሉ በሙሉ እየተደነቀ። ያዘመን ቀረና ሌላ ዘመን መጥቶ ዛሬ እኔ የምጋግርበት ምጣድ ቃጤ የምታክል ናት» አለችው። እሱም በተራው «አንቺ ይቺ ናት የምትገርምሽ ! የእኔ አባት ነጭን ፈረስ ሲጋልብ ሰማይ ለሰማይ ነበር» አላት። እሷም «አውነትህን ነው? እንደ አውሮፕላን በሰማይ እየበረረ የሚሄድ አደረገው እኮ» ስትለው ጊዜ «መሬት ለመሬት እንዳይጋልብማ የአንቺን እናት ምጣድ ሊሰብር አይደል » በማለት መለሰላት ይባላል።

Yeroon durii mana tokko keesatii kan jiratan abba manafi hadha mana tokkotuu juruu turanii jaris abba qabeenyaa turani. Ijoollee qabuu qabeenyaa isaani lakaa amee hidhuumuu. qabeenyaa isaanii lakaa'amee hidhuumuu turee. Jireenyaa isaani keesaa gamadaa jiraatuu iyyasaafi rakataa kanigar gaaran tuuran guuyan tokko abbaa mana isee gara goomoji hoojidhaf deemee isheen is abba mana ishee gomojiiraa ala deebiyuu

hadha mana isaa teesee moora ishee gadii qabdhee taa tuurtee innis hadha mana ishee maal tatee jadhee ala gaa fatuu wahintaanee jateen amaas keesoo ishee yeroo ariguu amaas waan itii dhagaa'amu akka jiruu hubateeraa .amaas wanuuma taatee natimii jadheen waan atii yaadu natimii jadheen.hadhaa ilmoo qabiduu waan isee gootuu qabanqaban aalan yaadu nadiin qiisaa.jateen isaa siidhiin qiisiisuu malinii jadhee mana haadhaa koo eelen itii tolfamuu bideen isaa guudaa waan tureef bideen tokko tuu namadanuu nyaataa isa turee yeroon yaadu isaa bideen mana koo yaduudha jateen . eeleen hadha koo anaa qoofaa mitii namnihundii nidiibqiisaa turee. Innis hareen abba koo alan yaaduu nadhiibaa ture abban koo alaguulufuu sami irratii namnihuundaa diinqiisaa ture. Innis sami iratii kan guulfoo lafa iraa kahin gulufnee sababaa eelee hadhaakee jadhetii jadheen jadhamaa.

ተረት ሃያ አምስት

በድሮ ጊዜ አንድ ሀብታም ገበሬ ነበር። ከሰቡ ብዙ ከመሆኑ የተነሳ የአካባቢውን ሰዎች እየለመነ በደቦ እየሰራ ነበር። ከደቦቹ መካከል በውሽምነት የሚሰራረቁ ወንድና ሴት ነበሩ። ሆለቱም እደቦው አብረው ሲተያዩ በመዋለቸው ደስ ብሏቸው ነበር። ማታም ቀደም ብሎ ወደ ቤቱ መጥቶ ፍላጎታቸውን እንዲፈጽሙ በመጠቃቀስ ተግባብተው ነበር። ምሳ ላይ ቀርቦላቸው ሲመገቡ ሴቷ በውሽማው ሆዳም ላለመባል እንደ ኩራት ቢጤም ተሰምቷት ቀማምሳ ትተዋለች ። ምሽት ላይም እንደምሳው ነካክታ ትታዋለች። ሆኖም ግን ምሳዋንም እራቷንም በደንብ ባለመብላቷ እጅግ እርቧት ነበርና ተጣድፋ ወደ ቤቷ ትሄዳለች። እንደደረሰችም በፍጥነት ምጣዷን ትጥድና ቂጣዋን እየጋገረች ትኩስ ትኩሱን መብላት ትጀምራለች። ሳታስበው መጥና ያልበላቸው ምግብ እጅግ ሆኗን ይወጥራታል። ግዱ ወደ ቤቷ ጓሮ ሄዳ ለመጸዳዳት ጊዜ አልሰጣትምና ከቤትዋ ወለል ትለቀዋለች።

ውሽሜም እራቱን በልቶ ጠላውን ሲጠጣ የቀኑን ቀጠሮዋቸውን ሲያስታውስ ጊዜ ፍትወት እንዳደረበትና ወደ ውሽማው ዘንድ መሄድ አሰበ። ባልየው ከደቦው ቤት ወደ ቤቱ ሳመለስ ውሽሜ ፍላጎቱን መፈጸም ስለፈለገ ቀደም ብሎ ከደቦው ቤት ወጥቶ ወደ ውሽማው ቤት ሄደ። በሚያውቀው በር በኩል በቀዳዳ ጠጋ ብሎ ሲያስተውል አበላሏ አስደነገጠው። የመጣበትን የመጣበትን ጉዳይ ለመፈጸም በር ሊያንኳኳ ሲል ክፍት ሆኖ አገኘ። ወደ በሩ ጠጋ ሲልም አንዳች የቀጠነ ነገር ፊቱ ላይ ተመረገበት ለካስ ሴትየዋ የተጸዳዳቸውን ነገር እየጣለች ኖሯል። እሱም ምንም ሳይናገር ወደ ቤቱ ሄዶ ሚስቱ ከደቦው ቤት ሳትመለስበት ታጥቦ ልብሱን ቀየረ።

በዚህ ሁኔታ ላይ እያሉ በጎሮቤታቸው አንዲት ልጃገረድ ታገባ ነበርና ሁለቱም በሰርጉ ላይ ተገኙ። ተበልቶ ተጠጥቶ እንዳባቃ ሙሽራ ሊመጣ ሲል ሴቷ አታሞውን ይዞ ማቀንቀን ጀመረች። በጨዋታው ላይ ውሸማውን ስታይ ጊዜ፡- ግጥም በመግጠም ብሶትዋን ገለጸች። ወንዱ ደግሞ መግጥሟ በሸቆ ስለነበር ግጥም እንድትቀበለው ጠየቃት። ግንኙነት ይጠረጥር ስለነበረ ይከታተላቸው ነበር። በሰርጉ ቀን ግን ጥርጣሬውን እውን የሚያደርግ መረጃ ስለገኘ ሁለቱንም ገደላቸው። ይባላል።

Yeroo durii qoonaan bulaa soresaa ture . omishaa isaa baayee waan ta'eef namotaa kadhachfi dadoo dhaan nihoojataa ture.namootaa wajiinin kan hoojatan wal baribaadani achu matii lacheenuu dadoo sanaa waliitti elaala olanii bayee gamadaa olan. Galigalaa dursani fidhii isaanii akka gutatan walii bee lamanii turan. Isheen yeroo laqanaa namich nataajabaa jatee bareechiitee otuu hinyaatiin haaftee boodes irbaata ishees akuum laqaanaa sanaa bareechitee hinyaanee turtee .kanafuu bayee be'ooftee kanaf daftree garaa mana ishee galtee eele ishee ira keesee qiixaa ishee toolachitee ho'a isaa kaaftee nyaatee ala kaatuu beeloftee waan turtee hamam akka nytee hibaree sanaan boodaa garaa ishee dhukubee gara qabatee achumatii kaasaa qabeen ama booro deemtutii yeroo hin keeninee achuumatii manumaakesati gadhiftee. Inimoo farisoo dhuugee alamachuu figchoo dhaan garamanaishee deeme.isheen barii booro banatee isa agdhee sanaa osoodharagdhee namicharaa qooshashaa sanaa iraa darbatee namichis akkataaishee argee figiichoodhaan hadhaa mana isaa manatii otuu hingaliin duura figee galee ufataa isaa jijjiiratee egeen isheenis wushumaa ishee egdhee dhadhabtee dhistee guyyaa tokko wusumee ishee ala argituu walaloo walalisitee walquunamtii akka qaban nishakamaa waan turef yeroo cidha sanaa ifa basaani raga qabtamaa waan wariganif lacheenu ajasan. Jadhaamaa .

ተረት ሃያ ስድስት

ሁለት ድሃ ጎሮቤቶች ነበሩ እነሱም አንድ በጋራ የሚጠቀሙበት አህያ ነበራቸው። ከዚህ በኋላ አንደኛ ሰው ሃብታም ሲሆን ሌላኛው ድሃ ሆኖ ቀረ።

ሀብታም ሰው እንዲህ አለ «አህያውን አርደን እንካፈለው ድሃው ግን «ለምን ወይ ገንዘቡን ሰጥተኸኝ አህያውን ውሰደው፣ አለበለዚያ እንደ ቀድሞው አህያውን በጋራ እንጠቀምበት» አለው ባለጠጋውም ሰው «አይሆንም ! አህያውን እረድና ስጋውን ለውሸኛ እውስዳለሁ። ስጋውን ለውሸዬ እፈልገዋለሁ» አለ። ከዚያም ተያይዘው ወደ እንድ ፍረደ ገምድል ዳኛ ሄደው ሃብታሙ ሰው እሱን እንዲህ ገሚሱ የእኔ ድረሻ ስለሆነ መካፈል እፈልጋለሁ። ፍርድ ገምድሉም ዳኛ «አዎ! እረዱትና እንደፈለጋችሁ ተካፈሉት ::? ብሎ ፈረደ

አህያውም ታርዳ ሃብታሙ ሰው ግማሹን ስጋ ለውሾቹ ሊሰጥ ድሃው ሰው አህያው ሲታረድ ከማየት በስተቀር ምንም ማድረግ አልቻለም። በሌላ ጊዜ ሃብታሙ ሰው ንብረቱን በሙሉ ከቤቱ አውጥቶ « ቤቴን ላቃጥለው ነው» ብሎ ተናገረ። «ለምን?» አለ ድሃው ሰው። «የእኔ ቤት የአንተ ቤት የአንተ ቤት አጠገብ ስላለ አብሮ ይቃጠልብኛል አለው። አሁንም ፍርድ ገምድል ዳኛ የራሱ ቤት ስለሆነ የፈቀደውን ያድርግ» ብሎ ፈረደ።

በዚህ ሁኔታ ሃብታሙ ሰው የራሱን ቤት ሲያቃጥል የድሃውም ሰው «ሊከፈለኝ ይገባል »ብሎ ተከበረ። «ዳኛው ያንተ ቤት ሊቃጠል አልሞከረም።» የራሱን ቤት ብቻ ስለሆነ ያቃጠለው ምንም ሊከፈልህ አይገባም። : ብሎ ፈረደ። ቤቱ የተቃጠለበትም ድሃ ሰው ዛፍ ስር እየኖረ ቤቱ የተቃጠለበትን ስፍራ አርሶ ሽንብራ ዘራበት። ሽንብራውን በቅሎ ማሸት ሲጀምር ሃብታሙ ሰው የነበሩት አራት ልጆች ሙጥተው የሽንብራው እሽት በሉበት።

ድሃውም ሰው ወደ ሃብታሙ ሰው ሄደ «ልጆችህ ሽንብራዬን እየበሉብኝ ስለሆነ ሽንብራዬን ሞልስልኝ» ይለዋል። ሃብታሙም ሰው «እሺ ገንዘብ እሰጥሃለሁ» አለው። ድሃው ሰው ግን ገንዘብ ሳይሆን ሽንብራዬን ነው የምፈልገው» አለ። ከዚያም ፍርድ ገምድሉ ዳኛ ዘንድ ቢሄዱ ዳኛው ሽንብራውን ከፈለገ ሽንብራውን ስጠው። »ብሎ ፈረደለት። ድሃውም ሰው « አዎ! ጨጓራቸውን ዘርግፎ ሽንብራዬን እወስደዋለሁ» አለ። ሃብታም ሰው ልጆቹ እንዳይገደሉበት በስጋት ወደ ሀገር ሽማግሌዎች ሄደ። ሽማግሌዎቹም ሰላም ለማውረድ ተወያዩ። ሽማግሌዎቹም እንዲህ አሉ። ልጆችህን እንዳይገደሉ ከፈለግህ የንብረተህን አጋማሽ ልትሰጠው ይገባል። በዚህም አይነት የከብቶችን የበጎቹንና የፍየሎቹን ገሚስ ስጠው ተባለ ይባላል።

yeroo durii namootaa iyeessa olaa haree waliin bitanii fayadamaa turani. Jariis waluumaan hojacha otuu jiratanii inni tokko sooreessa ta'e yeroo sooreesa ta'u haree wajiin fayyadamaa ture qalee waliin qoonaa jadheen . akkamitii qalaa qarishichi walakaa nakafalitii fudhaadhuu. Jananii hindiidee sanaan boodaa namichi abba seeraa biraa deemani namichafii inni sooresaa haree walin qabinaa tuuree hareesanaa qalanee addan qoona foon isaa sareedhafan keena janaan nadidee namichis akkum jadhameetii haareechii qalatii waal qoodaa jadhee murteese. Jariis ishii jadhanii galanii hareen qalamee inni sooreesa sun foon sareedhan fudhii galee innisun garuu areedhiisee guyyaa biro immo amaas mana koo gubuufani janaanii

manakee alaguubiduu kankoos wajin guubidaa jadheen amaas namich silaa biradeemni namichis akuum sil inni sooreesaa sun namichaf mana koo nanigubub alan jedhuu nadhawatee jadheen namichi abba seeraa sun amas akkum silaa mirga isaatii gubu danda jadhee murteese iniis galee alagubuu kan jalalacheenu gubee sanan bodaa ams deebi'ani namichi biraadeemani mana koo gubeeraa waan ta'ef qarishii kisarakoo naf hakafaluu jaanan namiciis kanikee guubu baribadhee waan hinguubineet sikafalu jadhamee iniis mana isaa bakka gubameetii shumuburaa facaafatee sumuburanis ala ga'u ijooleen sooreesa sun galani shumubur issaanyatani fixanii innis mana abba seeraa biraa deemni namichi akkuma bareetii shumuburaa isaa yoonyatan shumubura isaa garaa keesa baasiti keeni jade murteese inis ijoolee isaa isajala akka hinduuneef jarsoolee biyya biraa dhqee yeroo itiimu qabeenya qabdu keessatii qixee qoodii keeni jadhame qixee goodhee ittii keene innis akka hiriya isaa sooreesaata'e jadhamaa .

ተረጎሞ ሃያ ሰባት

በአንድ ቀበሌ መንድር የሚኖር አንድ ሰው ነበር። ይህ ሰው ታዲያ በልጁ ስንፍና ያዝን ነበር። ታዲያ አንድ ቀን ለዳደኛው እንዲህ ብሎ ኑዛዜውን ነገረው። ዳደኛውንም « እባክህ ልጄ በጣም ሰነፍ ስለሆነ እኔ ስምንት ያለኝን ንብረት ሁሉ ገብሴን፣ በቆሎዬንና አቸሎኒዬን ትቼለት መሞት አልፈልግም። ከሞትኩ ምንም ሳትፈራ ቤቴን ንብረቴንና ጥራጥሬዎችን አቃጥላቸው ከሞትኩ በኋላ እርሻዬን ልጆቼንም ሆነ ሚስቶቼን ስጠውና ሁሉንም መመገብ እንዴት አስቸጋሪ እንደሆነ ይዩው። አለው እናም ከሞት በኋላ ዳደኛው እንደተባለው አደረገ። አባትየው ከሞተ በኋላ ልጄ ሰነፍ ሆኖ እንዲቀጥልና ንብረት እንዲወርስ አልፈለገም። ስለዚህ ከአባቱ ሞት በኋላ የአባቱ ዳደኛ ጥራጥሬዎችንና ቤቶቹንና በሙሉ ስላቃጠላቸው ልጄ የራሱን ቤቶች በመስራት ጠንካራ ሰራተኛ በመሆን ብዙ ምርት ስለመረተ የአባቱ አገልጋዮችም በእርሱ ስር ሆኑ። እርሱም ጠንክሮ የመስራትን ዋጋ ተምሮ የሕዝቡን ከበሬታ አገኘ። ይባላል።

Yeroo tokkoo Ganda tokko keessatt namichi tokko jirature namichii kunis mucaa ishaa hojiikan hinjalanee ture sanan booda guyyaa tokko hiriya isaa waame, hiriya isaatin mucaa koo hojii hojichuu hijalatu kanafuu yeroo du'uu jralqabaa mana koo keessaa horbuu; baqaatee du'uu hibarbaaduu, Laafan du'ee waatokko hin sodaattiin mana koo<< Qabebyaa koofi meshaan jiruu hunda gubii jedheen ergaa anii du'ee booda

*lafaakoo ijooleekoofii hadhamna koo akkamiifitaa akan turee habrrnunama bulchuun
akkamitt ulfataa akka ture halaalanuu jedheen Sanan booda namichee aladu'ee jedhaa .
Hiriiaa isaan akuuma ajajame namichais goodhii mucaanii bakka ittiin buluu dhabinaan
mana jjaratee , waanyachuu dhabanan qootuu jelqabee, sanan booda hojietaacimaa
ta'ee jedhama.*

አባሪ ሁለት : ለቃል አቀባይ የቀረቡ ጥያቄዎች

ክፍል አንድ: አጠቃላይ ዳራዊ ጥያቄዎች

1. ስለ ኦሮሞ የዘር አመጣጥ እና ስያሜ (ትርጉም) ቢነግሩኝ?
2. በጅማ ኦሮሞ ብሔረሰብ በብዛት የሚኖራቸው አካባቢዎችን ቢነግሩኝ እና አመሰራረታቸው ምን እንደሚመስልና ስያሜያቸው ቢነግሩኝ?
3. የኦሮሞ ብሔረሰብ አኗኗር ሁኔታን ቢነግሩኝ የድሮውንና የአሁኑን ምን እንደሚመስል ቢነግሩኝ?
4. የኦሮሞ ብሔረሰብ ኑሮው ምን ላይ የተመሰረተ ነው?
5. የኦሮሞ ብሔረሰብ የኢኮኖሚያዊ፣ ፖለቲካዊ እና ማህበራዊ ግንኙነቱን ምን እንደሚመስል ቢነግሩኝ?

ክፍል ሁለት: ተረትን የተመለከተ ጥያቄዎች

1. ተረትን የሚነግረው ማን ነው?
2. ተረት ለምን የተረታል ጥቅሙ ምንድነው?
3. ተረት ለምን ይተረታል?
4. በኦሮሞ ብሔረሰብ ተረት መቼ ይነገራል?
5. በኦሮሞ ተረት ለመተረት እንዴት ነው የሚተረተው?
6. በኦሮሞ ተረት ተተርቶ ተነስቶ መጨረሻ ላይ እንዴት ይዘጋል?
7. በብሔረሰቡ ዘንድ ተረት የመተረት ድርሻው የማን ነው ጾታ፣ እድሜ ይለያል?
8. በአሁኑ ጊዜ ተረቶችን ለልጆቻቸው የሚተረቱ ወላጆች አሉ?
9. እስከ በእርሶ አመለካከት በአሁኑ ጊዜ ተረት ያለበት በምን ደረጃ ላይ ይገኛል?
10. ተረትን ለማስቀጠል በምን መንገድ ማድረግ (ማስቀጠል) ይቻላል?

አባሪ ሰስት. የመረጃ አቀባዮች ፎቶግራፍች

ሸ/ ከድር አ/ዋሪ ሰዋዶ

አቶ እሸቱ ናታዬ ሰዋዶ

ሀጂ ኡመር አ/መጫ 67

አቶ ሰሬሳ ቶሎሳ

መ/ር አለማየሁ ዋቅጅራ ዮቡ

አባ ሜጫ አባ ዋሬ